

EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNÂME'SİNİN TEZKİRE KISMI

Tezkire Part of Evliya Chelebi's *Seyahatname*

Suat DONUK¹

¹ Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, suatdonuk@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-0206-2988.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 14.03.2024

Kabul/Accepted: 18.04.2024

DOI:10.20322/littera.1452556

Anahtar Kelimeler

Evliya Çelebi, Seyahatnâme, 17. yüzyıl, Osmanlı nesri.

ÖZ

Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin 1. cildinde gezi yazısı türüne özgü mevzularla birlikte İstanbul şehrinin kuruluşu, Fatih Sultan Mehmed tarafından fethedilmesi, bazı Osmanlı hükümdarları dönemlerinin önemli hadiseleri ve rical gibi genel tarihe mahsus konulara yer verilmiştir. Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinde hal tercümelerine yer verilen rical içerisinde şairler de vardır. *Seyahatnâme*'de Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Sultan IV. Murad dönemine mensup şairlerin yaşam öyküleri bulunmaktadır. Bu biyografilerin tanzimi ve içeriği şuaara tezkirelerini andırmaktadır. *Seyahatnâme* 182 şairin 191 biyografisini içermektedir. Bu özelliğiyle edebiyat tarihimiz için önemli bir kaynak durumundadır. Bu eserde yer alan biyografilerin bazıları tek cümleden oluşuyorken bazıları şairin memleketi, nisbesi, mesleği, ruhsal portresi, edebî kişiliği, eserleri, örnek şiirleri, manzumelerinde kullandığı diller, nazım şekilleri ve mazmunlar vb. doyurucu bilgiler içermektedir. *Seyahatnâme*'nin tezkire kısmında herhangi bir yazılı kaynak adı zikredilmemiştir. Tezkire kısmının sözlü kaynakları ise Evliya Çelebi ve babası Derviş Mehmed Zillî'dir. Evliya Çelebi mübalağaya düşkünlüğünü şair biyografilerine de yansıtmıştır. Bazen kaynaklardaki bilgileri yanlış değerlendirmiş bazen de isim veya mahlasları yanlış okumaktan kaynaklanan hatalar yapmıştır. Bundan dolayı *Seyahatnâme*'den kaynak olarak yararlanacak araştırmacıların içeriğindeki bilgilere ihtiyatla yaklaşmaları doğru olacaktır. Bu makalede Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinde yer alan şair hal tercümelerine yönelik tematik incelemenin sonuçları verilmiş, elde edilen sonuçlardan hareketle *Seyahatnâme*'nin temel vasıflarının yanı sıra edebiyat tarihimiz açısından önemli bir biyografik kaynak niteliği taşıdığına işaret edilmiş, Türk edebiyatı tarihi araştırmacılarının bu yaşam öykülerine kolay erişim sağlayabilmesi için *Seyahatnâme*'nin 1. cildinde yer alan şair biyografilerinin tenkitli metnine yer verilmiştir.

ABSTRACT

In the first volume of Evliya Chelebi's *Seyahatnâme*, topics specific to the travel writing genre are included, as well as general historical topics such as the founding of the city of Istanbul, its conquest by Fatih Sultan Mehmed, important events of the periods of some Ottoman rulers, and nobles. There are also poets among the dignitaries whose biographies are included in Evliya Chelebi's *Seyahatnâme*. In *Seyahatnâme*, there are life stories of poets from the periods of Sultan Mehmed the Conqueror, Sultan Bayezid II, Yavuz Sultan Selim and Sultan Murad IV. The arrangement and content of these biographies resemble shuara biographies. *Seyahatnâme* includes 191 biographies of 182 poets. With this feature, it is an important source for our literary history. While some of the biographies in this work consist of a single sentence, some of them include the poet's hometown, rank, profession, spiritual portrait, literary personality, works, sample poems, languages used in his poems, verse forms and poetics, etc. Contains satisfying information. No written source is mentioned in the Tezkire part of *Seyahatname*. The oral sources of the Tezkire part are Evliya Chelebi and his father Darvish Mehmed Zilli. Evliya Chelebi also reflected his fondness for exaggeration in poet biographies. Sometimes he

Keywords

Evliya Chelebi, *Seyahatname*, 17th century, Ottoman prose.

misjudged the information in the sources and sometimes he made mistakes resulting from misreading names or pseudonyms. Therefore, it would be correct for researchers who will use *Seyahatnâme* as a source to approach this information with caution. In this article, the results of the thematic analysis of the poet state translations in Evliya Çelebi's *Seyahatnâme* are given, and based on the results obtained, it is pointed out that the *Seyahatnâme* is an important biographical source in terms of our literary history, as well as its basic characteristics, and that researchers of the history of Turkish literature have easy access to these life stories. In order to provide this information, the critical text of the poet biographies in the 1st volume of *Seyahatnâme* is included.

Atf/Citation: Donuk, S. (2024), "Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinin Tezkire Kısmı", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 10/2, 243-290.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Suat DONUK, suatdonuk@hotmail.com

GİRİŞ

Evliya Çelebi İbn Derviş Mehmed Zillî *Târîh-i Seyyâh Evliya Efendi*¹ asıl adını taşıyan seyahatnâmesinin mukaddimesine tahmid, münacat ve naat ile başlamıştır. Arap dilini kullandığı bu girişten sonra naat bölümüne Türkçe ile devam etmiştir. Naattan hemen sonra Sultan IV. Murad'ın medhine geçmiştir. Burada İslam medeniyeti kitap telif geleneğinde asıl maksada geçişte sarf edilen "Ve ba'dü" ibaresiyle medhe başlayarak IV. Murad'a duyduğu büyük saygı ve sevgiyi yansıtmıştır. Dönemin hükümdarına medhiyeden sonra sebab-i telife geçmiştir. İkiye ayırabileceğimiz sebab-i telif bölümünün ilk kısmında Evliya Çelebi şu ifadeleri kullanmıştır: *Bu müsvettemize başladığımız esnada kendisine hizmet etmekle müşerref olduğumuz yüce hükümdar, Bağdat fâtihisi Sultan Murad Han Gazi ki [Allah'ın] rahmetine gark olsun, onların saltanatları zamanında hicri 1041 senesi tarihinde (1631-32) İstanbul etrafında olan köy, kasaba, bağ ve bahçeleri yayan olarak gezerdim. Gönlüme büyük bir seyahatin arzuları doğup "Acaba anne, baba, üstat ve kardeş kahrından kurtulup nasıl dünyayı dolaşırım?" diye her an Allah'tan beden sağlığı, tam bir seyahat ve son nefeste iman dileğindedim. Daima dervişlerle dostluk edip onların sohbetleriyle müşerref olurdum. Yedi kıta ve yeryüzünün dört köşesinin özelliklerini işittikçe canıgönülden seyahate istek duyarak "Acaba dünyayı temaşa edip Kudüs, Mısır, Şam, Mekke ve Medine'ye varıp Hz. Muhammed'in Ravza-i Mutahhara'sına yüz sürmek nasip olur mu?" diye ağlar inlerdim (6b).*²

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'nin yazılış süreci hakkında bilgi vermeye başladığı bu pasajın ilk cümlesinde hicri 1041 (1631-32) senesi zikredilmiştir. Ancak cümlenin anlamından bunun yazarın eserin yazımına başladığı tarih mi, yoksa uzak diyarlara yapacağı bir seyahate duyduğu özlemle İstanbul'un köy ve kasabalarını gezdiği bir zaman dilimi mi olduğu açık değildir.

Sebab-i telifin ikinci kısmında Evliya Çelebi şunları söylemektedir: *Seyahate çıkmamın ilk nedeni olarak [belirtmeliyim ki] sık sık istihareye yatan ben fakir, 1040 senesi Muharrem ayının âşûrâ gecesinde (19 Ağustos*

¹ Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin bilimsel metni Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı bünyesinde Prof. Dr. Derya Örs editörlüğünde Doç. Dr. Suat Donuk (1, 3, 5, 7. ve 9. ciltler) ve Doç. Dr. Ramazan Ekinci (2, 4, 6, 8. ve 10. ciltler) tarafından yayına hazırlanmaktadır.

² Bu makalenin Giriş ve İnceleme bölümlerinde kullanılan metin iktibasları Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat Köşkü, no. 304'te kayıtlı nüshasından yapılmıştır. İktibas ve atıfların sonuna işlenen varak numaraları bu yazmaya aittir.

1630) evde yastığa yaslanıp yattım. Uyku ile uyanıklık arasında gördüm ki Yemiş İskelesi yakınında Âhî Çelebi Camisi'ndeyim. Kapı açılıp silahlı askerler ve nurani bir kalabalık cemaat ile caminin içi doldu. Cemaatteki sabah namazının sünnetini kılıp salavat getirmeğe başladılar. Ben hakir minber dibinde durup bu aydınlık, güzel yüzlü cemaati izlerken hayran oldum. Yanımda olan şahsa bakıp “Kimsiniz, isminizi bize bahşeder misiniz?” dedim. Onlar “Aşere-i mübeşşereden okçuların piri Sa’d-ı Vakkas’ım” deyince elini öptüm. “Bu sağ taraftaki nura gark olmuş cemaat kimlerdir?” dediğimde “Onlar bütün peygamberlerin ruhlarıdır. Arka saftakiler evliya ve asfiyâ ruhlarıdır. Diğerleri sahabe, muhacir, ensar, soffa ehli ve Kerbela şehitleridir. Mihrabın sağındaki Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer, solundaki Hz. Osman ve Hz. Ali'dir. Mihrabın önündeki Veys el-Karani'dir. Caminin solundaki siyah tenli adam senin pirin Bilal-i Habeşî'dir...” diye camideki cemaati birer birer bana gösterdi. “Bu cemaatin bu camide toplanmalarının nedeni nedir?” dedim. “Azak taraflarında Müslüman Tatar askerleri zorda olduğu için Hz. Peygamber'in himayesinde olan İstanbul'a gelip buradan Tatar hânına imdada gidiyoruz. Şimdi Hz. Peygamber; İmam Hasan ve Hüseyin, on iki imam ve aşere-i mübeşşere ile birlikte gelecekler. Sabah namazını kılıp sana 'Kamet getir.' diye işaret edecekler. Sen de yüksek sesle kamet getir... Hz. Peygamber mihrapta otururken onun mübarek elini öpüp ‘Şefâat yâ Resûlallâh’ diye rica et.” şeklinde Sa’d-ı Vakkas bana yapmam gerekenleri anlattı. Cami kapısında bir nur parlayıp caminin içi nur üstüne nur olunca tüm sahabe, enbiya ve evliya ayağa kalktı. Hz. Peygamber yeşil sancağı altında, yüzünde örtü, elinde asası, belinde kılıcıyla sağında İmam Hasan, solunda İmam Hüseyin ile göründüler. Mübarek sağ ayağını camiye bismillah ile koyup mübarek yüzünden örtüsünü açarak “Selam üzerinize olsun, ey ümmetim.” dediler. Orada bulunanların hepsi “Selam üzerinize olsun, ey Allah'ın resûlü ve insanların efendisi.” diye selam aldılar. Hz. Peygamber mihraba geçip sabah namazının sünnetini kılınca benim vücuduma bir titreme geldi. Hz. Peygamber'in görünüşüne baktım, Hilye-i Hâkânî'de yazılanlar gibiydi... Selamdan sonra sağ tarafından bana baktılar. Mübarek dizine vurup bana seslenerek “Kâmet getir.” dediler. Hemen Sa’d-ı Vakkas'ın bana öğrettiği gibi ... kamet edip tekbir getirdim. Hz. Peygamber de etkileyici bir sesle ... imamlık yaptı. Selamdan sonra ben ... Bilal-i Habeşî ile dönüşümlü olarak müezzinlik ettim. ... Sa’d-ı Vakkas'ın bana öğrettiği gibi görevimi yaptıktan sonra ... Hz. Peygamber mihrapta ayakta dururken Sa’d-ı Vakkas elimden tutup beni Hz. Peygamber'in huzuruna götürdü. “Senin ümmetinden sadık kölen Evliya, şefâatini rica ediyor.” diye söyleyip bana “Mübarek elini öp.” deyince ağlamaklı oldum. Hz. Peygamber'in mübarek eline dudağımı değdirip onun azametinden “şefâat yâ Resulallah” diyeceğim yerde “seyâhat yâ Resulallah” dedim. Hz. Peygamber tebessüm edip “Ey Allah'ım; şefaati, seyahatimi ve ziyaretimi onun sıhhat ve selametiyle kolaylaştır.” dediler. Fatihâ okunduktan sonra cemaatteki herkesin elini öptüm ve her birinin hayır duasını aldım... Hz. Peygamber camiden dışarı çıkınca cemaatteki herkesin de çıkıp gittiler. Sa’d-ı Vakkas belinden sadağını çıkartıp benim belime bağladı. Tekbir getirip “Yürü, ok ve yay ile gaza eyle. Allah'ın muhafazasında ol. Müjde olsun sana, bu mecliste ne kadar kişinin ruhuyla görüşüp ellerini öptüysen onları ziyaret etmek müyesser olup dünyanın seyyahı olacaksın. Dolaştığın memleketleri, kaleleri, tuhaf ve değişik eserleri, her diyarın övülecek taraflarını, ürünlerini, yiyecek içeceklerini, ölçümünü, gündüz uzunluklarını yazıp şaşılabilecek bir eser haline getir. Benim silahımla amel edip dünya ve ahirette oğlum ol. Hakkı elden bırakma...” diye nasihat etti. Alnımdan öpüp Ahi Çelebi Camisi'nden dışarı çıkıp gitti. Ben şaşkın bir biçimde uykudan uyanıp “Acaba bu bir rüya mı, başıma gelen gerçek bir olay mı?” diye tefekkür edip

gönül rahatlığı ve içsel bir mutluluk buldum. Sabah namazından sonra İstanbul'dan Kasımpaşa'ya geçip Muabbir İbrahim Efendi'ye rüyamı tabir ettirdim. "Dünyayı gezip güzel bir sonla Hz. Peygamber'in şefâati ile cennete gireceksin." diye müjde verdi. Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhi Abdullah Dede'ye varıp rüyamı onlara da tabir ettirdim. "...Hz. Peygamber'in cemalini görüp, mübarek elini öperek hayır duasını aldığı için iki dünyada bahtiyar olacaksın. Sa'd-ı Vakkas'ın nasihati üzerine önce İstanbul'umuzu yazmaya başlayıp bütün çabanı göster..." diyerek bana yedi cilt muteber, güzel tarih kitabı hediye etti... Sonra evimize gelip fakirhanemizin köşesinde kitap hazinesine sahip olarak bazı tarih kitapları inceledik. Hükümdarların arzuladığı, gemilerin limanı Makedon vilayetinin sağlam kalesi, doğum yerimiz İstanbul'un yazımına başladık (6b-8b).

Sebeb-i telifin bu ikinci kısmında Evliya Çelebi dünya seyahatine çıkma ve seyahat esnasındaki izlenimlerini bir esere dönüştürme niyetini ortaya çıkartan rüyayı ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Rüyadan sonraki gün yaşananları aktararak bu kısmı, İstanbul'dan başlamak suretiyle bir seyahatnâme yazmaya başlamasına bağlamıştır. Ancak rüyanın görüldüğü 10 Muharrem 1040 (19 Ağustos 1630) gecesinden sonraki gün rüyayı tabir eden Şeyh Abdullah Dede'nin Evliya Çelebi'ye tarih kitapları hediye etmesi, Evliya'nın başka eserler temin edip bunları incelemeye yönelmesi, Sa'd b. Vakkas'ın rüyadaki tavsiyesine uyup İstanbul'dan başlayarak bir seyahatnâme yazmaya girişmesi anlatımlarından hareketle *Seyahatnâme*'nin yazılış tarihine kesin bir şekilde ulaşmak mümkün görünmemektedir. Nitekim kitap temin etmek ve bunları inceleyip esere dönüştürmek belli bir zamanı gerektirmektedir.

Her iki anlatım bir araya getirildiğinde Evliya Çelebi'ye *Seyahatnâme*'yi yazma niyeti aşıl原因an meşhur rüyanın 10 Muharrem 1040 (19 Ağustos 1630) tarihinde görüldüğü, Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhi Abdullah Dede'nin Evliya'ya Sa'd b. Vakkas'ın rüyadaki tavsiyesine uyup İstanbul'dan başlayarak bir kitap yazmasını söylemesi ve yazımda istifade edeceği kitaplar hediye etmesi üzerine Evliya Çelebi'nin kaynak olarak kullanacağı başka kitaplar satın aldığı, 1040 (1630-31) – 1041 (1631-32) aralığı boyunca İstanbul'un köy ve kasabalarını gezip 1041'de (1631-32) *Seyahatnâme*'nin yazımına başladığı yorumu yapılabilir. 1041'de (1631-32) Evliya Çelebi'nin İstanbul'u gezerken hâlâ Allah'tan "seyâhat-i tâm" niyazında bulunması, uzak diyarlara seyahat etme imkânı bulamadığı takdirde sadece İstanbul'u anlatan bir eser meydana getirmeyi tasarladığı biçiminde yorumlanabilir.

20. yüzyıl öncesi İslam medeniyetinde bilim dallarının sınırlarının belirgin hatlarla birbirinden ayrılmadığı, günümüzde müstakil kabul edilen kimi bilim türlerinin başka dallar içerisinde kendisine yer bulduğu bilinen hususlardır. Örneğin söz konusu dönemde İslam medeniyetinde tarih türü tabakat, vefeyat, ensâb, coğrafya, seyahatnâme, siyer ve megâzî ile birlikte ele alınmıştır (Fayda, 27.02.2024). Osmanlı edebiyatında seyahatnâme türü tarih, hasbihal, sergüzeştname, gazavatnâme, fetihnâme, menzîlnâme, tezkire, esâretnâme, sefâretnâme ve takrir gibi edebî çeşitler içinde yer bulabilmiştir (Coşkun, 27.02.2024). Muhtemelen bu nedenlerden dolayı Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'nin esas bölümüne İstanbul şehrinin ilk defa kurulması, çeşitli nedenlerle dokuz defa yeniden bina edilmesi gibi doğrudan tarih alanına giren bir mevzuyla başlamıştır (8a-13b). İlerleyen sayfalarda İstanbul Kalesi'nin yüzölçümü (14b), kapılarının arasındaki mesafe (15b), İstanbul'un madenleri (18b), tılsımlı olduğuna inanılan yapıları (16a) gibi seyahatnâmelere mahsus anlatımlarla birlikte Muaviye döneminden Fatih

Sultan Mehmed'e kadar Müslümanların İstanbul'un fethi için yaptıkları savaşlar (20a), Türklerin Anadolu'ya ilk yerleşim süreci ile Anadoludaki ilk Türk gaziler (23a), Fatih'in İstanbul'u fethi (25a), Osmanlı hanedanının Fransa krallarına yakınlık göstermesinin nedeni (28b) gibi tarih türüne girebilecek nitelikte konular ele almıştır.

Muhtemelen yine bundan dolayı Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, İstanbul fetih sürecinden sonra İstanbul'daki selatin camiler hakkında bilgi verirken camiye adını veren hükümdarın zamanında yapılan fetihler hakkında bilgi vermiştir. Mesela "Evsâf-ı Câmi'-i Ebülfeth Sultan Mehmed Hân Gâzî" başlığıyla Fatih Camisi'nin yapılış senesi, inşa süreci, ebatları, fiziksel özellikleri, içi ve dışının görünüşü vb. malumatını verdikten sonra "Ebülfeth Gâzî'nin zamân-ı saltanatlarındaki fütûhâtı beyân eder" alt başlığı ile Fatih Sultan Mehmed tarafından fethedilen şehir ve kaleleri fetih tarihleri ve kısa bilgileri ile birlikte sıralamıştır (39b-41a). Hatta Süleymâniye Camisi ile ilgili bilgi verdikten sonra bânisi Kânûnî Sultan Süleyman'ın taht dönemini bir tarih kitabı kompozisyonuyla yazmıştır. Burada Kânûnî'nin inşa ettiği diğer İstanbul camileri, Anadolu ve Hicaz'daki hayrâtı, şehzâdeleri, devlet teşkilatı kânûnnâmesi, fetih ve savaşları hakkında malumat ile birlikte döneminin ricalinin biyografilerine yer vermiştir (43a-57b). *Seyahatnâme*'de biyografik bilgilere ilk kez yer verilen bu kısımda dönemin veziriazamları, vezirleri, mirimiranları, kaptanıderyaları, defterdar ve nişancıları, ümeraları, kadı ve müderrislerinin kısa hal tercümelerini kaleme almıştır. Önceki sayfalarda selatin camiler vesilesiyle bilgisini verdiği tarihî bilgileri Kânûnî Sultan Süleyman döneminin bu kompozisyonunu kullanarak (İcmâl-i Devlet-i ...) başlığıyla diğer hükümdarlara da uygulamıştır (57b-88a). *Seyahatnâme*'de Kânûnî Sultan Süleyman'dan Sultan IV. Mehmed'e kadar on Osmanlı hükümdarının dönemlerinde yaşanan önemli siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal gelişmeler anlatılmış, ilgili devirlerin ricalinin yaşam bilgileri aktarılmıştır. Özellikle Evliya Çelebi'nin yaşamının geçtiği Sultan IV. Murad, Sultan İbrahim ve Sultan IV. Mehmed dönemlerindeki anlatımlar tarih kitaplarından aşağı kalmayacak denli ayrıntılıdır. Muhtemelen bundan dolayı *Seyahatnâme*'nin bazı nüshalarında zahriyede eser adı olarak "Târîh-i Seyyah (B 305, H 448)", "Tarih-i Seyahat-i Evliya Çelebi (İ 4141)" yazılıdır.

Evliya Çelebi İbn Derviş Mehmed Zillî yukarıda belirtildiği gibi *Seyahatnâme*'yi yazmaya başlamadan önce genel tarih türünde kitaplar gözden geçirmiştir. Evliya Çelebi'nin bu eser yazım taslağına uymasının nedeni tarih kitaplarını emsal alması olabilir. Bu tarz kitaplarda dönemin ricali arasında meşayih (şeyh-derviş) ve şairlere ait hal tercümelerine de yer verilmektedir. Gelibolulu Âlî Mustafa Efendi'nin Osmanlı tarih yazıcılığında son derece önemli bir mevki işgal eden *Kühû'l-ahbâr* adlı tarihinde Evliya Çelebi'nin hükümdarların taht dönemleri tarihî hadiselerinde yer verdiği rical ile birlikte meşayih ve şair biyografileri bulunmaktadır (Schmidt, 01.03.1024). Evliya Çelebi, tarihî hadiseler bölümünden sonra seyahatnâme türüne uygun bir tarzda vezir ve a'yân camileri (88b-90b), İstanbul'daki mescitler (90b), medreseler (91a), dârülkurâlar (92a), mekteb-i sıbyanlar (92a), dârülhadîsler (92b), tekyeler (92b), imaretler (93a) vb. hakkında malumat vermiştir. "Âl-i Osman'ın Ebülfeth'ten Günümüze Kadar İstanbul'da Medfun Padişahlarının Mezarları, Ziyaretgâhları ve Vefat Tarihlerine Düşülen Ebcetli Manzumeler (98a)" başlığında ilgili hükümdarın mezarlık bilgisinden sonra zamanındaki şairler ile şeyhlerin biyografilerine yer vermiştir. Hatta burada tarihî hadiseleri anlattığı kısımda değinmediği Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim devirleri ricali hakkında bilgi vermiştir (98a-102a). Bu bölümlerde yer alan

şair biyografileri Türk edebiyat tarihinin temel kaynakları arasında bulunmaları nedeniyle oldukça önemlidir. Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinde* Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim (98a-102) ve Sultan IV. Murad (216a-b) dönemine mensup şairlerin hal tercümeleleri birer bölüm olarak yer almaktadır. Bu bölümler ve muhteviyatı şüara tezkirelerini andıran bir surette meydana getirilmiştir. *Seyahatnâme'de* şair olduğu halde biyografisine vezirler, kadı-müderrisler, şeyh-dervişler, nişancılar arasında yer verilen ya da mezarı hakkında bilgi verilirken yaşamı kaleme alınan sanatçılar da vardır. Şüara tezkiresi bölümlerinde 122 şahsın biyografisi vardır. Diğer kısımlardaki hal tercümeleleriyle birlikte *Seyahatnâme'de* biyografisi yer alan şair sayısı 182'yi bulmaktadır. Klasik Türk edebiyatının orta hacimde bir şüara tezkiresine denk gelen bu biyografi sayısı Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sini* edebiyat tarihimiz için önemli bir kaynak haline getirmektedir.

Bu makalede Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinde* yer alan şair hal tercümelelerine yönelik tematik incelemenin sonuçları verilecek, bu sonuçlardan hareketle *Seyahatnâme'nin* temel vasıflarının yanı sıra edebiyat tarihimiz açısından önemli bir biyografik kaynak niteliği taşıdığına işaret edilecek, Türk edebiyatı tarihi araştırmacılarının bu yaşam öykülerine kolay erişim sağlayabilmesi için *Seyahatnâme'nin* 1. cildinde yer alan şair biyografilerinin tenkitli metnine yer verilecektir.

1. Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinde* Yer Alan Şair Biyografileri

Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî'nin gezi yazısı türündeki eserinde şüara tezkiresi niteliği taşıyan dört bölüm vardır. Bu bölümler "Ebülfeth Sultan Mehmed Han Devri Şairleri", "Sultan Bayezid-i Veli b. Ebülfeth Sultan Mehmed Devri şairleri", "Sultan Selim Hân-ı Evvel b. Sultan Bayezid Devri Şairleri" ve "Sultan Murad Hân-ı Râbî b. Sultan Ahmed Devri Şairleri" isimlerini taşımaktadır. Fatih Sultan Mehmed devrinde 36, Sultan II. Bayezid döneminde 44, Yavuz Sultan Selim zamanında 19, Sultan IV. Murad saltanatında 23 olmak üzere 122 şairin biyografisi vardır. Şair oldukları halde hal tercümesine şehzadeler, vezirler, şeyhülislam, nişancılar, şeyhler, kadı ve müderrisler arasında yer verilen veya mezarlıklar, medreseler hakkında bilgi verilirken sahipleri oldukları için hayatı kaleme alınan sanatçılar da vardır. Bu şekilde yaşam öyküsü verilen 60 şair bulunmaktadır. Buna göre Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinde* 182 şairin biyografisi vardır.

Evliya Çelebi değişik nedenlerle bazı sanatçıların birden fazla hal tercümesini meydana getirmiştir. Örneğin Revânî'nin Yavuz Sultan Selim şairleri arasında hal tercümesine yer vermişken medrese bânîsi olması hasebiyle İstanbul'daki medreseler bölümünde, mezarı bu şehirde olması nedeniyle ziyaretgâhlar kısmında olmak üzere iki biyografisini daha kaleme almıştır. Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinde* Cem Sultan, Revânî ve Kemalpaşazâde Efendi'nin üçer; Necâtî Bey, Sehî Bey, Azmizâde Hâletî, Ganîzâde Nâdirî ve Ebüssu'ûd Efendi'nin ikişer biyografisi vardır. Bu bakımdan *Seyahatnâme'de* yer alan şüara biyografilerinin toplamı 191'dir.

Târîh-i Seyyâh Evliya Efendi'de biyografisi yer alan şair ve yazarlar şunlar:

Fatih Sultan Mehmed Devri

1- Avnî Fatih Sultan Mehmed	3- Türâbî
2- Ahmed Paşa İbn Veliyyüddin	4- Senâyî

5- Câmî-i Rûmî	21- Sun'î
6- Cemâlî	22- Adnî
7- Hamdî	23- Aşkî
8- Haydar	24- Ulvî
9- Harîrî	25- Gülşenî-i Saruhânî
10- Hafî	26- Kemâl-i Zerd
11- Halîlî	27- Lâlî
12- Dâ'î	28- Melîhî
13- Dâ'î-i Diger	29- Mehdî
14- Resmî	30- Nişânî
15- Zeyneb Hâtûn	31- Nizâmî
16- Sa'dî Paşa	32- Nûrî
17- Cem Şâh Sa'dîsi	33- Cem Sultân (üç biyografi)
18- Şehrî Çelebi	34- Yazıcıoğlu Mehmed
19- Şehdî	35- Ahmed Bîcân
20- Safî	36- Kâtib Salâhuddîn

Sultan II. Bâyezîd Devri

37- Adlî Bâyezîd Sultan	55- Şevkî
38- Şehzâde Korkud	56- Safâyî
39- Âfitâbî	57- Likâyî
40- Emîrî	58- Sun'î
41- Nasîrî	59- Tarîkî
42- Bihîştî	60- Zarîfî
43- Tâcî	61- Ömrî
44- Şânî	62- Andelîbî
45- Çâkerî	63- Ahdî
46- Celîlî	64- Firdevsî
47- Hasan Mu'îd	65- Figânî
48- Hâkî	66- Kâdirî
49- Zekâyî	67- Kandî
50- Zihnî	68- Kâtibî
51- Râzî	69- Kebîrî
52- Seyfî	70- Mestî
53- Şâmî	71- Münîrî
54- Şâhidî	72- Mihrî
	73- Necâtî (iki biyografi)
	74- Sehî Beg (iki biyografi)

75- Necmî

76- Niyâzî

77- Vaslî

78- Vasfî

79- Hâşimî

80- Hilâlî

Yavuz Sultan Selim Devri

81- Selîmî [Sultan I. Selim]

82- Âhî Çelebi

83- Habîbî

84- Huzûrî

85- Halîmî Çelebi

86- Halîmî

87- Revânî (üç biyografi)

88- Sücûdî

89- Sürûrî

90- Sa'ÿî

91- Sûzî

92- Şemsî

93- Sabâyî

94- Sun'î Beg

95- Tâli'î

96- Fakîrî

97- Neşrî

98- Nihâlî

99- Nihânî

100- Murâdî [Sultan IV. Murad]

101- Nef'î

102- Sağır Riyâzî Çelebi

103- Vahdetî

104- Azmîzâde Hâletî (iki biyografi)

105- Kevkebî

106- Şâmî

107- Şeyhülislâm Yahyâ Efendi

108- Atâyî Çelebi

109- Bahâyî Mehmed Efendi

110- Hubbî Çelebi

111- Ganîzâde Nâdirî (iki biyografi)

112- Kâfzâde Fâizî

113- Ali Rızâyî

114- Şerîf Sabrî

115- Okçuzâde Şâhî

116- Hasan Küfrî-i Bahâyî

117- Meşrebî

118- Mantikî Efendi

119- Tıflî Çelebi

120- Nâilî Çelebi

121- Sırrî Efendi

122- Tarzî Çelebi

Şuara Tezkiresi Bölümleri Dışındakiler

123- Nişânî Mustafa Çelebi

124- Nişancı Ramazanzâde Mehmed Çelebi

125- Mehmed b. Âdil Paşa

126- Kemâlpaşazâde Efendi (üç biyografi)

127- Ebüssu'ûd Efendi (iki biyografi)

128- Alâeddin Alî Çelebi

129- Mollâ Gürânî

130- Akşemseddinoğlu Hamdullah Hamdî

131- Abdurrahim Karahisârî

132- İbrahim Tennûrî

133- Remzî Pîr Mehmed Paşa

134- Muhibbî [Kânûnî Sultan Süleyman Hân]

135- Selîmî / Tâlibî [Sultan II. Selim]

136- Murâdî [Sultan III. Murad]

137- Bahtî [Sultan I. Ahmed]

138- Edîbî

139- Feyzî

140- Kestelli Mehmed Efendi

141- Sun'î-i Hamîdî

142- Hayrî

143- Niksârî

144- Memikzâde Mehmed Efendi	164- Lâmekânî Hüseyin Efendi
145- Beyânî	165- İlmî
146- Ahîzâde Halîmî	166- Niksârîzâde Mustafa Efendi
147- Cünûnî	167- Hürrem el-Cemâlî
148- Şerîfî	168- Hocazâde Ahmed Efendi
149- Fehmî Çelebi	169- Azmî
150- Kadrî Çelebi	170- Ferîdûn Beg
151- Remzîzâde Mehmed Efendi	171- Baba Mahmud Efendi
152- Nev'î	172- Kandî Mustafa Efendi
153- Bâkî	173- Es'ad Efendi
154- Şeyh Sünbül Efendi	174- Gubârî
155- Sarhoş Bâlî Efendi	175- Seyyid Mehmed b. Seyyid Mehmed
156- Kınalîzâde Ali Çelebi	176- Kara Çelebizâde Mehmed Efendi
157- Kâmî	177- Gınâyî
158- Sadrî	178- Habîbî
159- Cinânî	179- İsmail Dede
160- Nişânî	180- Sürûrî
161- Ni'metullah Ahmed	181- Hüdâyî Mahmud Efendi
162- Zâkirî	182- Ömer Gülşenî
163- Bostanzâde Mehmed Efendi	

2. Biyografilerin Muhtevası

Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinde yer alan biyografilerin muhtevası hacim itibariyle değişiklik göstermektedir. Bazı biyografiler oldukça hacimliken bazıları ise tek bir cümleden meydana gelmiştir. Şuara tezkiresi niteliği taşıyan bölümlerde bulunan biyografiler diğer kısımlarda yer alan şair hal tercümelerine nazaran hacimsizdir. Bu kısımlar okunduğunda Evliya Çelebi'nin bu bölümleri bir şuara tezkiresini özetlemek suretiyle meydana getirdiği izlenimine varılmaktadır. Burada "Harîrî: Bursevî'dir.", "Hafî: Edirnevî'dir." biçiminde sadece memleket bilgisinin verildiği ya da "Nûrî: Kuzât tâifesindedir.", "Emîrî: İsmi Seyyid Mahmûd'dur. Âşıkâne na't-ı şerîfleri vardır.", "Şâhidî: Edirnevî'dir. Cem Şâh defterdârı idi.", "Ömrî: Abdülkerîm-zâde'dir. Eben an ceddin şuarâlarıdır ki lâ-nazîrdir.", "Sun'î Beg: İskender Paşa-zâde Mustafa Beg'dir. Tırablûs-ı Şâm vâlisi idi. Hoş âyende eş'ârı vardır.", "Kebkebî: Ba'zı şuarâ Kepkebî dimişler. Müstezâtda akrânı yoktur." gibi şairin ismi, nisbesi, mesleği veya başarılı olduğu şiir çeşidi gibi tespitlerin yapıldığı bir veya birkaç cümleden örülü biyografilerin sayısı çoktur. Ancak bu kısımda;

Münîrî: Amasiyyelidir. Fârisî ve Türkî eş'ârı çoktur. Şeh-zâde Sultân Ahmed'in vüzerâsındandır. Ammâ kasâ'idlerine söz yoktur. Her mısra'ları birer matla' olmaya liyâkatli kasâ'idleri vardır.

Mihri: Amasiyyelidir. Gûyâ bint İmr[u]’ü’l-kays-vâr bir hâtûn-ı ‘aşk-bâz idi. Bıkr-i fikri gibi mümtâz ser-firâz-ı cihâne olup nâ-şükûfte bâg-ı cinâna revâne oldu. Sâhib-i Dîvân’dır. Ve fıkha, ferâ’ize müte’allik hayz u nifâs bahsinde manzûm risâleleri vardır.

Nasîri: Bilâd-ı ‘Acem’de mütevellid olup Monlâ Câmî ve Monlâ Gûrânî mektûbları ile ba’zı a’yân-ı Rûm’a gelüp Fârisî eş’ârlarına nihâyet yokdur. Bu ebyât anlarıdır:

‘Âşıklarını âh o Mesîhâ-dem öldürür
Bu âdem oldur[ur] ki Mesîh âdem öldürür

Bu ebyâtdan murâd-ı şu’arâ oldurur kim, âyet: ¹ *إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ*’dir (100a-b).

Âhî Çelebi: Rûm’da Nigebolî şehrinde “Benli Hasan” dirler. Cemâl-i kemâlde Yûsuf-ı sâni imiş. Gül-i ruhsârında bir hâl-i Hâşimî’si olmag-ıla gören ‘uşşâklar âh-ı ciger-sûz çekdiklerinden Âhî tahallus iderdi. Mahlasının te’sîrinden ‘ömr-i nâzenîni âh [u] vâh ile güzer idüp Karaferye’de medfûndur. Bî-hisâb te’lîfâtı var, ammâ Hüsn [ü] Dil-i Âhî nazîre kabûl itmez bir dîvândır (101b).

örneklerinde görüleceği üzere şairin memleketi, nisbesi, görevi, ruhsal portresi, şiirde kullandığı diller ve nazım şekilleri, edebi kişiliği, eserleri hakkında bilgi verildiği; şiir örnekleri sunulup mazmunların izah edildiği biyografiler de az değildir.

Seyahatnâme’nin şuara tezkiresi bölümlerinde şüphesiz en mükemmel biyografiler aynı zamanda birer şair olan hükümdarlara ait olanlardır. Bu bölümlerde Avnî Fatih Sultan Mehmed, Adlî Sultan II. Bayezid, Selîmî Sultan I. Selim, Murâdî Sultan IV. Murad’ın oldukça hacimli biyografileri vardır. Özellikle IV. Murad’ın yaşamı hakkında otuz altı satırlık üç sayfa (61b, 61a, 62b) boyunca bilgi verilmiştir. Söz konusu biyografilerin bu kadar geniş kapsamlı olmasının nedeni hükümdarların yaşantısı hakkında kaynakların fazlalığıdır. Sultan IV. Murad hal tercümesinin normalin ötesinde bir hacme sahip olmasının muhtemel sebebi ise Evliya Çelebi’nin sultanın musahibi olmasıdır.

Târîh-i Seyyâh Evliya’nın hükümdar dönemleri ricalinde ve medrese, tekke ve mezarlık bölümlerinde geçen şair biyografileri nispeten daha hacimlidir. Yukarıda belirtildiği gibi Cem Sultan, Revânî, Necâtî, Azmîzâde Hâletî ve Ganîzâde Nâdirî’nin şuara tezkiresi bölümlerinin yanı sıra diğer kısımlarda müteaddid biyografileri vardır. Söz konusu şairlerin diğer yerlerdeki biyografileri şairler tezkiresi bölümlerinde bulunanlardan daha hacimlidir. Cem Sultan, Kemalpaşazâde, Ebüssu’ûd, Muhibbî Kânûnî Sultan Süleyman, Selîmî / Tâlibî Sultan II. Selim, Murâdî Sultan III. Murad, Bahtî Sultan I. Ahmed, Nev’î, Bâkî, Hatîb Zâkirî, İlmî ve Ömer Gülşenî biyografileri şuara tezkiresi bölümlerinin dışında yer alan en hacimli şair yaşam öyküleridir.

Evliya Çelebi bazı biyografilerde ilgili şairin şiirlerinden örnekler de vermiştir. *Seyahatnâme*’de Nihânî’nin üç; Cem Sultan, Azmîzâde Hâletî, Ömer Gülşenî ve Hilâlî’nin iki beyitlik birer manzumesi ile Nasîri, Nişânî, Şehzâde Korkud, Nihâlî, Tâli’î, Sehî Beg ve Ahdî’nin birer beyti örnek olarak verilmiştir. Bu sayılar müstakil şuara tezkirelerine nazaran oldukça azdır.

¹ “Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa’nın durumu, Adem’in durumu gibidir.”, Âl-i İmrân Sûresi, 3/59.

Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sindeki şair biyografilerinin muhteva olarak en önemli eksikliği çoğunda ilgili şahsın ölüm tarihinin yer almamasıdır. Ölüm tarihleri tabakat türü kitaplarda şahısların hangi döneme mensup olduklarında kıstas olarak kullanıldıkları için önemlidir. *Seyahatnâme*'de, özellikle şuara tezkiresi bölümlerinde vefat tarihleri yok denecek azdır. Bu bölümlerde sadece Ahmed Paşa ve Sehî Bey'in ölüm tarihleri bildirilmiştir. Necâtî'nin "Sene ... târîhinde merhûm olup Vefâ Sultan kurbında medfûndur (100b)." biçiminde mezar yeri bildirilmiş ancak vefat tarihinin yeri boş bırakılmıştır. Revânî'nin de;

"İşidüp rûh-ı kudsî didi târîh

Cinândan yana 'azm itdi Revânî

Sene ... (101b)" şeklinde ölümüne düşürülen tarih manzumesi verilmiş ancak bunun sene yeri doldurulmamıştır. Evliya Çelebi'nin "Ammâ bu müsevvedâtımıza şürû' itdigimiz mahalde ... (6b)", "Zîrâ hemân bu müsevvedâtımızda murâd [u] maksûd ... (46b)", "İnşâ'a'llâh bu müsevvedâtımız tas[h]îha geçdükte her kâr-hâne ve hayrâtları mahalliyle tahrîr ideriz (153a)." ifadelerinden anlaşılacağı üzere *Seyahatnâme*'nin elimizdeki yazmaları müsvedde nüshaya dayanmaktadır. Dolayısıyla Evliya Çelebi henüz eserine son şeklini vermediği için pek çok biyografide vefat tarihi yeri boş kalmıştır.

Bununla birlikte *Seyahatnâme*'nin şuara tezkiresi bölümleri dışındaki biyografilerinde, özellikle İstanbul'da medfun olan ulema, meşayih, sanatkarlar vb. tanınan şahsiyetlerin mezarları hakkında bilgi verilen iki yüz otuz birinci faslında (106b) yer alan şair hal tercümelerinde ilgili kişinin ölüm tarihi, mezarının bulunduğu yer, mezar üzerindeki ebced hesaplı manzume muntazam bir şekilde bildirilmiştir. Bu bağlamda bir sanatçının ölüm bilgilerini, özellikle mezar yerini tespit etmek amacıyla olan bir araştırmacıya Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin veri sunması kuvvetli bir ihtimaldir. Aşağıda verilen birkaç hal tercümesi bu duruma emsal oluşturmaktadır:

el-Mevlâ'ü'l-fâzil Ahmed Efendi İbn el-Mevlâ Sa'de'd-dîn ya'nî Hâce-zâde Efendi: Üstâd-ı Aristo-yı ma'ânî, mu'allim-i makâm-ı Murâd Hânî olan sa'd-ı zamânın ferzend-i ercümendidir. Târîh-i fevti:

وامسكوا قول محمد وعليه الفتوا¹

Sene 1010

Eyyûb Câmî'inde cenâzesi namâzın Üsküdârî Mahmûd Efendi kılup yine Eyyûb civârında medfen-i mu'ayyenlerine güzâr ve vâlid-i kuds-âşiyânları cenbine defn kılındı. Ziyâretgâh-ı ehl-i nazardır (121b).

Ve ziyâret-i kutbü'l-aktâb-ı âfâk eş-şeyh 'ale'l-ıtlâk Hazret-i Mahmûd Efendi:Ziyâretgâh-ı hâss [u] 'âmdır kim tekyesinde medfûndur. Mevtine târîhdir, güfte-i Nev'î-zâde:

برياض وجنان مورود

زیت جنت عدن وقصور

¹ "Fetva onda iken Hz. Muhammed'in sözlerine uydular."

هاتف قال لشيخ محمود¹

سأل الخاطر عن صاحبها

Sene 1038 (144a)

Ziyâret-i Sultân-ı Şu'arâ Habîbî: Ferzend-i ercümend-i 'Acem'dir. Hakkâ ki pâkîze eş'ârı vardır. Selîm Şâh-ı Evvel'in nüdemâlarındandır. Bu Südlîce'de Ca'fer-âbâd Tekyesi'nde medfûndur. "Ca'ferî-mezheb olmag-ıla Ca'fer-âbâd Tekyesi'nde defn olunmagı vasiyyet itdi." diyü iftirâ itdiler (123b).

3. Biyografilerin Kaynakları

Evliya Çelebi İbn Dervîş Mehmed Zillî *Seyahatnâme*'de şair hal tercümelerinde verdiği bilgilerin kaynağı olarak herhangi bir kitap adı bildirmemiştir. Yukarıda değinildiği gibi şüara tezkiresi bölümlerinde yer alan şair biyografilerini klasik Türk edebiyatının temel kaynakları arasında yer alan tezkirelerden almış olmalıdır. Nitekim *Seyahatnâme*'de Fâtiḥ Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemleri şairleri bölümlerinde yer alan biyografiler ile 16. yüzyıl şüara tezkirelerindeki hal tercümeleri karşılaştırıldığında aradaki benzerlik dikkat çekmektedir. Özellikle Gelibolulu Âlî Mustafa Efendi'nin *Künhü'l-ahbâr* adlı eseri şair biyografilerini hükümdar dönemlerine göre tasnif etmesiyle Evliya Çelebi'ye örnek teşkil etmiş görünmektedir. İki eserdeki anlatımların benzerliği de bunu desteklemektedir. Örneğin *Seyahatnâme* Nişânî hal tercümesinde onun Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî neslinden geldiği, Fatih Sultan Mehmed'in Uzun Hasan'a mektubunu yazdığı bilgileri *Künhü'l-ahbâr*'ın tezkire kısmında da vardır (Evliya Çelebi yz: 98a, İsen 1994: 146). Evliya Çelebi'nin Nişânî biyografisinde kullandığı alıntı şiir *Künhü'l-ahbâr*'da yer alan örnek beyitlerden biridir. Tâlî' hal tercümesinde yer alan onun Kastamonulu ve Necâtî'ye muadil oluşu tespitleri ile örnek şiiri Gelibolulu Âlî'nin kaleme aldığı biyografisinde de bulunmaktadır (Evliya Çelebi yz: 101b, İsen 1994: 181). *Künhü'l-ahbâr* ile *Seyahatnâme*'deki biyografi sayıları da paralellik arz etmektedir. Fatih Sultan Mehmed dönemi şair sayısı *Künhü'l-ahbâr*'da 32, *Seyahatnâme*'de 33'tür. *Künhü'l-ahbâr*'daki eksik şair biyografisi şeyh hal tercümeleri bölümüne alındığı için eksik çıkmaktadır. Aynı uyum Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemleri için de geçerlidir (İsen 1988: 230). *Seyahatnâme* ile *Latîfî Tezkiresi*'ndeki anlatımlar arasında da paralellikler vardır. Her iki eserdeki Ahmed Paşa hal tercümesi "Bursevî'dir." cümlesiyle başlamıştır (Evliya Çelebi yz: 98a, İsen 1994: 131).

Târîḥ-i Seyyah Evliya'da Sultan IV. Murad devri şairleri bölümünde yer alan biyografiler ile 17. yüzyıl şüara tezkireleri arasında doğrudan bir paralellik gözükmemektedir. Daha az sayıda biyografinin daha genel ifadelerle yazıldığı, örnek şiirin bulunmadığı bu bölümdeki başlıklarda elifba sırası da gözetilmemiştir. Evliya Çelebi kendisiyle çağdaş sanatçılardan müteşekkil bu bölümü oluştururken bazen "Sağır Riyâzî Çelebi: Kaside-perdâz üstâd-ı kâmil idi (216a).", "Vahdetî Efendi: Peñç-beytde bî-bedeldir (216a)." örneklerindeki gibi öznel, bazen de "Nef'î Çelebi: Arab u Acem'de nazîri yok sultân-ı şü'arâ idi. Eger zikr olunacak şü'arâların elfâz-ı dürer-bârları olan ebyât u eş'ârların yazsak başka dîvân olur (216a)." ibarelerinde görüldüğü gibi herhangi bir netliği bulunmayan, genel ifadeler kullanmıştır.

¹ "Adn cenneti ve saraylar mevcut bahçeler ve bağlarla süslendi. Akıl onun sahibini sorunca gaipten seslenen seslenici 'O, övülmüş şeyhe (Şeyh Mahmud'a) aittir.' dedi."

Seyahatnâme'deki şair biyografilerinin sözlü kaynakları ise Evliya Çelebi'nin kendisi ve babası Derviş Mehmed Zillî'dir. Evliya Çelebi herhangi bir vesileyle tanıdığı kişiler hakkında gözlemlerini paylaşmış, kişisel çabalarla elde ettiği bilgileri sunmuştur. Örneğin kendisini saraya alan, sık sık huzuruna çağırın IV. Murad'ın hal tercümesinde ayrıntılı bir hilyesine yer vermiş, onun döneminde yaşanan önemli gelişmeleri saraydaki bağlantıları sayesinde doyurucu bir tarzda kaleme almıştır (61b-62b). Sultan I. Selim'in mezarı hakkındaki ayrıntılı malumatı ve vefat tarihini bildiren manzumeleri sultanın medfun olduğu camide üç yıl müezzinlik yaptığı için verebilmiştir (100b-101a). Evliya Çelebi, 1073 senesinde Uyvar Kalesi'nin fethinde bulunmuş, 1074'te barış görüşmeleri için elçi Mehmed Paşa ile Alman diyarında Nemse çâsârına varıp onun papinta yazısıyla üç yıl Avrupa'da gezmiştir. 1075 Ramazan'ında Dış Fransa denilen bölgede Donkarkız vilayetinde tarihten anlayan papazlardan Cem Sultan hakkında malumat toplamıştır (29b). *Seyahatnâme*'de biyografisi bulunan bazı şairler de bizzat Evliya'nın tanıdığıdır. Derviş Ömer Gülşenî, Evliya Çelebi'nin Harem-i Hâs'daki mûsikî hocasıdır (205b-206a). Hatîb Zâkirî, Evliya'nın seslendirdiği zikirlerin sahibidir (111b).

Evliya Çelebi'nin babası Derviş Mehmed Zillî iki yerdeki anlatımlara kaynaklık etmektedir. Evliya Çelebi, Sultan II. Selim'in İstanbul'da vefat eden ilk Osmanlı padişahı olduğunu iddia eden bir tarih kitabının bu bilgisini sultanın cenazesinde hazır bulunan babasının anlattıklarıyla tashih etmiştir (103a). Seyyid Mehmed b. Mehmed'in Derviş Mehmed Zillî ile hüsn-i üfeti vardır (122b). Evliya, Seyyid Mehmed Efendi'nin biyografisinde sarfettiği bilgileri babası vesilesiyle elde etmiş olmalıdır.

4. Bilgilerin Güvenirliği

Yukarıda belirtildiği gibi Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî şairlerin yaşam öykülerini tarih türüne giren çeşitli kaynaklardan yararlanarak kaleme almıştır. Sözlü kaynak olarak da babasından, Avrupa'da tanıştığı papazlardan yararlanmıştır. Eserinde kullandığı tarih kitapları muhtemelen yaşadığı çağın muteber kitaplarıdır. Derviş Mehmed Zillî, Osmanlı sarayında kuyumcubaşı olmak hasebiyle güvenilir biri olmalıdır. Her dinde din adamlarının güvenilir olması beklenir. Bununla birlikte Evliya Çelebi'nin fitratında mübalağaya düşkünlüğün bulunduğu edebiyat tarihçilerinin genelini kabul ettiği bir husustur. Evliya, her ne kadar yazılı kaynaklardan yararlanarak şair biyografilerini yazsa da burada mübalağa yapmaktan uzak durmamıştır. Örneğin günümüze ulaşan tek eser olarak bir *Divan*'ı bulunan Necâtî için (Kaya 04.03.2024) "Yetmiş altı 'aded mücelled te'lîfâtları ve *D[iv]ân*'ı ve *Hamse*'si vardır (100b)." demiştir. Akşemseddinoğlu Hamdî'nin henüz sekiz yaşında *Divan* sahibi olduğunu iddia etmiştir (98b). Kemalpaşazâde Efendi'nin yüz kırk (101a), Ebüssu'ûd Efendi'nin bin (49a), Hamdî'nin yüz yetmiş (98b), Nev'î'nin yetmişden fazla (109a), Niksârîzâde Mustafa'nın yüz elli altı (116a), Sürûrî'nin yüz elli (127b) kitap yazdığını, *Ebüssu'ûd Tefsiri*'nin üç bin ilim ve bin yedi yüz tefsirden yararlanılarak yazıldığını (121a) ifade etmesi onun bu mübalağaya meyilli oluşuyla ilgili olmalıdır. Bu mübalağaya düşkünlük onun şairlerin edebî yönlerini değerlendirmesinde de ortaya çıkmıştır. Ardı sıra gelen şu biyografilerde bu hususu görmek mümkündür:

Sultân-ı Şu'arâ Nef'i Çelebi: 'Arab [u] 'Acem'de nazîri yok sultân-ı şu'arâ idi. Eger zikr olunacak şu'arâların elfâz-ı dürer-bârları olan ebyât [u] eş'ârların yazsak başka bir dîvân olur. Andan;

Sağır Riyâzî Çelebi: *Kasîde-perdâz üstâd-ı kâmil idi.*

Vahdetî Efendi: *Penç-beytde bî-bedeldir.*

'Azmi-zâde Hâletî Çelebi: *Rubâ'ıyyâtda lâ-nazîr kabîlindedir.*

Kevkebî: *Ba'zı şu'arâ "Kepkebî" demişler. Müstezâtda akrânı yoktur.*

Şâmî: *'Arabî kasîdelerine nazîre idememişlerdir (216a).*

...

Murâdî Sultan IV. Murad: *...Ve 'ilm-i şî'rde Nef' ve Cevrî mertebesinde ebyât [u] eş'ârı olduğundan mâ'adâ üç yüz varak bir Dîvân'ı vardır. Ammâ hurûf-ı tâ ve 'ayn red'finde nâ-tamâmdır. Vehbî 'Osmân Çelebi tamâm idem, dirken ol dahi nâ-tamâm olup tamâm-ı dünyâya intikâl eyledi.*

Evliya Çelebi bazı yerlerde yararlandığı kaynaktaki bilgileri yanlış değerlendirmiştir. Necâtî Bey'in *Heşt Bihişt* yazarı Sehî Bey'i gençliğinden itibaren himaye ettiği, Sehî'nin de Necâtî'ye yaşlılığında hizmet ettiği bilinen bir husustur. Evliya Çelebi bu bilgiyi "'Sehî Beg, Necâtî'nin kızın almadan murâdî Necâtî'nin evrâk-ı perîşânın almakdır murâd.' diyü hâlâ çurûb-ı emsâldir. Hakkâ ki Sehî Beg eş'ârı gûyâ Necâtî'ye necât virmişdir. Yâhûd serv-i sehî yâbis iken eş'âr-ı Necâtî ile necât bulmuşdur (100b)." biçiminde *Seyahatnâme*'ye almıştır. Bu bilginin yanlışlığını Sehî Bey'in, Necâtî'nin *Divan*'ının çok yaygın olduğunu ifade etmesi ispatlamaktadır (İsen 1988: 233).

Evliya Çelebi, kaynaklardaki mahlasları veya isimleri yanlış okumaktan veya karıştırmaktan kaynaklanan hatalar da yapmıştır. Örneğin o, Basîrî'yi Nasîrî olarak hatalı biçimde *Seyahatnâme*'ye almıştır (100a). Akşemseddinoğlu Hamdullah Hamdî'nin Hamdullah olan ismini Hamdüddîn şeklinde yazmıştır (98b).

Bu tespitler Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinden kaynak olarak yararlanacak edebiyat tarihçilerinin bu bilgilere ihtiyatla yaklaşmalarının, kullanmayı tasarladıkları bilgiyi başka kaynaklardan da kontrol etmelerinin doğru olacağına işaret etmektedir.

5. Dil ve Üslubu

Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin şüara tezkiresi bölümlerinin bir biyografik kaynağın özeti şeklinde tanzim edildiği yukarıda belirtilmişti. Bundan dolayı bu bölümlerde oldukça basit ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Burada tek kelimeden oluşan cümlelerin sayısı çoktur. Bu cümleler çoğunlukta "Kastamonî'dir", "Bursevî'dir.", "Sivrihisârî'dir." gibi doğum yeri bilgileridir. Bunların yanı sıra "Kuzât tâifesindedir." "Yazıcızâde karındaşıdır." "Sâhib-i Dîvân'dır." vb. iki kelimelik veya "Cem Şâh defterdârıydı." "Ümerâ-yı Bâyezîd Hân'dandır.", "Karışdıran'da Süleyman oğludur." gibi üç kelimelik cümlelerin sayısı da az değildir.

Bu bölümlerdeki biyografilerin üslubu da sadedir. Münşiyâne üslup ile yazılan metinlerde görülen seci ve edebî sanatlara bu kısımda pek rastlanmamaktadır. Sadece Necâtî Bey hal tercümesinde geçen "Ol 'asrda sultân-ı şu'arâ vü fusahâ [vü] bülegâ mîr-i bî-nazîr idi (100b)." ve Mehdi biyografisinde sarf edilen "Hâzır-cevâb ve şîrîn-hitâb bir şâ'ir-i mâhirdir (98a)." cümlelerinde belirgin bir surette seci vardır. Edebî sanatlardan ise "Çeşm-i mest-i gazâlin

Süzebolı itdükte 'âşıkları mest olup Mestî'ye 'Mestî' demişler (100a)." ve "Pederinden kûh-ı Kâf kadar feyz olup Kâf'dan Kâf'a dâstândır kim 'ilm-i kâfa mâlik bir zât-ı şerîf idi (216b)." ibarelerinde tekrar sanatı kullanılmıştır.

Şuara tezkiresi bölümlerinin başında bulunan hükümdar biyografilerinde ve İstanbul'daki medrese, cami ve mezarlıklar kısımlarında yer alan şair hal tercümelerinde daha ağır ve sanatlı bir dil ve üslup kullanılmıştır. Buradaki cümleler nispeten uzundur. Bu bölümlerde "Ammâ bu nefsin katl itdükten sonra künc-i mihnet-hânedan taşra çıkmayıp halkdan münzevî olup mesâlih-i Müslimîn ve umûr-ı devlet-i mü'minîn hâli kalup kul tâ'ifesinin zabt [u] rabtı müşkil olup cânib-i erba'adan düşmenler ser-keşlik idüp Eflak u Bogdan, Mengli Giray Hân ile yek-dil [ü] yek-cihet olup Kili ve Akkirmân ve İsmâ'îl ve İbrâ'îl [ve] İshâkca ve Kalas ve Tomarova'yı zabt idüp Nehr-i Tuna'nın beri tarafında Silisre ve Uruscuk ve Nigebolı ve Vidin ve Feth-i İslâm taraflarını dahi harâca kesüp nehb [ü] gâret iderdi (99a)." cümlesine benzer uzun tümcelere rastlanmaktadır. "Bir halûk ve halîm ü selîm, sâhib-i hâl pâdişâh-ı sâhib-celâl idi (99b).", "Devlet-i Âl-i 'Osmân'da böyle bir zâbit [ü] râbit ve 'âdil-i hûn-h'âr, Celâlî vü eşkiyâ-küş, 'asker-keş, Rüstem-salâbet, bedî'-şecâ'at pâdişâh gelmemişdir (61b).", "Cem Sa'dîsi bir 'ârif-i nükte-dân, sâhib-i iz'ân kimesne idi (26a)." örneklerinde görüleceği gibi seci gözetilerek kurulan cümlelerin sayısı daha fazladır. Bu kısımlardaki biyografilerde aşağıda misalleri görüleceği üzere teşbih, telmih, tekrar, mübalağa, irsâl-i mesel, teşhis, istiare vb. edebî sanatlara da denk gelmektedir.

Teşbih: Ebü'l-feth 'asâkir-i İslâm ile Ayasofya deyrine sarıca arı gibi sarılıp ... (30a)

Telmih: Mellâhân-ı bihâr Hazret-i Nûh Necî'den berü görmemişler idi (62b).

Tekrar: Câm-ı Cem nûş iderken âhir câm-ı ecelden Cem nûş idüp mest-i medhûş-ı hakîkî oldı (29b).

Mübalağa: Deryâ-misâl 'asker-i İslâm sadâ-yı "Allâh Allâh!" ile şehir-i İslâmbol'un cânib-i selâsından ... (29b)

İrsâl-i Mesel: "Vaktine hâzır ol. Seninle Çıldır Sahrâsı'nda devlet sınaşalım. Yâ taht ola yâ baht." diyüp elçi gönderdi (99b).

Teşhis / İstiare: Âhir bunlar dahi kabza-i ecelden girîbân-ı 'ömrin halâs idemeyüp ... (104a)

SONUÇ

Evliya Çelebi *Seyahatnâme'si* nin 1. cildinde gezi yazısı türüne özgü mevzularla birlikte İstanbul şehrinin kuruluşu, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi, bazı Osmanlı hükümdarları dönemlerinin önemli hadiseleri ve ricali gibi genel tarihe mahsus konulara yer verilmiştir. Evliya Çelebi *Seyahatnâme'si* nde hal tercümelerine yer verilen rical içerisinde şairler de vardır. *Seyahatnâme'de* Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Sultan IV. Murad dönemine mensup şairlerin yaşam öyküleri bulunmaktadır. Bu biyografilerin tanzimi ve içeriği şura tezkirelerini andırmaktadır. *Seyahatnâme'de* şair olduğu halde biyografisine vezirler, nişancılar, ulema ve meşayih arasında yer verilen ya da mezarı hakkında bilgi verilirken yaşamı kaleme alınan sanatçılar da vardır. *Seyahatnâme* 182 şairin 191 biyografisini içermektedir. Bu özelliğiyle edebiyat tarihimiz için önemli bir kaynak durumundadır. Bu eserde yer alan kimi biyografiler tek cümleden oluşuyorken kimi hal tercümeleleri şairin memleketi, nisbesi, mesleği, ruhsal portresi, edebi kişiliği, eserleri, örnek şiirleri, manzumelerinde kullandığı diller, nazım şekilleri ve mazmunlar vb. doyurucu bilgiler içermektedir. *Seyahatnâme'nin* en hacimli şair biyografileri Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid, Sultan I. Selim, Sultan IV. Murad, Cem Sultan, Kemalpaşazâde, Hatîb Zâkirî ve İlmî'ye aittir. *Seyahatnâme'nin* tezkire kısmında herhangi bir yazılı kaynak adı zikredilmemiştir. Tezkire kısmının sözlü kaynakları ise Evliya Çelebi ve babası Derviş Mehmed Zillî'dir. Evliya Çelebi mübalağaya düşkünlüğünü şair biyografilerine de yansıtmıştır. Bazen kaynaklardaki bilgileri yanlış değerlendirmiş bazen de isim veya mahlasları yanlış okumaktan kaynaklanan hatalar yapmıştır. Bu nedenle *Seyahatnâme'den* kaynak olarak yararlanacak araştırmacıların bu bilgilere ihtiyatla yaklaşmaları, kullanmayı tasarladıkları bilgiyi başka kaynaklardan da kontrol etmeleri gerekmektedir. *Seyahatnâme'deki* bazı şair biyografilerinde oldukça basit ve sade bir dil ve anlatım sergilenmişken bazı hal tercümelerinde münşiyane üslup tercih edilmiştir.

6. Metin

6.1. Metin Tesisinde Dikkat Edilen Hususlar

1. Tenkitli metin kuruluşunda;
 - a- Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat Köşkü, no. 304
 - b- İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, No. TY 5939

nüshaları mukayeseye alındı. Topkapı Sarayı nüshası B, İstanbul Üniversitesi yazması İ şeklinde kısaltıldı.

2. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yazımında Mehmet Kanar'ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Kanar, 2009) esas alındı.
3. Arapça ve Farsça ön ve son eklerin imlasında İsmail Ünver'in *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* adlı makalesinde (Ünver, 2008: 1-46) belirtilen esaslara uyuldu.
4. Müstensih kaynaklı yanlış yazılan kelimeler aslî imlaları ile metne alınıp dipnotta açıklama yapıldı.
5. Gerekli yerlerde metin tamiri yapıldı. Bu yerler köşeli parantez ([]) ile gösterildi.
6. Yazarın boş bıraktığı yerler nokta ile gösterilip dipnotta açıklama yapıldı.
7. Âyet-i kerîmeler harekeli Arap harfleriyle yazıldı. Sûre ve âyet numaraları ile mealleri dipnotta verildi.
8. Hadîs-i şerîfler italik harflerle yazıldı. Türkçe tercüme ve kaynakları dipnotta verildi.
9. Varak numaraları köşeli parantez içerisinde, kalın (bold) olarak verildi.
10. Metnin anlaşılır hale gelmesi için noktalama işaretleri kullanıldı. Bu kural şiirlerde uygulanmadı.

6.2. Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinin Tezkire Kısmı

[EBÜ'L-FETHİ SULTÂN MEHEMMED HÂN DEVRİ]

İki Yüz Yigirmi Birinci Faşl Belde-i Tayyibe Ya'nî İslâmıbol'da Medfün Selef-i Selâtin-i Âl-i 'Osmâniyân'dan¹ Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Gâzi'den ilâ Yevminâ Hâzâ Âsüde-hâl Olan Pâdişâhlarıñ Merkad-i Pür-envârlarınıñ Muşanna' Tarihleri ile Ziyâretgâhları 'Ayân u Beyân İder *ista'antü bi'llâbi ve bibi'l'avn'* Evvelâ;

Ziyâretgâh-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Hân Gâzi ['Avnî]

Ki fâtiḥ-i İslâmıbol'dur. Meşṭur olan câmi'-i şerîfiniñ mihrâbı önünde bir bâğ-ı İrem-zât içinde bir ḳubbe-i 'âlîde medfündür. Üsküdâr tarafında, Mâldepe nâm mahalde merḫûm olup na'ş-ı şerîfin İslâmıbol'a getürüp mezkûr mehbiṭ-i pür-envârda defn itdiler. *Raḫmetu'llâbi 'aleyh.*

Tarih-i vefât-ı Ebü'l-feth Gâzi

Ölmedi Şeh Mehemmed İbn Murâd

Belki bâğ-ı cinâna ḳıldı seyr

İşi ḫayr olduḡıçün ḫalka

Oldı târiḫ aña du'â-yı ḫayr

Sene 886.

İsfendiyâr Beg kızından vücûda gelüp bir pâdişâh-ı Cem-cenâb Ebü'l-feth olmuştur.³ Müddet-i salṭanat 31 sene ve müddet-i 'ömr 51 sene, vilâdetleri sene 834 ve on üç seneye bâliḡ iken sene 847 cülûs itdi. İki sene salṭanat sürüp "Şabîdir." diyü küffânñ vefret [ü] keşretinden ḫal' olınuş pederleri Murâd Hân pâdişâh olup kendüler Ma'nisa'ya ḫâkim oldılar. Beş sene mürûrından yine ḳul ḡülü idüp "Murâd Hân ihtiyâr oldı." diyüp sene 855 Muḫarrem'iniñ on altıncı günü ki yevm-i ḫamîsdir, def'a-i şânide yine taḫt-nişin pâdişâh-ı kâmkâr oldı. Sinn-i şerîfleri yigirmi bir seneye bâliḡ iken taḫt-ı şânî Edirne'de cülûs-ı şânî itdüğüne târiḫdir: Raḫmetü rabbih, sene ...⁴ vâḳı' olmuştur. Bir ehl-i dil muḫıbb-i 'ulemâ vü şu'arâ bir pâdişâh-ı deryâ-dil idi.

Ebü'l-feth'in Zamân-ı Sa'âdetlerindeki Şu'araları Bildirir

Evvelâ;

Şa'ir Ahmed Paşa: Bursevî'dir. Üslûb-i ḳaşıdede pîr-i üstâdân-ı muḳaddemîndir. Sene 902, vefâtına Mevlânâ Eflâṭûn-zâde târiḫ dimişdir:

إِنَّ فِي الْجَنَاتِ مَأْوَى رُوحِهِ⁵

قال روح القدس في تاريخه

Şa'ir Tûrâbî: Ḳaşṭamonî'dir. Faḳr u fâḳada bir meczûb-ı ilâhî kimesne idi. Ammâ ilhâm-ı rabbânî ile dürr-i meknûn kelimâtları vardır.

Şenâyî Çelebi: Ḳaşṭamonî'dir. Na't-h'ân ve mu'arrif olduḡından Şenâyî taḫalluş ider.**Ve Câmî-i Rûmî:** Ḳaşṭamonî'dir.**Cemâlî:** Ḳaramanî'dir.**Monlâ Ḥamdî:** Ḳaşṭamonî'dir. Monlâ Latîfî'niñ ceddidir.**Ḥaydar:** Sivriḫışârlıdır. Cem Şâh'ın defterdârı ve enis-i ḡam-güsârlıdır.**Ḥarîrî:** Bursevî'dir.**Ḥafî:** Edirnevî'dir.**Ḥalîlî:** Diyârbekirî'dir. Rûm'a geldükde bir maḫbûb-ı cihân-ârâ imiş.**Dâ'î:** Ḳaşṭamonî'dir.**Dâ'î-i diḡer:** Bursevî'dir.**Resmî:** [97a İ] Bursevî'dir. Şa'ir Ahmed Paşa nedimlerindenidir.**Zeyneb Ḥâtûn:** Ḳaşṭamonî'dir. *Divân* şâḫibi 'afîfetü'l-hâl bir şâliḫa ḫâtûn imiş.**Sa'dî Paşa:****Cem Şâh Sa'dîsi:** Sivriḫışâri'dir.**Şehrî Çelebi:** Ḳaşṭamonî'dir ve Cendereci-zâde ceddidir.

¹ 'Osmâniyân'dan: 'Osmân İ

² 98a B | 96b İ | "Ben Allah'tan yardım dilerim. Yardım [ancak] ondandır." | ve bihi nesta'in: + İ

³ İsfendiyâr//olmuştur: B derkenar

⁴ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁵ "Rûhulkuds onun [vefat] tarihi için 'Ruhu cenneti yurt edindi.' dedi."

Şehdî: Ba'zılar Şehîdî yazmışlar.

Şâfi: Bi'z-zât Cezerî Kâsım Paşa'dır.

Şun'î: Bursevî'dir.

'Adnî Paşa: Ebü'l-feth'in maqbül Maḥmūd Paşa'sıdır.

'Aşkî ve 'Ulvî: Bursevilerdir.

Gülşenî: Şarḥanı'dır. Mısr'da medfündür, ammâ İbrâhîm Gülşenî ḥazretleri degildir.

Kemâl-i Zerd: Berḡamalıdır.

Lâlî: Tokatlı iken 'Acem'de çok seyahat idüp 'Acemâne eş'âr-ı belîḡi [vardır].

Meliḥî: Tokadı'dır ve Şâ'ir Aḥmed Paşa nedimlerindenidir. Firâvân te'lifâtı vardır.

Mehdî: Bursevî'dir. Hâzır-cevâb ve şîrîn-ḥiṭâb bir şâ'ir-i mâhirdir.

Nişânî: Celâle'd-dîn Rûmî zürriyyetindedir ki Ḳaramanî Meḥemmed Paşa'dır. Uzun Ḥasan Şâh'a Ebü'l-feth tarafından nâme-i dürer-bârı bunlar inşâ itmiştir. Bedîhe bu ebyât anıdır:

Beyt

Fazl ehli ḥayli mu'teber ü kâmrân imiş

Rişvet yoḡ imiş anda zamân ol zamân imiş

Nizâmî: Taḥt-ı Selçûkiyân olan Ḳonya'dandır. Şulehâ ve fuḡahâ[dan] Veliyyü'd-dîn nâm bir vâ'izîn evlâdıdır.

Nürî: Ḳuzât ṭâ'ifesindedir.

Cem Şâh İbn Ebü'l-feth Meḥemmed Hân:¹ 'Aşîkâne eş'âr-ı belîḡi vardır. Ḳarındaşı Bâyezîd-i Velî ile ceng idüp Cem münhezimen Mısr'a ve Mekke vü Medîne'ye ve Yemen'e ve 'Aden'e andan Frengistân'da [98b B] diyâr-ı 'ademe² gidüp na'sı Bursa'ya geldiği bâlâda mestürdür.

Ve eş-Şeyḫ Yazıcı-zâde Meḥemmed Efendi: *Muḥammediyye* te'lifidir.³

Ve Aḥmed Bîcân: Yazıcı-zâde ḡarındaşıdır. *Envârü'l-'âşîkîn* nâm kitabın şâhibi bir 'âşîk-ı şâdık ḥâl şâhibi erler ve pîr-perverler imiş.

eş-Şeyḫ Kâtib Şalâhu'd-dîn: Anḡaravî'dir. 'İlm-i nücûmda güyâ Fişâḡores-i Tevḥîdî idi. *Melheme ve Ta'bir-nâme* mişli te'lifâtı vardır. *Raḡmetullâhi 'aleyhim ecma'în*.⁴

...

[SULTÂN BÂYEZİD-İ VELİ İBN EBÜ'L-FETH SULTÂN MEḤEMMED DEVRİ]

Ziyâretḡah-ı Sulṭân Bâyezîd-i Velî İbn Ebü'l-feth Sulṭân Meḥemmed Ġâzî⁵ ['Adlî]

Mevlûdları Trabuzon'da vâkı' olup sene ...⁶ târihinde İslâmbol'da cülûs idüp müddet-i salṭanatları 32⁷ sene oldu. Ve 'ömr-i 'azizleri 57⁸ sene olup sene 918⁹ târihinde terk-i fânî itdikleri Edirne ḡurbında Havsa ḡaşabasında vâkı' olmuşdur. Andan na'sı şerîfin İslâmbol'a getirüp câmi'inin miḡrâbı önündeki ravza-i rıḡvân içre olan ḡubbe-i pür-envârın içinde medfündür. Hâlâ ziyâretḡah-ı ḡaşş [u] 'âmdır. Bir kerre bir ḡaste ziyâret itse bi-emri'llâhi te'âlâ¹⁰ şîfâ bulur. Zirâ Orḡân Ġâzî gibi ve Sulṭân Muşṭafâ Hân gibi ḡâl şâhibi pâdişâh idi.

Bu Bâyezîd Hân'ın çok menâḡıbı var, ammâ bu menâḡıb-ı Bâyezîd Hân ḡarîbdir. Zamân-ı salṭanatlarında intikâlınden yedi sene muḡaddem cânlı [98a İ] ve ḡanlı ve zî-rûḡ kısmı tenâvül itmemişlerdi. Birḡün tekâzâ-yı nefis idüp ṭabî'atı paça istedi. Nefsi ol ḡadar ibrâm [ü] ilḡâḡ idüp mümkün olup paça yimeyüp nefsi ile cihâd-ı ekber ider. Âḡîr ḡuzûrına bir şaḡan sirkeli ve şarımşaklı paça getirdüp nefsi ḡiṭâb idüp buyururlar kim "Ey nefis, murâdın üzere işte paça geldi. Eger ḡâcetiñse ḡıḡ tenâvül eyle." diyince ol ân mübârek aḡzından hemân gelincik-mişâl iki gözi¹¹ kör

¹ Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinin* 1. cildinde Cem Sultan'ın iki hal tercümesi daha vardır. Bunların biri Sultan II. Bayezid devri şairleri arasında "Şeh-zâde-i âzâde Cem Şâh-ı pâdişâh-zâde" başlığıyla geçmektedir. "Der-beyân-ı Menâḡıb-ı Ser-encâm-ı Cem Şâh İbn Ebü'l-feth Meḥemmed Hân-ı Pâdişâh" başlığını taşıyan üçüncü biyografiye aşağıda "Evliya Çelebi *Seyahatnâme'sinin* 1. Cildinde Yer Alan Diḡer Şuara Hal Tercümeleri" bölümünde yer verilmiştir.

² Frengistân'da/'ademe: Frengistân'a İ

³ te'lifidir: te'lif itmiştir İ

⁴ "Allah onların hepsinden râzî olsun."

⁵ 99a B | 97b İ

⁶ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁷ 32: - İ

⁸ 57: - İ

⁹ sene 918: - İ

¹⁰ te'âlâ: - İ

¹¹ gözi: gözler İ

bir maḥlûk çıkup şahanın kenârına çıkup kelb-i 'aḳûr gibi paça şuyından nûş idüp def-i cû'dan sonra yine ol maḥlûk Bâyezîd-i Velî'nin hırka-i şerîfine pertâb idüp yine dehân-ı şerîfinde içeri girmek kaçında olunca mübârek dest-i şerîfleri ile çarpup zemîne düşdükdü pür potur olup yatarken "Şunu uruñ." diyü fermân itdükde maşdıcıbaşı gediginde olan hâşoda ğilmânı yitişüp zir-i pâyı ile katl idüp ol 'aşrın şeyhü'l-İslâm'ı¹ Efendi "İnsân-ı kâmil bu nefis ile mu'azzedir. Vücûd-ı insânın rûknidir. Bunı techîz ü tekfîn ile defn itmek gerekdir." diyü kefenleyüp ve cema'ât-i keşîre ile namâzın kıılup hâlâ kûbbe-i pür-envârı kurbında bir küçük kabrde medfûndur. Anın için elsi-ne-i nâsda "Sulṭân Bâyezîd iki kerre ölüp iki kerre namâzı kıılındı." diyü meşhûr-ı âfâk'dır. Ammâ bu nefsinî katl itdükden sonra künc-i miḥnet-hânedan taşra çıkmayup halkdan münzevî olup meşâliḥ-i Müslimîn ve umûr-ı devlet-i mü'minîn hâli kâalup kul tâ'ifesinin zabt [u] rabtî müşkil olup cânib-i erba'adan düşmenler ser-keşlik idüp Eflâk u Boğdan, Mengli Giray Hân ile yek-dil [ü] yek-cihet olup Kili ve Aḳkirmân ve İsmâ'il ve İbrâ'il [ve] İshâkca ve Kâlaş ve Tõmarova'yı zabt idüp Nehr-i Tuna'nın beri tarafında Silistre² ve Uruscuḳ ve Nigebolı ve Vidin ve Fetḥ-i İslâm taraflarını daḥi hârâca kesüp nehb [ü] ğâret iderdi.

Anatoli tarafında ise Kızılbâş, Kemâḥ'ı ve Ḳoylıḥışâr'ı ve Niksâr'ı ve Arpaçukuru olan Sivas'ı ve Toḳad'a cümle istilâ idüp 'Acem çapḳuncısı tâ İzmit şehrinden [99b B] baş alup Toḳad'a giderlerdi. 'Acem tâ bu meretebe Âl-i 'Oşmân üzere musallaḫ olup Âl-i 'Oşmân 'Acem'e at çulı hedâyâ gönderdiklerinden Bâyezîd-i Velî'ye "Çulcı Baba" dirlerdi. Selim Hân cülûs itdükde "Çulcı Baba gidüp Tõpuzcı Baba geldi." diyü Şâh İsmâ'il'e nâme içre "Vaḳtiñe hâzır ol. Seniñle Çıldır Şahrâsı'nda devlet şınaşalım. Yâ taḫt ola yâ baḫt." diyüp elçi gönderdi.

Netice-i kelâm Bâyezîd Hân bu meretebe bir pâdişâh-ı velî idigine şübhe yoḳdur. Bâyezîd-i Biştâmî daḥi nefslerin çıkarup muḥallebî ta'âmın tenâvül idüp yine mübârek ağızlarından içeri girmiştir. Ammâ Bâyezîd Hân-ı Velî katl itdirüp³ kendüler daḥi mu'ammer olmamışlardır. Bir halûḳ ve ḫalim ü selim, şâhib-i ḫâl pâdişâh-ı şâhib-celâl⁴ idi.

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan ḫayrât [u] ḫasenâtları ve fütûḫâtları cümle bâlâda meşhûrdur. Ve⁵ üç yüz kırk kâl'a fetḥ idüp dörd yüz huḫbesi tilâvet olunur.

Bâyezîd Hân 'Aşrındaki Emlaḫ-u-şu'araları Beyân İder

Evvelâ;

Şeh-zâde-i âzâde Cem Şâh-ı pâdişâh-zâde:⁶ İbn Ebû'l-fetḥ Sulṭân Meḫmed Hân'dır kim Bâyezîd Hân'ın birâder-i kihteridir. Şâhib-i *Divân* bir 'âşık-ı şeydâ Cem Şâh'dır. 'İlm-i 'Arabî'de mu'teber te'lifâtları vardır.

Ve Şeh-zâde Ḳorḳud Hân İbn Bâyezîd Hân: Bunlar Şeh-zâde Selim'den mihter ve Şeh-zâde Aḫmed'den kihter olan ciger-kûşe-i Bâyezîd Hân, Ḳorḳud'dur. [100a B] Babası Bâyezîd Hân'dan ḳorḳup Anḫaliyye'den münhezimen gemilere süvâr olup ḫac niyyeti ile Miş'da Sulṭân Ḳayıtbay'a giderken bu ebyât anlarındır:

Beyt

Tâc [u] ḳabâyı terk idüp 'uryân olalım⁷ bir zamân
Ġurbetde seyrân eyleyüp miḫmân olayın bir zamân

Âfitâbî: Bursevî'dir.

Emîrî: İsmi Seyyid Maḫmûd'dur. 'Âşıkâne na't-ı şerîfleri vardır.

Naşîri:⁸ Bilâd-ı 'Acem'de mütevellid olup Monlâ⁹ Câmî ve Monlâ Gûrânî mektûbları ile ba'zı a'yân-ı Rûm'a gelüp Fârisî eş'arlarına nihâyet yoḳdur. Bu ebyât anlarındır:

'Âşıklarını âh o Mesîḫâ-dem öldürür
Bu âdem oldur[ur] ki Mesîḫ âdem öldürür

Bu ebyâtdan murâd-ı şu'arâ oldurur kim, âyet: ¹⁰{إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ} 'dir.

¹ B nüshasında burada iki, İ nüshasında bir kelimelik boşluk vardır.

² Silistre: Silistre İ

³ itdirüp: idüp İ

⁴ şâhib-i//celâl: ḫâ'il pâdişâh-ı şâhib-i cemâl İ

⁵ Ve: - B

⁶ Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinde Cem Sultan'ın iki biyografisi daha vardır. Bunların biri yukarıda Ebû'l-fetḥ Sulṭân Meḫmed Hân devri şairleri arasında, diğeri "Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin 1. Cildinde Yer Alan Diğere Şuara Hal Tercümelere" bölümünde yer almaktadır.

⁷ Kafiye gereği bu kelimenin "olayın" olması gerekmektedir.

⁸ Burada kastedilen "Başîri" olmalıdır. bk. Rıdvan Canım, *Latîfi Tezkiretü'ş-şuarâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.189.

⁹ Aḫmed: + İ

¹⁰ "Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Adem'in durumu gibidir.", Âl-i İmrân Sûresi, 3/59.

- Bihîştî:** İsmi Sinân'dır. Karşıdıran'da Süleymân oğlidir. *Hamse* nâmına te'lîfâtı vardır.
- Tâcî:** Nişânî Ca'fer Çelebi'niñ pederidir.
- Şânî:** Rûmî'dir. Hüsni cemâli maħallinde "Yûsuf-ı şânî" dirlerdi. Muṭarraş olduḡda Yusûflığı gidüp sâdece Şânî kaldı.
- Çâkerî:** Ümerâ-yı Bâyezîd Hân'dandır.
- Celîli:** Bursevî'dir.
- Hasan Mu'îd:** Hâk-i Rûm'dur. Terk-i diyâr idüp seyâhat ile 'Acem'e vardığıda bir Râfîzî "Sünnî'dir." diyü Hasan Mu'îd'i şehîd itmişdir. [99a İ] 'Âlimâne reddü'l-'acız 'ale's-şadr eş'âr-ı pesendîdeleri vardır.
- Hâkî:** Üskübî'dir. Eş'âr-ı pesendîdesi çendân degildir.
- Zekâyî:**¹ Şeh-zâde 'Aleşâh'ın divân kâtibi idi.
- Zihnî:**² Bâyezîd Hân-zâde şeh-zâdesi Mehemmed Hân'ın Kefe'de divân kâtibi idi.
- Râzî:** Üskübî'dir. "Koca Hasan-zâde" dirler. Pâk eş'âr-ı belîği vardır.
- Seyfî:** Sinobî'dir. Şofya şehrinde ḡayrât [ü] ḡasenâtı olup anda medfûndur.
- Şâmî:** Ümerâlardandır. Şâmî'dir, ammâ şûmî degildir. Ne cânibe me'mûr olsa manşûr [u] muṣaffer gelüp kendi ḡazâlarına kaşâ'idleri ve muşanna' târiḡleri vardır.
- Şahîdî:** Edirnevî'dir. Cem Şâh defterdârı idi.
- Şevkî:** Edirne'de bir fertüte-i cihâneniñ 'abd-i³ memlûki idi. Cümle eş'ârı dehr-i denî ve pîre-zen-i dünyâ içündür.
- Şafâyî:** Sinobî'dir. Bâyezîd Hân nâmına bir *Divân*'ı vardır.
- Likâyî:** Hoş âyende eş'ârı vardır.
- Şun'î:** Kaşamonî'dir. Ve Necâtî Beg telâmizindedir. Firdevsî eş'ârına nazîre-mişâl te'lîfâtı ve pâk-zebân kaşâ'idleri vardır.⁴ Ve bir na't-ı şerîf itmişdir kim aşlâ nazîre ḡabûl itmez.
- Tarıḡî:** Vidinlidir. Cihân-ârâ bir nev-cüvân iken cihândan Vidin'e gitdi.⁵ Ḳal'a cenbinde medfûndur.
- Zarîfî:** Boluvî'dir. ḡayli rûzgâr-ı zürkâr-dîde seyyâḡ-ı 'âlem idi.
- 'Ömrî:** 'Abdü'l-Kerîm-zâde'dir. Eben 'an ceddin şu'arâlarıdır ki lâ-nazîrdir.
- 'Andelibî:** Şâh-zâde Mehemmed Hân'ın nedîmlerindedir. Bülbül-âsâ naḡamâtlar ile kendü eş'ârların şavt-ı ḡazîn ile dü-beyt ve taḡsîm iderdi. Üstâd-ı kâmil ḡânende idi.
- 'Ahdî:** Edirnevî'dir.

Şi'r

Ḳande varsam sâye-i serv-i bülendim var iken
Kime ḡul olam seniñ gibi efendim var iken

Firdevsî: Bursevî'dir. Üç yüz altmış cild Süleymân-nâme anıñ te'lîfâtındandır kim ḡüyâ Ebü'l-me'âlî'dir.

Fiḡânî: Ḳaramanî'dir. *İskender-nâme* manzûmı anıñdır. Ba'dehu Fiḡânî şalb olunmuşdur. Zirâ "Maḡlaşında ḡurûf-ı ḡaynıñ te'şîridir." dirler. Selefde iki Fiḡânî daḡı gelmişdir. Biri şalb olup biri "Mülḡiddir." diyü derisi yüzülmüşdür.

Ḳâdirî: Edirnevî'dir.

Ḳandî: Sirozî'dir.

Kâtibî: Bursevî'dir.

Kebîrî: Florinalıdır, ammâ filorili degildir. Firûzîne ṡab⁶ Florunyalıdır.

Mestî: Edirnevî'dir. Çeşm-i mest-i ḡazâlin Süzebolı itdükde 'aşîḡları mest olup Mestî'ye "Mestî" dimişler. Âḡir maḡlaşınıñ te'şîriyle Mestî mest-i müdâm olup 'ays [u] nûşa müte'allîḡ pâk eş'ârı vardır.

Münîrî: Amasiyyelidir. Fârisî ve Tûrkî eş'ârı çoḡdur. Şeh-zâde Sulṡân Aḡmed'in vüzerâsındandır. Ammâ kaşâ'idlerine söz yoḡdur. Her mîşra'ları birer matla' olmaḡa liyâḡatlı kaşâ'idleri vardır.

¹ Zekâyî: Zihnî İ

² Zihnî: Vekâyibi İ

³ 'abd-i: - İ

⁴ vardır: var B

⁵ gitdi: girdi İ

⁶ ṡab': - İ

Mihri: Amasiyeylidir. Güyâ bint İmr[u]’ü'l-ğays-vâr bir hâtûn-ı ‘aşk-bâz idi. Bıkr-i fikri gibi mümtâz serfirâz-ı cihâne olup [100b B] nâ-şüküfte bâğ-ı cinâna revâne oldu. Şâhib-i *Divân*’dır. Ve fıkha, ferâ’ize müte’allik hayz u nifâs bahşinde¹ manzûm risâleleri vardır.

Necâti Beg:² Ol ‘aşrda sulţân-ı şu‘arâ vü fuşahâ [vü] büleğâ mîr-i bî-nazîr idi. Şehr-i Edirne’de Sâ’ili nâm şâ’iriñ kıurret-i ‘ayn-ı lî ve lek mâ-şadağı üzere ‘abd-i memlûki ve oğulluğı idi. İsmi ‘İsâ’dır. Tîr-i kemân vaşfında bir penc beyti vardır kim haqqâ tîr-i kemânın ‘arşa aşmışdır. Yetmiş altı ‘aded mücelled te’lifatları ve *D[iv]ân*’ı ve *Hamsé*’si vardır. Sene ...³ târihinde merhûm olup Vefâ Sulţân kırbında medfündür.

Sehî Beg:⁴ Necâti Beg dâmâdidir. Yârân-ı zurefânîñ güft [ü] gülârı üzere “Sehî Beg, Necâti’niñ kızın almadan murâdı Necâti’niñ evrâk-ı perîşânın almağdır murâd.” diyü hâlâ durûb-ı emşâldir. Haqqâ ki Sehî Beg eş‘ârı güyâ Necâti’ye necât virmişdir. Yâhûd serv-i sehî yâbis iken eş‘âr-ı Necâti ile necât bulmuşdır.

Necmî: Canikî’dir. ‘İlm-i nücumda dağı kâm-yâb [99b İ] ve dânen-de-i rumûz-ı uşurlâb ve nâzikâne eş‘ârına âb [u] tâb virmişdir.

Niyâzi: Üç Niyâzi [vardır], ammâ bu Niyâzi, Necâti ile hem-‘aşr olup Gelibolılıdır. Pâk eş‘ârı vardır.

Vaşli: Aydınlıdır. Gâyet dehşâllik ile meşhûrdur.

Vaşfi:⁵ Sirozi’dir.

Hâşimî:⁶ ‘Acem sâdât-ı kirâmlarındandır. ‘Acemâne pâkize eş‘âr-ı pâkizesi vardır.

Hilâlî: Bursevi’dir.

Şi’r

Aşacağsın cihânda ey Manşûr
Saña görmem ‘imâmeti ma’kül

İsm-i mef’ûl adın tağındıñ çün
Câ’iz olmaz ‘imâmet-i mef’ûl
“Mef’ûl” ve “ma’kül” sözi dağı mef’ûl sözidir ki nâ-ma’küldür.

[SULŦÂN SELİM HÂN-I EVVEL İBN SULŦÂN BÂYEZİD HÂN DEVRİ]

İki Yüz Yigirmi Üçüncü Faşl Ziyâretgâh-ı Sulţân Selim Hân-ı Evvel İbn Sulţân Bâyezîd Hân [Selimî]

*Nevera’llâhu mazca’ahümâ bi-envâri’l-ğufrân*⁷

Vilâdet-i bâ-sa’âdetleri Tarabefzûn’da sene 875 târihinde vâkı’ olmuşdır. Ve cülûsı sene 918.⁸ Hîn-i cülûsda kırk üç yaşında, ancak sekiz sene pâdişâh oldu. Ammâ sekiz yüz huţbesi tilâvet olunur. İbtidâ Âl-i ‘Oşmân’da “Hâdimü’l-Ĥaremeyn” bunlar olmuşdır. Cift-i ‘Alî’de evşâfi vardır. «قال علي كرم الله وجهه لا بد من سليم آل عثمان يملك الروم»⁹ «العجم ثم يملك جزيرة العرب»⁹ ‘Alî yârîñ lafz-ı dürer-bârlarıdır kim Cezîretü’l-‘Arab’dan murâd Mışr’dır kim cezîre itlâk olunur. Zîrâ Mışr’ın bir cânibi ġarb tarafında ‘Arîş’de Akdeñiz’dir. Bir cânibi cânib-i şarkda Bağr-ı Süveys’dir. Bu iki bağrîñ mâbeyni iki menzil ‘Acrûd Çöli’dir. Bu çöli de Ĥazret-i İbrâhim zamân-ı Melik Tavţış kesüp birbirine mağlûţ idüp Mışr cezîre olmuşdır. Anıñ için kelâm-ı ‘Alî’de “Selim Cezîre-i Mışr’a mâlik ola.” buyurmuşlardır.

Ve sene ...¹⁰ târihinde mâlik olmuşlardır. Bâlâda cemî’i fütûhatları meşhûrdur. ‘Âlem-i şeh-zâdeliginde Tarabefzûn hâkimiyken Kemâh’ı ve Tercân’ı ve Bayburd’ı ve Canha’yı ve yetmiş pâre kal’ayı dağı fetğ idüp ibtidâ cülûsında fetğ-i Şâh İsmâ’il ile Çıldır ġazâsı ve¹¹ Ağıçça Kal’ası fetğidir.

¹ Nüşhalarda metin boyunca “bahş” biçiminde yazılan bu kelime aslı imlâsı olan “bahş” olarak metne alındı.

² Necâti Beg’in Seyahatnâme’de iki biyografisi vardır. “Sulţân-ı Şu‘arâ Necâti Beg” başlığını taşıyan diğeri biyografiye aşğıda “Evliya Çelebi Seyahatnâme’sinin 1. Cildinde Yer Alan Diğeri Şuara Hal Tercümelere” bölümünde yer verilmiştir.

³ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır. | Sehî Beg: + İ

⁴ Sehî Beg’in aşğıda Sulţân Selim Hân-ı Evvel İbn Sulţân Bâyezîd Hân devri şairleri arasında bir biyografisi daha vardır.

⁵ Vaşfi: Hâşimî İ

⁶ Hâşimî: Vaşfi İ

⁷ 100b B | 99b İ | “Allah o ikisinin mezarını rahmet nurlarıyla nurlandırırın.”

⁸ 918: - İ

⁹ “Hz. Ali şöyle buyurmuştur: Âl-i Osman’dan bir Selim; Rum ve Acem’e, sonra da Arap Yarımadası’na sahip olacaktır.”

¹⁰ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹¹ ġazâsı ve: şahrâsında İ

Sekiz sene hilâfetinde sekiz yüz kal'a feth idüp âhir senesinde Mısr feth olup¹ pederinden hilâfeti Çorlu Ovası'nda dest-i kahr ile alup yine Çorlu'da çorlu olup sene ...² târihinde merhûm olup bu kadar gazâ eyleyüp kılıcın 'arşa aşdı. Âhir-i kâr 'ömri kemânın yaşdı.

Müddet-i saltanat ...³ sene ve 'ömreş ...⁴ sene olup na'ş-ı pâkin İslâmbol'da câmi'i mihrâbının önünde bir hadîka-i cinân içinde medfündür.

Târih-i vefât-ı Selim Şâh-ı Evvel
نور الله قبره نوراً

هست تاریخ تمیز او را

Sene 926.

Diğer târih

Ehl-i imân rûhiyicün Fâtîha

Sene 926.

.....⁶

Ve kûbbe-i pür-envârının önünde yine bir kûbbe-i âli içinde Şeh-zâde Sulţân Murâd ve Sulţân Maĥmûd⁷ ve Sulţân 'Abdu'llâh İbn Süleymân Hân, bu şeh-zâdelerin üç dedeleri Selim Hân civârında âsüdedirler. Bunlardan mâ'adâ Selim Hân-ı Evvel'de ziyâret-i selâtin yokdur. Ammâ kendülerinin kabri-i şerifinde olan mehâbet bir pâdişâh türbesinde yokdur. Selimî destârıyla [101a B] gûyâ bir ejder-i heft-ser-mişâl kemingâhda âmâde yaştır. *Rahmetu'llâbi 'aleyh*.⁸ Bu âsitânesinde ĥâkir üç sene eczâ-ĥ[']ân ve câmi'inde devr-ĥ'ân ve na't-ĥ'ân olmuştur.

...

Selim Hân'da Olan Fuşâhâ-yı Büleğâ Şu'araları Bildirir⁹

Evvelâ;

Âhî Çelebi: Rûm'da Nigebolî şehrinde "Beñli Ĥasan" dirler. Cemâl-i kemâlde Yûsuf-ı şânî imiş. Gül-i ruĥsârında bir ĥâl-i Hâşimî'si olmağ-ıla gören 'uşşâklar âh-ı ciger-süz çekdiklerinden Âhî taĥalluş iderdi. Maĥlaşının te'sirinden 'ömri nâzenîni âh [u] vâh ile güzêr idüp Ĥaraferye'de medfündür. Bi-ĥisâb te'lifâtı var, ammâ *Ĥüsn [ü] Dil-i Âhî* nazîre kabûl itmez bir divândır.

Ĥabîbi: 'Acem'dir.

Ĥuzûri: Gelibolılıdır. Andan;

Ĥalimî Çelebi: Kaşamonî'dir. Selim Hân ile şeh-zâdeliği 'âleminde Çıldır ve Mısr fethinde bulunup Mısr'dan 'avdet idüp Şâm'da medfündür. Nâzikâne pâkîze eş'arı vardır.

Ĥalimî: Diyâr-ı 'Acem'den gelüp Şâm'da *Lüğat-ı Ĥalimî* te'lif idüp anda medfündür.

Revânî:¹⁰ Edirne'de bir ravza-i İrem'de müştâk olup isimleri Şücâ'dır. Kırkçeşme kurbında mescidi ĥazîresinde bir revzen dâhilinde şâh-râha nâzır yirde medfündür. Târihi:

İşidüp rûĥ-ı qudsî didi târih

Cinândan yana 'azm itdi Revânî

Sene ...¹¹

Sücûdî: Rûmilî'nde Ĥalkandelen'dendir. Ve Pîri Paşa ĥuddâmlarındandır.

Sürûri: Şark âdemidir. Ammâ mevlûdı ve belîdesi nâ-mâlumdur.

Sa'yi: Piriznelidir.

¹ olup: idüp İ

² Nüşalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

³ Nüşalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

⁴ Nüşalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

⁵ "Onun [ölüm için] seçilme tarihi olarak 'Allah onun kabrini nurla nurlandırsın.' de."

⁶ B nüshasında burada iki satırlık boşluk vardır.

⁷ Maĥmûd: Maĥmû İ

⁸ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

⁹ 101b B | 100b İ

¹⁰ *Seyahatnâme*'nin 1. cildinde Revânî'nin iki hal tercümesi daha vardır. Bu iki biyografiye "Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin 1. Cildinde Yer Alan Diğer Şuara Hal Tercümeleri" bölümünde yer verilmiştir.

¹¹ Nüşalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

Sûzî: Bu daği Piriznelidir. Mücâhidün fi sebî'llâh olup Miḥaloğlı 'Alî Beg ile hem-'inân-ı şu'arâ-yı bahâdirân[dır], ammâ şâhib-i *Dîvân* degildir. Lâkin penc beyt ve müfredâtda lâ-naẓîrdir.

Sehî Beg: 'Abdu'llâhoğlı ve Necâtî Beg dâmâdıdır. Ḥayli te'lifâtı vardır.

Şî'r

Dâğlar halka zırhlar giyirüpdür tenime
Cebe şatmak nic' olur göstereyim düşmenime

Sene 951, vefât itdi.

Şemsî: Bursevî'dir.

Şabâyî: Edirnevî'dir. 'İlm-i 'arûzda bahır-ı ma'ânîdir.

Ve Şun'î Beg: İskender Paşa-zâde Muştafa Beg'dir. Tırablûs-ı Şâm vâlîsi idi. Ḥoş-âyende eş'arı vardır. Andan;

Tâli'î: Kaştamonî'dir. Necâtî'ye mânend emlaḥü'ş-şu'arâdır.

Nazmuhu

Görelî tal'at-ı ğarrâsını ol sîm-berîñ
Çarḫı batdı güneşin yıldızı düşdi kamerîñ

Faḫîrî: Rûmilî'ndendir. Ḥaylice maṭbû' eş'arı ve bedîhe-güylüğü vardır. Anıñla şöhre-i şehri¹ olmuştur.

Neşrî: Germiyanî'dir, ammâ Bursa'da neşv [ü] nemâ bulmuştur. Âl-i 'Oşmân'a bir tevâriḥ te'lif idüp ğâyetü'l-ğâye âb [u] tâb virmişdir. Ve eş'ar-ı ḥüsnîyyât ile meşhûrdur.

Nihâlî: Bursevî'dir.

Nazmuhu

Ḥammâma girdi nâz ile bir sîm-ten güzel
Şol şöyle diyecek yiri yok cümleten güzel

Nihânî: Arnavud İskenderiyyesi'ndendir.

Nazmuhu

Lâleler çıkdı kızıl tâcıyla şâhiler gibi
Çaldı süsen tîğını Sünnî sipâhiler gibi

Râfîzîdir lâle tâcın bâde vir yâ Rab diyü
Yâsemenler Ḥaḫḫa² yüz tutmuş ilâhiler gibi

Ey Nihânî çâr-yarı sev Muḫammed 'aşḫına
Bâyezîdî-meşreb ol olma tebâhiler gibi [102a B]

...

[SULTÂN MURÂD ḤÂN-I RÂBÎ' İBN SULTÂN AḤMED ḤÂN DEVRİ]

İcmâl-i Salṭanat-ı Sulṭân Murâd Ḥân-ı Râbî' İbn Sulṭân Aḫmed Ḥân [Murâdî] fi 14 Zi'l-ka'de sene 1032³

Cülûsına târiḥdir. Güfte-i Yahyâ Efendi Şeyḫü'l-İslâm:

Ḥân Murâdu'l-'âdil

Dîger târiḥ-i ra'nâ

Didiler Sulṭân Murâd-ı Râbî' oldı pâdişâh

Sene 1032 ḥîn[i].

Ḥilye-i Sulṭân Murâd Ḥân

Ḳâmetleri bülend-bâlâ ve vücûd-ı şerîfleri cesîm ü şâḫîm ve vech-i ḥüsnleri müdevver ve liḫye-i şerîfleri siyâha mâ'il ve açîḫ ḫaşlu ve ala gözlü, beyâzî çok idi. Ve kitifleri vâsî' ve mübârek miyânî raḫîḫ ve bâzûları ḫalın ve mübârek dest-i şerîfleri şîrâne pençe idi. Devlet-i Âl-i 'Oşmân'da böyle bir zâbiṭ [ü] râbiṭ ve 'âdil-i ḫün-h'âr, Celâlî vü eşḫiyâ-küş, 'asker-keş, Rüstem-şalâbet, bedî'-şecâ'at pâdişâh gelmemişdir.

¹ şehri: şî'âr İ

² Ḥaḫḫa: - İ

³ 61b B | 61a İ

'Aķab-ı cülüsda Kemânkeş 'Ali Paşa'yı sene 1033 amân virmeyüp ğatlı itdi. Zîrâ zorbarlar ile yek-dil [ü] yek-cihet idi. Diyâr-ı Ħamidi'dir. Ħarem'den vezâret ile Bağdâd'a ve Diyârbekir'e [vâli] olup Merre yirine vezîr-i a'zam olup ğama'ı belâsından ğatlı olundu.¹

Çerkes MeĦemmed Paşa vezîr-i a'zam olup Abaza üzere serdâr-ı mu'azzam oldu, sene 1034. SilâhdârlıĦdan Şâm [vâlisi] oldu. Ve mühr ile Abaza'yı münhedim idüp ToĦat'da merĦûm oldu. Vezâreti şehri 7, yevm 10.² Ba'dehu Ħâfîz AĦmed Paşa vezîr-i a'zam olup Bâķi Paşa ve Çerkes MeĦemmed Paşa merĦûm oldu.

Ve Gürcistân beglerinden Mavro Beg, Kızılbaş Ħânlarından ĦarĦıĦay Ħân'ı ğatlı idüp cümle Gürcistân'ı iĦâ'at itdirdi, sene 1034.³

Ħâfîz AĦmed Paşa Bağdâd'ı muĦâşara idüp bî-feth 'avdet eyledi, sene 1035.

Ħâfîz AĦmed Paşa'nın 'azlı Ħâlî ve Ħalîl Paşa'nın def'a-i şânide vezâreti ve Abaza üzere serdârlıĦı ve Dîşlen Ħüseyin Paşa'nın 'Acem elinden Ħars Ħal'ası istihlâşına Arz-ı Rûm'a vardıkda Dîşlen Ħüseyin Paşa'yı Abaza cümle 'askeriyle şehîd itdigi sene 1036.

Ve Ħüsrev Paşa vezîr-i a'zam olup Abaza'dan Arz-ı Rûm'ı ve 'Acem'den AĦıĦka'yı feth eylediği ve Ħüsrev Paşa, Abaza Paşa'yı amân ile Murâd Ħân'a getirüp recâ itdigi sene 1038.

Ve Ħüsrev Paşa'nın Bağdâd'a 'azîmeti ve Şehrîzül Ħaddinde Erkek AĦmed Ħal'ası'n binâ itdigi ve Mihribân Ħal'ası fethi ve Zeynel Ħân'ın inhizâmı ve 'Acem diyârının nehb [ü] Ħâret olunduğı ve BâĦ-ı Cinân Ħal'ası eĦrâflarında yigirmi pâre Ħal'alar Ħarâb olduğı, andan şehri Hemedân ve Ħal'a-i Dergüzîn cânibleri alan u tâlân ve ehâlîsi nâlân u giryân ve mâlları yağmâ olup 'uryân Ħaldıkları cümle sene 1039 târiĦinde vaķı' olup;

Sene 1040 Şaferü'l-muzafferîn yigirmi yedinci gün Bağdâd'ı muĦâşara idüp Ħüsrev-i şîr-i şîrân dilirâne metrise girdiler. Kırk gün muĦâşara olup âĦîr bî-feth şiddet-i şitâ Ħavfindan cümle cebe-Ħâne ile toĦları keşân-berkeşân çekerek Ħille Ħal'ası'na muĦâfazacı 'asker Ħonulup Mevşil Ħal'ası'na gelüp binâ olundu. Ve Ħüsrev Paşa Mardin'de kışladı, sene 1040.

Ħüsrev Paşa'nın 'azlı ve Ħâfîz AĦmed Paşa'nın tekrâr vezâreti ve Ħüsrev Paşa'nın ToĦat'da ğatlı.⁴ [62a B] Ve Receb Paşa'nın vezâreti ve Defterdâr Muştâfâ Paşa'yı Atmeydân'ında sînîrinden çenâra aşdılar. Ve Ħâfîz AĦmed Paşa'yı Murâd Ħân Ħuzûrında Ħançer-i ser-tiz üşürüp pâre pâre itdiler, yevmü's-sülâşâ 19 Receb sene 1041.⁵ Ve Yenîçeri Ağası [61b İ] Ħasan Ħalîfe'yi ğatlı itdiler. Ve Mûsâ Çelebi'yi muştâĦib-i şehriyârî iken Atmeydân'ındaki Receb Paşa sarâyında ğatlı idüp cesedin aşâğı Atmeydân'na atdılar.

Ve Receb Paşa'nın ğatlı ve Tâbanıyaşşı MeĦemmed Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğı sene 1041.

Ol sene Tâbanıyaşşı, Mışr'dan ma'zûl gelüp Ħubbe-nîşîn idi. Ba'dehu pâdişâh-ı Cem-cenâb vâķı'asında dest-i Ħâzret-i 'Ömer'den kılıĦ alup irtesi ŞeyĦü'l-İslâm Ħüseyin Efendi'yi ğatlı idüp andan bî'smi'llâh ile cemî'i zorbarları ve eşķiyâları 'ale'l-umûm ğatlı idüp 'âlemi işlâĦ itdi, sene 1042.

Sultân Murâd Ħân'ın Revân seferine 'azîmeti ve ba'de'l-feth Tebrîz ve Ħoy [u] Menend vilâyetlerin Ħarâb itdigi sene 1044. TâriĦ-i feth-i Revân:⁶

Ħal'a-i Revân'ı yedi günde kuvvet-i bâzûsıyla feth idüp iĦine Murtażâ Paşa'yı kırk bin 'askerle şâĦib-i eyâlet idüp kendüler Âsîtanê'ye müteveccih olup Tâbanıyaşşı MeĦemmed Paşa'yı mühr ile Arz-ı Rûm'da alıĦoyup kendüler Âsîtanê-i Sa'âdet'e dâĦil olduĦda yedi gün yedi gice şâdumânîler oldu. Sene 1045 Receb'inin toĦuzuncu günü idi.⁷ Ammâ ol senede 'ale'l-fevr şâh-ı bed-fi'al Revân'a şarılıp muĦâşara itdi.

Beri Ħarafda MeĦemmed Paşa, Arz-ı Rûm şitâsından imdâd itmege iĦtidârî olmayup ve Murtażâ Paşa'yı maĦşûra 'adâveti sebebiyle imdâd itmeyüp Ħ'âh-nâ-Ħ'âh Sultân Murâd'ın yedi günde feth itdigi Revân'ı şâh yedi ayda güc ile alup iĦeride Murtażâ Paşa zehr nûş idüp 'asker-i İslâm amân ile Ħal'ayı teslim idüp bî-silâĦ Ħaşra ĦıĦdıklarında 'aĦıblerinden Kızılbaş yitişüp cümlesin dendân-ı tîĦdan geçürüp kimi şehîd ve kimi atıyla fırâr idüp daĦlara düşdi. Bu Ħaber-i müĦiş Sultân Murâd Ħân'ın mesmû'-ı Ħümâyûnları olup MeĦemmed Paşa'yı mührden ma'zûl idüp Silisre eyâletin iĦşân eyleyüp mühri Ħâ'immaĦâm Bayram Paşa'ya iĦşân idüp Bağdâd-ı biĦîşt-âbâd üzere serdâr-ı mu'azzam itdi, sene 1045.

¹ Diyâr-ı//olundu: B derkenar

² SilâhdârlıĦdan//10: B derkenar

³ sene 1034: - İ

⁴ B nüshasında burada beş kelime boşluk vardır.

⁵ yevmü's//1041: B derkenar

⁶ Nüshalarda tarih manzumesi / ibaresi yeri boş bırakılmıştır.

⁷ Sene//idi: B derkenar

'Ale'l-'aķib Murâd Hân-ı Râbi' deryâ-mişâl 'asker ile Bağdâd üzere müteveccih olduķda Bayram Paşa vefât idüp Tayyâr Meĥemmed Paşa vezîr-i a'zam olup Bağdâd'ın mühimmât [u] levâzımâtın görüp Sulţân Murâd Hân Bağdâd'ı kırık gün muĥâşara idüp cebren ve ĩahren feth itdüğine târiĥ;

Oldı târiĥ Şâh Şafiniñ nâlesi
Dir imiş kim vâ hey Bağdâd hey

Târiĥ-i güfte-i Cevri

'Asker-i şâhi düşünce fethine târiĥ olur
Aldı Bağdâdı 'adûdan ceng ile Sulţân Murâd

Târiĥ-i âĥir

.....¹

Bağdâd feth olduĥı maĥalde Tayyâr Meĥemmed Paşa şehid olup Ķapudan Ķara Muştafâ Paşa vezîr-i a'zam olup Melek Aĥmed Paşa silâhdârlıķdan² ĥıķup Diyârbekir eyâletiyle vezâret iĥsân olınup Bağdâd-ı³ biĥiřt-âbâd ta'mîr [ü] termim ile âbâdan olup Küçük Ħasan Paşa Bağdâd veziri olduķda muĥâfaza için Bağdâd'a kırık biñ 'asker ĥondı.

Ħikmet-i Ħudâ ĥaranlık ĥuyuda bir ĥayli Ķızılbaş ĥapanup cenge tekrâr âheng itdikleri maĥalde iç ĥal'adan daĥi bârûd-ı siyâĥ ĥuĥuşup ol sâ'atde cümle ĥuzât-ı Müslimîn Bağdâd içre amân diyen Ķızılbaş daĥi cümle dendân-ı tîĥ-ı âteř-tâbdan geĥirüp ĥanlar cereyân idüp Bağdâd bu güne feth olup Revân'da şehid olan ĥuzât-ı Müslimîn'in ĥanları intikâmı bu yüzden alınıp Şadr-ı A'zam Ķara Muřtafâ Pařa ve efendimiz Melek Aĥmed Pařa, 'Acem ĥaddinde Derne ve Derteng maĥallerine varup ĥudûdlar kesilüp 'ahd-nâme ve řulĥ-nâmeler kesilüp Murâd Hân Diyârbekir'e 'aźimet idüp geldükde Ķimyacı Ma'anoĥlı kızın ve Rûmiyye Şeyĥi 'Aziz ĥazretlerin⁴ bir günde şehid idüp Âsitâne-i Sa'âdet'e sene 1048 târiĥinde dâĥil olup yedi gün yedi gece şadumânlar oldu.

Andan [62b B] bâde-i nâba tevbe idüp Malĥa ĥazâsına niyyet idüp beř yüz pâre ĥadırga binâ olunmaĥ fermân olınup iki 'aded ĥara mavunalar ve bir başdarda-i 'aźim binâ olunmuşdur. Mellâĥân-ı biĥâr [62a İ] Ħazret-i Nûĥ Necî'den berü görmemişler idi. Vezîr-i A'zam Ķara Muřtafâ Pařa daĥi İslâmbol'a sene-i mezbûrede dâĥil oldılar. Ol maĥalde Murâd Hân bâdeye tevbe [vü] istiĥfâr itdüĥin ferâmûş idüp bâde-i nâba bařladıķda günden güne mizâc-ı laĥifleri tenezzülde olup on yedi gün řâĥib-firâş oldu. Âĥir⁵ (أرجوعي إلى ربك)emrine imtişâl idüp sene ...⁶ târiĥinde dâr-ı beĥâyâ riĥlet itdi. *Raĥmetu'llâhi 'aleyĥ.*

Atmeydânı'nda peder-i büzürgvârı Aĥmed Hân ĥubbesinde defn itdiler.

Beyt

Âĥ elinden ey 'adâletsiz felek feryâd [ü] dâd
Sen murâdın aldın ammâ⁷ oldu hep ĥalĥ nâ-Murâd

Târiĥ-i vilâdeti sene ...⁸, târiĥ-i cülûsı sene ...⁹ ve müddet-i salţanat 17, 'ömreş ...¹⁰ sene ve târiĥ-i vefâtı sene ...¹¹. Cümle oĥuz iki evlâdı oldu.

Târiĥ-i şehzâdegân-ı Murâd Hân

Oldı târiĥ-i vilâdetleri Cevri bu du'¹²
Yâ İllâhi ola şeh-zâdelerin 'ömr-i ĥavil¹³

Kendülerden řoĥra ancaĥ İsmihân Ķaya Sulţân nâmında bir duĥter-i pâkîze-aĥteri ĥalup Melek Aĥmed Paşa'nın 'aĥd-ı nikâĥında merĥûme oldu. Ve Sulţân İbrâĥim ile Sulţân Muştafâ'nın Ayaşofya'da türbesine defn itdiler.

¹ Nûshalarda tarih manzumesi / ibaresi yeri boş bırakılmıştır.

² silâhdârlıķdan: silâhdâllıķdan B

³ Bağdâd-ı: Bağdâ-ı B

⁴ ĥazretlerin: ĥazretlerinden İ

⁵ "Rabbine dön!", Fecr Sûresi, 89/28.

⁶ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁷ Aĥmed Hân: + İ

⁸ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁹ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹⁰ Nûshalarda rakam kısmı boş bırakılmıştır.

¹¹ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹² târiĥ taĥt-ı Süleymân Murâd Hân kârıdır min iki târiĥ idüp eşnâ-yı ta'arrüfinde ey Cevri târiĥ-i binâ-yı ĥâs: + İ

¹³ Târiĥ-i/ĥavil: B derkenar

Ammâ merhûm Sulţân Murâd Hân bir zamân eşkıyâ zorbalarından ârâm bulmadı. Bir zamân Bursa'ya Edirne ve Revân ve Qaradeñiz donanmasına ve Bağdâd seferlerine muqayyed olmağ-ıla ârâm bulamayup şehr-i İslâmbol içre bir 'azîm âşâr idemedi. Ancak kendiler Revân'da iken fermân-ı şehriyârî ile Qâ'immağâm Bayram Paşa İslâmbol Qal'ası'n ta'mîr ü termîm idüp dürr-i beyz-âsâ oldu. Ve Mevsil Qal'ası ve Şehrizül'da Çig Aşmed Qal'ası ve Quşada Qal'ası ve Qaradeñiz Boğazı qal'aları ve İslâmbol'da Gül Câmî'.

...

Ve fûnûn-ı âhar¹

Ve 'ilm-i şî'rde Nefî ve Cevrî mertebesinde ebyât [u] eş'arı olduğundan mâ'adâ üç yüz varak bir *Dîvân*'ı vardır. Ammâ hüruf-ı tâ' ve 'ayn redifinde nâ-tamâmdir. Vehbî 'Oşmân Çelebi tamâm idem, dirken ol dañi nâ-tamâm olup tamâm-ı dünyâya intikâl eyledi.

...

İki Yüz Yetmiş İkinci Faşl Sulţân Murâd 'Aşrında Olan Efşah [u] Bülegâ Şu'araları ve Nükte-şinâsân, Münşî, Muştalih Re'is-i Küttâbları ve Haţţâtları Beyân İder³

Evvelâ;

Sulţân-ı Şu'arâ Nefî Çelebi

'Arab [u] 'Acem'de nazîri yok sulţân-ı şu'arâ idi. Eger zîkr olunacak şu'araların elfâz-ı dürer-bârları olan ebyât [u] eş'arların yazsak başka bir dîvân olur. Andan;

Şağır Riyâzî Çelebi

Qaşîde-perdâz üstâd-ı kâmil idi.

Vahdetî Efendi

Penç-beytde bî-bedeldir.

'Azmî-zâde Hâletî Çelebi⁴

Rubâ'ıyyâtda lâ-nazîr qabilindendir.

Kevkebî

Ba'zî şu'arâ "Kepkebî" dimişler. Müstezâdda⁵ aqrânı yokdur.

Şâmî

'Arabî qasîdelerine nazîre idememişlerdir.⁶ Üsküdâr'a geçerken ğarq olup âhîr şâmî oldu.

Ve Şeyhü'l-İslâm Yahyâ Efendi.

Ve 'Aţâyî Çelebi

Muşannif ü mü'ellif, *Zeyl-i Şakâ'ik* şâhibi müverrih-i 'âlem çelebîdir.

Ve Bahâyî Mehemmed Efendi

Bin altmışda şeyhü'l-İslâm oldu. Penç-beyt eş'ârda lâ-nazîrdir.

Ve Hubbî Çelebi⁷

'İlm-i tevârihde dañi 'aşrın Firdevsî'sidir.

Ve Ğanî-zâde Nâdirî Çelebi⁸

Hâqqâ ki 'aşrında nâdirü'l-'aşrdır.

Ve Qâf-zâde Fâ'izî Efendi

¹ 73a B | 73a İ | Evliya Çelebi, "Ser-güzeşt-i Evliyâ Bu Hâkıriñ Harem-i Hâşşa Girüp Ğâzî Murâd Hân'a İntisâb İtdigimizi ve Huzûr-ı Şerîfînde Olan Ba'zî Leţâ'ifâta Müte'allîk Kelimâtlarımız Beyân Olunur (68b)" başlığı altında kendisinin Sultan IV. Murad'ın has odasına girişini anlatırken IV. Murad'ın vasıflarını maddeler halinde listelemektedir. Şairliği hakkında bilgi verilen madde şura tezkiresi muhtevasına uygun olduğu için buraya alındı.

² Burada "şâ (şe)" kastedilmiş olmalıdır. Çünkü şairler Arap alfabesinde "şe" harfinden kafiye bulmakta zorla nırlar.

³ 216a B | 225b İ

⁴ Azmîzâde Hâletî'nin *Seyahatnâme*'de iki biyografisi vardır. "el-Mevlâ el-Fâzîl el-Kâmil Muşţafâ Efendi İbn 'Azmî-zâde" başlığını taşıyan diğer biyografiye aşağıda "Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin 1. Cildinde Yer Alan Diğer Şura Hal Tercümelere" bölümünde yer verilmiştir.

⁵ Nüshalarda "müstezât" şeklinde yazılan bu kelime aslı imlası olan "müstezâd" olarak metne alındı.

⁶ idememişlerdir: idemedi İ

⁷ Çelebi: - İ

⁸ Ğanîzâde Nâdirî'nin *Seyahatnâme*'de iki biyografisi vardır. "el-Mevlâ Mehemmed bin 'Abdü'l-Ğanî" başlığını taşıyan diğer biyografiye aşağıda "Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin 1. Cildinde Yer Alan Diğer Şura Hal Tercümelere" bölümünde yer verilmiştir.

Pederinden küh-ı Kâf kadar feyz olup Kâf dan Kâf a dâstândır kim 'ilm-i kâfa mâlik bir zât-ı şerîf idi. Penç- beytde daği yed-i tülâ şâhibi idi.

Ve 'Alî Rızâyî Efendi

Şeyhü'l-İslâm Yahyâ Efendi'nin h'âher-zâdesi bir zât-ı pâk, hoş-ı şâl çelebidir. 'Âlimâne nâzik eş'arı vardır.
Şerîf Şabri Efendi

Fenn-i luğazde 'ağl-ı Aristo'dur.

Oğcı-zâde Şâhî

Pâkîze eş'arından mâ'adâ 'ilm-i inşâda münşileriñ şâhî idi. Mekâtibleri oğ gibi menzile varurdu.

Hasan Küfri-i Bahâyî

Fenn-i hicvde mâhir olduğundan gayrı 'ilm-i nücumda ...¹ idi.

Meşrebî

Muhammes ve müseddesde şâhib-i irtibâţ [226a İ] ve pâk-meşreb çelebidir.

Manîkî Efendi

Sâkî-nâmê sinde güyâ *Manîku't-tayy'* dir kim nuţk-ı dür[er]-bânyla Manîkî olduğın 'ayân itmişdir.

ıflî Çelebi

Murâd Hân huzûrında *Şâh-nâmê* okuduğda şâhları dil-şâd iderdi. Bir laţîf *Divân*'ı vardı[r]. Kadd ü kâmet şâhibi olmağ-ıla "Leylek ıflî" dirlerdi.

Ve Nâ'ili Çelebi

Fârisî ve 'Arabî'de te'lifâtlarından² mâ'adâ pâk *Divân*'ı vardır.

Sırrî Efendi

Nâ'ili Efendi'nin pederidir. Şoñra şâhib-i *Divân* oldu.

ıarzî Çelebi

Zelle-nâmê siyle ıflî ağzından bir *Vaşıyyet-nâmê* si vardır kim ve mine'l-ıberdir. Ve hoş-güftâr *Divân*'ı vardır.
[216b B]

[EVLİYA ÇELEBİ SEYÂHATNÂME'SİNİN 1. CİLDİNDE YER ALAN DİĞER ŞUARA HAL TERCÜMELERİ]

[Cem Sultân]:³

Der-beyân-ı Menâkıb-ı Ser-encâm-ı Cem Şâh İbn Ebü'l-feth Mehemmed Hân-ı Pâdişâh⁴

Ve bu şâhid-i âdildir kim kaçan kim Bâyezîd-i Velî hilâfetde iken qarındaşı Cem Şâh ile Karaman Şâhrâsi'nda iki şeh-zâde-i âzâde birbirleriyle çirk-âb-ı dünyâ için bir ceng-i 'azîm idüp âhir Cem Şâh münhedim olup Mış' da Sultân Kâlavun'a firâr idüp andan gemi ile hacca giderken telaţtum-ı deryâ ile diyâr-ı Yemen ve 'Aden'e düşüp andan Veys el-Karanî hâzretlerin ziyâret idüp andan Yemen huccâcıyla hacc idüp andan yine Mış'a gelüp andan keşti ile Rodos'da⁵ Malţ'a gelüp andan Fransa diyârında büyük vâlidesine gelüp mu'azzez ü mükerrrem pâdişâh-ı vaqt olup üç yüz Müslimân tevâbi'yle 'ayş [u] nüşda ve şayd [u] şikârda henüz şeh-zâde-i âzâde oldu.

Nedîm-i hâşlarından Sivrihişârî Cem Şâh Sa'dîsi defterdârı ve enîs-i gam-güsârı idi. Ve 'Âşık Hâydar daği nedîm-i hâşşı idi. Ve on yedi bân oğlı bân qarşusunda eller kavşırıp hîdmetinde idiler. Dâ'imâ cemî'i kâfiristânda tevâbi' [u] levâhıkıyla seyâhat iderdi. Niçe biñ penç⁶ beyti ve muhammes ü müseddesâtı ve kaçâ'idi vardır kim *Divân*'ı beyne's-şu'arâ memdûh-ı âlemdir.

Kıţ'a-i Cem Şâh

İztırâbı çoğıl ey murğ-ı revân şabr eyle
Eskiyüp işte harâb olmada bu ten kâfeşi

Kârbân-ı reh-i iklim-i 'adem menziliñ
ıoқınur oldu katı sem'ime bâng-i ceresi

¹ Nüşhalarda burada bir kelimelik boşluk vardır.

² te'lifâtlarından: te'liflerinden İ

³ Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin 1. cildinde Cem Sultan'ın üç hal tercümesi vardır

⁴ 29a B | 26a İ | Der//Pâdişâh: B derkenar

⁵ Rodos'da: Rodos'a İ

⁶ penç: - İ

Üslub-ı kaşidede lâ-naẓîr şî'r-i belîği vardır.

Âhîr Âl-i 'Osman'dan karındaşı Sulţân Bâyezîd, Fransa kıralına elçi gönderüp Cem Şâh'ı talep itdiklerinde Freng-i bed-reng hîle idüp Cem Şâh'a müşâbih bir şarışın âdemi zehrli ustura ile tırâş idüp vechinin reng-i rûyî müteğayyir olup ma'nûkan harîfî katl idüp Cem Şâh Sa'dîsi muhâlefâtlarından meşhûr-ı âfâk olan câm-ı Cem kim bâdesin nûş idüp sâkî eline câmı tehi virince yine leb-ber-leb olur bir muţalsam câm idi, anı ve beyâz tûṭî ve şadranc-bâz meymûni ve niçe biñ zî-kıymet gün-â-günü ve niçe biñ mücellled kütüb-i mu'tebereleri na's-ı Cem ile Sa'dî Çelebi ve Haydar Çelebi'ye teslim idüp Sulţân Bâyezîd'e gönderdiler. Cem Sa'dîsi bir 'arif-i nükte-dân, şâhib-i iz'ân kimesne idi. Beyâz tûṭiyi siyâha boyayup “(إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)1” pâdişâh şağ olsun.” kelimâtların ta'lim idüp Cem [Sa'dîsi] huzûr-ı [26b İ] pâdişâhiye na's-ı Cem ile vardıkda cemî'i muhâlefâtların 'arz idüp der-hazîne itdiler. Ammâ Bâyezîd-i Velî “Kanı beyâz tûṭî?” diyü su'al itdükde hemân tûṭî-i güyâ boyayup “Pâdişâh şağ olsun,2 (إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)3” âyetin feşâhat üzere söyleyüp “Efendim, Cem Şâh merhûm olup beyâz melek şüretinden çıkup siyâh mâtem donları giydim.” didükde Bâyezîd Hân'a bir bükâ 'arîz olup “Yâ Sa'dî, bu karındaşım Cem'i nice katl itdiler.” didükde Cem Sa'dîsi eydür: “V'allâhi pâdişâhim, gerçi bâde-nûş idi, ammâ bu muţalsam câmdan ğayrıdan içmezdi. Ve kâfirler ile ihtilâf itmeyüp bir yire gitmezdi. Dâ'imâ ebyât-ı eş'âr ile 'ilme meşğûl idi. Hikmet-i Bârî bir bân oğlu berberi var idi. Ol zehrli ustura ile Cem Şâh'ı tırâş idüp yüzi ve gözi şişüp boğdılar. Ve haķîr ile na'sı ve muhâlefâtların pâdişâhuma getürdüm. Vâkı'-ı hâl budur.” diyü i'lâm itdi.

Pâdişâh na's-ı Cem'i Bursa'da Murâd-ı Şânî ki Ebû'l-feth'in pederi, Bâyezîd-i Velî'nin dedesidir, anda defn olunmağı emr idüp na's-ı Cem'i Bursa'ya götürüp Murâd-ı Şânî cenbinde defn itmege mezâr kazarken kûbbe-i pür-envâr içinden bir şâ'ika ve bir kıyâmet kopardı kim cümle huddâmlar fîrâr idüp üç gün ol âsitâneye bir ferd-i âferîde girmek muhâl oldu. Âhîr-ü'l-emr yine Murâd-ı Şânî türbesi kurbında Sulţân Şehenşâh türbesine na's-ı Cem Şâh diyü defn idüp bu vaķâyî'âtı Âsitâne'ye 'arz itdiler.

Târîh-i fevt-i Şeh-zâde Cem Şâh

رسید از غیب تاریخش ز دنیا رفت جم و ا حیف3

بهار دولت جم چون خزانی یافت بیش از صیف

Sene 800

On bir sene Mekke4 ve Medîne ve Yemen ve 'Aden ve Mışır ve Şâm ve 'Irâk ve Frengistân'ın İspanya5 ve Fransa hudûdlarında seyâhat [29b B] idüp karındaşı tıgdan hâlâş olup câm-ı Cem nûş iderken âhîr câm-ı ecelden Cem nûş idüp mest-i medhûş-ı haķîkî oldu.

Ammâ Fransa zu'mınca “Zehrli müs ile ğayrı âdem tırâş idüp reng-i vechi bozulup 'Katl itdik ve Cem'dir.” diyü Rûm'a gönderdik. Ammâ hâlâ kırallarımız Cem neslindedir kim Selîm-i Evvel'de Cem Şâh Fransa kıralı oldu.” dirler. Haķîkat böyle şeytanetleri olmasa Bâyezîd Hân tarafından fermân şadır olunca Sa'dî Çelebi'[n]in ve Haydar Çelebi'[n]in huzûrında niçün şehîd itmeyüp zehrli ustura ile hîle itdiler. Bundan bir hîle olmak fehm olunur kim ğayrı keferî katl itmiş olalar. Ve bir 'adil-i şâhid daĥî oldur kim Bursa'da “Ġâzî Murâd Hân türbesine na's-ı Cem'dir, diyü defn idelim.” dirken ol ğâzî pâdişâh bi-emri'llâh kabûl itmeyüp âhîr ğayrı yire defn itdiler. Bu daĥî bir 'alâmetdir.

Hattâ haķîr yetmiş üç târihinde Uyvar Qal'ası fethinde bulınup yetmiş dördde şulĥ için elçi Mehemmed Paşa ile Alaman diyârında Nemse çâsarına varup anın papinta6 haṭṭıyla kâfiristânın yedi kırallık yirin üç yılda geşt [ü] güzâr iderken Dış Fransa ta'bir itdikleri ki yeñî dünyânın cânib-i şarkisinde baĥr-ı Oĥyûnûs kenârında Donĥarkız vilâyetine kadem başup yetmiş beş Ramazân-ı şerifinin şıyâmın anda edâ iderken ba'zı söz anlar tevârîh-şinâs papaslar ile ülfet iderken eşnâ-yı kelâmda Âl-i 'Osman Devleti'n söyleşerek Fransa Cem Şâh'ın aĥvâlâtının7 su'al itdim. Anlar eyitdiler: “Qaçan kim 'Osmanlı'dan Cem Şâh'ın katline fermân geldükde 'Osmanlı'nın maĥkûmı olmamak için 'Osmanlı'ya nisbeten ve Cem Şâh kendü kızları evlâdı olduğı eelden Cem Şâh'a merĥamet idüp Cem'e müşâbih ğayrı âdemi zehrleyüp na's-ı Cem'dir, diyü İslâmbol'a gönderdiler. Şonra Cem Şâh Tış Fransa vilâyetine müstaķil pâdişâh olup sizin8 Sulţân Selîm Mışır'ı feth itdükde beri taraftan 'azîm hedâyalar ile Cem Kıral, Sulţân Selîm'e “Ġâzân mübarek

1 “Biz şüpheşiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüpheşiz O'na döneceğiz.”, Bakara Sûresi, 2/156.

2 “Biz şüpheşiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüpheşiz O'na döneceğiz.”, Bakara Sûresi, 2/156.

3 “Cem'in devletinin baharı yazdan sonra sonbahara dönünce gaypten bunun tarihi olarak 'Yazık ki Cem dünyadan göçtü.' [cümlesi] duyuldu.”

4 Mekke: hac İ

5 İspanya: İspanya İ

6 papinta: patinta İ

7 aĥvâlâtların: aĥvâllerin İ

8 sizin: Türk İ

ola.” diyü nâmeler ile hedâyâlar gönderdi. Hâlâ Fransa kıralları Cem Kıral neslindedir. Ve Fransa'nın Âl-i [27a İ] 'Osmân ile qarâbeti Bâyezid Hân'ın vâlidisi ve Cem Kıral zürriyeti olması cihet iledir.” diyü bu taḥkîkleri itdiler. “Ve hâlâ Cem Kıral, Pâris şehriniñ hâricinde bir bağ-ı İrem-mişâl mesiregâhda bir kûbbe-i zeberced [ü] mînâ içinde medfundur. Ve cem'i Müslimân tevâbi'leri ve ğayr-ı üsârâları anda defn iderler.” diyü nakl itdiler.

Hakḳâ ki Fransa'nın Âl-i 'Osmân'a qarâbeti Ebü'l-feth'in hâtünü taḳrîbiyledir kim Âl-i 'Osmân divânında cem'i elçiler cem' olduğda Hind ve Sind ve Hâbeş ve Yemen ve İrâk ve Özbek ve Dağıstan ve Tatar Hân ve Fes ve Merânküş pâdişâhlarının elçileri altına oturur. Zirâ anlar İslâm pâdişâhlarıdır. Hattâ Fransa elçisi 'Acem elçisiniñ üzerine taşaddur idüp alt yanına 'Acem, daḫi alt yanına Nems[e] elçisi oturup 'Acem elçisi iki kefer mabeyninde ḳalurdı.

Fâtih-i Bağdâd Râbi' Murâd Hân bu tertibe rızâ virmeyüp cümle elçiye muḳâbil Fransa elçisi meḳş itdirdi. Bu kerre Maşḳov elçisi şehensâh elçisi iddi'asında olup Nemse' elçisiniñ alt yanında oturmağı ḳabül itmeyüp bi'z-zarûri 'Acem elçisiniñ alt yanında oturdu. Hâlâ Fransa kıralının mu'azzez ü mükerrem olması Bâyezid-i Veli'niñ vâlidisi taḳrîbiyledir, ve's-selâm.

²«الکلام یجر الکلام» fehvâsınca söz sözi açup ez-in cânib yine Ḳoştanṭin Ḳal'ası'nın şadedine gelelim. Çünkim Sulṭân Meḳemmed Hân Ğâzi, Fransa kıralının kızın mâl-i ğanâ'imden alup cümle ğuzâtıñ re'yiyle Aḳşemse'd-din ḫâzretlerine emânet ḳoyup kendüler ol mâl-i ğanâ'imden 'asker-i İslâm'a bezl iderek ḳal'anıñ cânib-i erba'asın deverân idüp ğuzât-ı Müslimîn'e taḳviyet virirdi.

Âḫirü'l-emr ellinci gün kim oldu, ol ân ḳal'a içinden bir feza' u ceza' zâhir olup ḳıyâmet ḳopdı. Hemân ol ân niçe biñ bî-edyan küffâr-ı Hıristiyân zî-ḳıymet eşyâları ile burc [u] bârûlar üzere beyâz vire bayrakları diküp “El-amân ey ğüzide-i Âl-i 'Osmân!” diyüp ḳal'ayı vire ile teslim idüp cümle küffâr bir gün mehl alup berren ve baḫren her biri birer diyâra ve deyre ve 'ire gitdiler. Meger ḳal'a içre melâmiyyündan Yâvedüd Sulṭân merḫûm olunca küffârın başına ḳıyâmet ḳopup ḳal'ayı amân ile virüp deryâ-mişâl 'asker-i İslâm şadâ-yı “Allâh Allâh!” ile şehr-i İslâmbo'luñ cânib-i selâşından 'asker-i bî-pâyân yürüyüş idüp mâl-i ğanâ'im almağa şürû' itdiklerinde Ḳoca Ebü'l-feth 'örf-i [30a B] izâfetiyle ayağında âsumânî çizmesiyle ḳaçıra süvâr olup elinde seyfi Muḫammedi'yi ḳaldırıp “Ḳoma ğâziler, ḫamd-i Hüdâ fâtiḫ-i Ḳoştanṭiniye oldıñız.” diyü pür-silâḫ yetmiş seksen biñ ğüzide 'asker ile Ḳoştanṭin sarâyına varup ḳabz idecek maḫalde sarâya niçe biñ küffâr cem' olup ceng-i 'azîm ile sarây feth olup ol 'arbede eşnâsında Ḳoştanṭin Kıral ḳatlı olup lâşesin sâ'ir amânlı imânsız küffârlar Şulu Manaşır'da laḫd itdiler. Sarây-ı kıralda ol ḳadar mâl-i ḫazâ'in bulundı kim ḫisâbın Hüdâ-yı Müt'eâl bilir. Zirâ bu Ḳoştanṭin bâzergân ve 'anḳâ idi. Ṭoḳuzuncı kerrede İslâmbo'lu binâ ve itmâm iden Ḳoştanṭin'dir. Âḫir Âl-i 'Osmân'a virüp tamâm iden yine Teḳur Ḳoştanṭin'dir.

Andan Ebü'l-feth teberriken iki rek'at salât-ı ḫâcet ḳılmağa Ayaşofya deyrine girmege ḳaşd idince içinde ve cânib-i erba'asında sâkin olan on iki biñ ruhbân Ayaşofya'ya ḳapanup dam ve bâmlardan ve ḳulle çanlar[ın]dan 'asâkir-i İslâm'a zemberek ve nef tî ḳaçrân yağdırup alarḳa itdiler. Hemân Ebü'l-feth 'asâkir-i İslâm ile Ayaşofya deyrine şarîca arı gibi şarılıp üç gün üç gice ceng-i 'azîm olup elli üçüncü günde Ayaşofya-i Kebir feth olup ibtidâ Sulṭân Meḳemmed, Ayaşofya içre girüp niçe ruhbânı ḳatlı idüp elindeki livâ-yı Resûlullâh'ı miḫrâb maḫalline diküp ibtidâ ezân-ı Muḫammedi'yi Sulṭân Meḳemmed tilâvet idüp sâ'ir ğuzât-ı Müslimîn ruhbâniyâna [27b İ] ḳılıç urup derün-ı Ayaşofya ḫûn-ı müşrikîn ile mâl-â-mâl oldu. Hemân Ebü'l-feth Ğâzi dal-tirkeş olup 'alâmetim olsun, için bir ḫadeng-i çâr-cenâḫ Ayaşofya ḳubbesiniñ tâ ortasına atdı. Hâlâ 'alâmet-i tir-i Meḳemmed Hân nümâyândır. Ve bir ḫünkâr şolağı şol eliyle bir kâfirî ḳatlı idüp şağ elin kâfirîñ ḳanına bulayup Sulṭân Meḳemmed'in ḫuzûrında bir pertâb idüp eliniñ kızıl ḳanın bir³ beyâz mermere sürüp pençe naḳşı idüp 'alâmet itdi. Hâlâ ol ḳanlı şolaḳ pençesi türbe ḳapısından içre girdükde ḳarşu küşede beş âdem ḳaddi bâlâda bir pençe-i kebir-i şâḫib-dilir zâhir ü bâhirdir. Andan;

[Nişânî Mustafa Çelebi]:

Cemâlî-zâde Muştafâ Çelebi⁴

Ebyât [u] eş'ârında ve sâ'ir te'lifâtlarında bunlar “Nişânî” taḫalluş ider. Ṭosya'da Celâl⁵ nâm bir ḳâḫiniñ oğlıdır. Defterdâr idi. Fenn-i tevâriḫde *Ṭabaḳâtü'l-memâlik* ve *Ḳânün-nâme* bunlarıñdır.

[Nişancı Ramazan-zâde Mehmed Çelebi]:

¹ Nemse: Nemçe İ

² “Söz sözü açar.”

³ bir: - İ

⁴ 48b B | 47a İ

⁵ Celâl: - İ

Ramazân-zâde Mehemmed Çelebi¹

Nişancı idi. Bir muhtaşar târihi vardır.

[Mehmed b. Âdil Paşa]:

Mevlânâ Mehemmed İbn Aḥmed İbn² ‘Âdil Paşa³

‘İlm-i târihde mâhir ve Fârisî eş‘ârî vâfir [49a B] idi.

[Kemâlpaşa-zâde Efendi]:⁴

Şeyhü'l-İslâm Kemâl Paşa-zâde Aḥmed Efendi⁵

Selîm Hân'da ibtidâ Mısr fethinde kâdî'asker kaldı. Te'lifât ü taşnîfâtına ḥadd [ü] ḥaşr olmadığından ḡayrı müftî'ş-şakaleyn olup 'aşrında yegâne-i 'aşr idi. Ve 'ilm-i cifrd feridü'd-dehr idi.

Mevlânâ Şemse'd-dîn Aḥmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa⁶

Bunların evşâfi bir mücelled kitâb olur. Ammâ yüz kırık pâre mücelled kitâb te'lifâtları ve 'âlimâne pâkîze taşavvufâne eş'arları vardır. Ammâ bî-maḥlaşlıkları kendülere maḥlaş olmuşdur. Mısr fethinde kâdî'asker-i Rûm bulunup mevleviyet ile Mısr kendülere iḥsân olunup Vâlî-i Mısr Ḥayre Beg ve Ğazâlî Mısr'ın taḥrîrine me'mûr olmuşlardır. Ba'de't-taḥrîr gördiler kim Mısr'da gökde uçan yirde gezen ve deryâda yüzen cümle vaḥfu'llâhdır, pâdişâha dâne-i ḥardal 'a'id ü fâ'ide olmaduğın Selîm Hân'a i'lâm itdiklerinde Selîm Hân buyururlar kim “Bize Ḥâdimü'l-Ḥaremeyn ḥuddâmı olduğumuz kifâyet ider.”

Ba'dehu Kemâl Paşa-zâde Mısr mevleviyetinden ma'zûl olup Der-i Devlet'de müftî'ş-şakaleyn olup intikâl idüp Edirnekapısı ḥâricinde medfündür.

eş-Şeyḫ Mevlânâ Şemse'd-dîn Aḥmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa⁷

Bâyezîd Hân ve Selîm Hân 'ulemâsıdır. Selîm Hân ile Mısr fethinde bulunup kâdî'asker kalmışdır. Ba'dehu İslâmbol'da müftî'ş-şakaleyn, ya'nî ins [ü] cinne fetvâ virüp kuḥbiyyete kadem başmış idi. Eger bunların evşâfların taḥrîr eylesek bir ṭomar-ı ṭavîl⁸ olur. Ancaḫ yetmiş 'aded kütüb-i mu'teberelerinden⁹ mâ'adâ iki yüz risâle te'lifâtı ve taşavvufâne ve 'âlimâne eş'âr-ı belîği vardır. Ammâ bî-maḥlaşlıkları kendüye maḥlaş olmuşdur. Âḫir-i kâr ḥâlişen ve muḥlişen merḥûm olup Edirnekapısı ḥâricinde ṭarîḫ-ı 'âm üzere bir demir pençereler içre üsti mekşûf bir maḥalde âsüdedirler. İns [ü] cinne şâḫib-i fetvâ olduklarında her cum'a irtesi vaḫt-i seḫerde niçe yüz maşrû' âdemler gelüp üç hefte ziyâretine müdâvemet idüp bi-emri'llâḫ şar' zaḫmetinden¹⁰ ḥalâş olur. Ziyâretgâh-ı ḥâşş [u] amm-ı enâmdır.

Târiḫ-i intikâl-i Kemâl Paşa-zâde Aḥmed Efendi

ارتحل العلوم بالكمال¹¹

Sene 941

Diger târiḫ

Ḳabr-i Aḥmed dâ[i]m ola pür-nûr

Sene 941

Diger târiḫ

هذا مقام أحمد¹²

Diger târiḫ

هي آخر القياس¹³

Sene 941¹⁴

¹ 48b B | 47a İ

² İbn: - İ

³ 48b-49a B | 47b İ

⁴ *Seyahatnâme*'de Kemâlpaşa-zâde Efendi'nin üç hal tercümesi vardır.

⁵ 49a B | 47b İ

⁶ 101a B | 100a İ

⁷ 107a B | 105b İ

⁸ ṭomar-ı ṭavîl: ṭavîl ṭomar İ

⁹ mu'teberelerinden: mu'teberelerinde B

¹⁰ şar' zaḫmetinden: şar'dan İ

¹¹ “İlim tamamıyla öldü.”

¹² “Bu övgüye en layığın makamıdır.”

¹³ “O ölçünün sonudur.”

¹⁴ Diger târiḫ//941: B derkenar

[Ebüssu'ûd Efendi]:¹

Ve Şeyhü'l-İslâm Ebü's-su'ûd Efendi²

Bu 'aziziñ evşâf [u] midhâti bir mücelled kitâb olur. Bîñ mücelled kitâb te'lifât [u] risâlatları vardır. Ve bir tefsîr-i şerîfi vardır kim beyne'l-'ulemâ hummûş-ı Naḥçivânî'dir. Ğayet mu'teber tefsîr-i nefisedir.

Ziyâretgâh-ı Ḥâzret-i Sulṭânü'l-'ulemâ ve'l-Fuzalâ Mevlânâ Ebü's-su'ûd Efendi rahmetu'llâhi 'aleybi rahmeten vâsi'aten³

İbtidâ ṭulû'ları İslâmbol ḳurbında Müderrisköyi nâm bir ḳaryede vücûda gelmişdir. Ḥâzret-i Risâlet-penâh'dan berü böyle bir fuzalâ gelmemişdir. Beyne'l-ulemâ "Nu'mân-ı Şânî" didiler. Bir tefsîr-i mu'teberi vardır. Üç biñ 'ulûmdan ve biñ yedi yüz tefsîrden aḫz idüp bir tefsîr te'lif itmişdir kim ḫâlâ beyne'l-'ulemâ memdûḫ [u] meşhûr-ı âfâḫ olup hummûş-ı ḫadîd-i Naḥçivânî'dir kim aña mu'âdil bir tefsîr yokdur. Süleymân Ḥân 'aşrında şeyhü'l-İslâm idi. 'Ulemâ-yı zâhîrden olmağ-ıla ehl-i tevḫîde ta'n iderdi. Âḫîr İbrâḫîm Gülşenî ḫâzretleri ḫuzûr-ı Süleymân Ḥân'da Ḥâzret-i Ebü's-su'ûd'ı 'ilm-i taşavvufda irşâd idüp "Tevḫîd devr ehline ḫelâldir." diyü fetvâlar virdi. Ve Ümmi Sinân ḫâzretlerinin meyyitinden irşâd olup şâḫib-i sülûk olup⁴ ṭarîḳ-ı Sinânî üzere merḫûm oldu. Ḥâḳḳâ kim ḫayâtında yegâne-i 'aşr olup rumḫ [u] sinân idi. *Ḳuddise sırruh*.⁵

Târîḫ-i itmâm-ı *Tefsîr-i Ebü's-su'ûd* güfte-i Mevlânâ Meḫemmed Münşî

Tâc-ı tefsîr-i Kelâm-ı Mu'ciz

Sene 972

Târîḫ ...⁶ Feyzü'llâh Efendi sene ...⁷ mevtine târîḫdir:

مات فرد الزمان مولانا⁸

Sene 982

Diger târîḫ

Monlâ Ebü's-su'ûda ola maḳâm cennet

Sene 982

Diger târîḫ

Müftî-i zamân eyledi 'azm-i 'uḳbâ

Sene 982

.....⁹

Ḳabr-i şerîfi Ebâ Eyyûb civârında sūḳ-ı lebbân içre bî-ḳubbe ḫadîd revzenler içre mermer 'amûdlar ile ḳabr-i münevveri ma'lûmdur. Cümle ta'lluḳâtları ile ol dârü'l-ḳarârda inḳırâzu'd-devrân ḳarâr itmişlerdir. Cenbinde zâviyesi ve mekteb-i şıbyânî ve sebîli vardır kim ziyâretgâh-ı ḫâşş [u] 'âmdır.

[Alâeddin Alî Çelebi]:

Mevlânâ 'Alî İbn Şâlih¹⁰

Hümâyûn-nâme mü'ellifidir. Bursa'da medfundur.

[Mollâ Gürânî]:

Ve Medrese-i Monlâ Gürânî¹¹

¹ *Seyahatnâme* de Ebüssu'ûd Efendi'nin iki hal tercümesi vardır.

² 49a B | 47b İ

³ 121a B | 119b İ

⁴ şâḫib-i//olup: - İ

⁵ "Allah onun sırrını kutlu kılsın."

⁶ B nüshasında burada bir kelimelik boşluk vardır.

⁷ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁸ "Zamanının yeganesi efendi vefat etti."

⁹ B nüshasında burada bir satırlık boşluk vardır.

¹⁰ 49a B | 47b İ

¹¹ 91b B | 91b İ

İsm-i şerifleri Şemse'd-din Ahmed bin İsmâ'il Gūrānî'dir. Ebü'l-feth'in h'âcesi idi. Ebü'l-feth'e dil-gir olup Mısr'da Sulţān Kayıtbay'a gidüp belāġan m̄a-belaġ māl [ü] emlake m̄alik olup ba'dehu Meĥemmed H̄ān recâsiyla yine Sulţān Meĥemmed'e gelüp İslāmbol fethinde bulunmuşdur. H̄ālā cāmī' sāhasında medfūndur. Ve;
[Revānī]:¹

Medrese-i Revānī²

Selīm Şāh-ı Evvel'e ve Süleymān H̄ān'a irişmiş fuşāhā [ve] büleġā kimesnedir. Edirne-i pür-irem ravzasında müştak olup isimleri Şücā'dır. Medresesi Kırkçeşme kırbındadır. Kendüler daġi mescidi sāhasında medfūndur. *Rahmetu'llāhi 'aleyh.*³ Tārīh: ...⁴

Ve Ziyāretgāh-ı Sulţān-ı Şu'arā Revānī⁵

Edirne-i dār-ı İrem'de müştak olmuştur. İsmi Şücā'dır. Süleymān H̄ān haremindedir neşv [ü] nemā bulmuştur. Ba'dehu Kırkçeşme kırbında kendü cāmī'i haremindedir şāh-rāha nāzır bir pençere dāhiline medfūndur. Mevtine tārīhdır:⁶

İşidüp rûh-ı kudsî didi tārīh
Cināndan yaña 'azm itdi Revānī

Sene ...⁷

Pākīze eş'ār [u] güftārı ve bir *Dīvān-ı* müdevveni vardır.

[Akşemseddinoġlu Hamdullah Hamdī]:

Ve eş-Şeyĥ Meĥemmed H̄amdü'd-din⁸ İbn Akşemse'd-din⁹

Bunlar rahm-ı māderde iken pederleri vālide-i H̄amdī'nin kırnına urup "Bire benim şā'ir ü māhir ve 'ālim ü fāzil ü kāmīl oġlum." diyü vālideleri rahminde iken yapışup oġşarmış. H̄ikmet-i H̄udā, rahm-ı māderden sene 853 müştak olup sekiz yaşında *Dīvān* şāhibi olup *Leylā vü Mecnūn* ve *Mevlūd-i Manzūm* daġi anıdır. Ammā *Yūsuf [ü] Züleyhā* sı te'lifi maġdūr-ı beşer degildir kim Ayaşofya-i Kebir'in kıbbesi ortasındaki altun çop altında sırr-ı kılemeden te'lif itmişlerdir kim güyā mu'cize-gūdur. Ammā 'aşk-ı ilāhī ile ālūde olan kimesnelerin kelimāt-ı dürer-bārları ile şādır olur. Müddet-i 'ömri ...¹⁰ sene iken sene ...¹¹ tārīhinde vefāt idüp yüz yetmiş pāre mücellled te'lifātının cümlesi memdūh-ı 'ālemdir.

[Abdurrahim Karahisārī]:

Ve Şeyĥ 'Abdu'r-Rahīm¹²

Akşemse'd-din'in hālifesidir. 'İlm-i taşavvufda *Vahdet-nāme* nām bir te'lifi vardır. Ġāyet mu'teber nefis kitābdır.

[İbrahim Tennūrī]:

Ve eş-Şeyĥ İbrāhīm Tennūrī İbn Şarrāf H̄üseyn¹³

Bunlar daġi Akşemse'd-din hūlefāsıdır. Şehr-i Sivas'da vücūda gelmişdir. Ba'dehu Akşemse'd-din h̄idmetinde olur. Ve Keskin'de medfūn Şeyĥ H̄amza-i Şāmī ve Kırāşār-ı Şāhib'de medfūn 'Abdu'r-Rahīm-i Mısrī ve şehr-i İskilib'de yağan Muşlihü'd-din 'Atţār,¹⁴ bu üçü hālvete girüp şāhib-i seccāde olurlar. Ammā bu İbrāhīm Tennūrī

¹ Revānī'nin yukarıda Sulţān Selīm H̄ān-ı Evvel İbn Sulţān Bāyezīd H̄ān devri şairleri arasında bir biyografisi daha vardır.

² 91b B | 91b İ

³ "Allah rahmet eylesin."

⁴ B nüshasında "Tārīh" başlığı derkenardır. Tarih manzumesi / ibaresi yazılmamıştır.

⁵ 116b B | 115b İ

⁶ tārīhdır: tārīh B

⁷ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁸ Burada kastedilen "Hamdullah" olmalıdır. bk. Zehra Öztürk, "Hamdullah Hamdi", *TDV İslām Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hamdullah-hamdi> (29.02.2024).

⁹ 98b B | 97b İ

¹⁰ Nüshalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

¹¹ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹² 99a B | 97b İ

¹³ 99a B | 97b İ

¹⁴ 'Atţār: - İ

hâzretleri isti'dād-ı küllî şâhibi olmağ-ıla hâlvete girmeden Akşemse'd-dîn hâzretlerinden me'zûn olup şadr-ı hilâfete iclâs iderler.

[Remzî]:

Pîr Mehemmed Paşa¹

Karamanîdir. Şiddîk-nesebdir. 'İlm-i şî'rde üstâdâne güftârı vardır. Remzî taħalluş ider. Mükellef *Divân*'ı vardır.

[Muhibbî Kânûnî Sultan Süleyman Hân]:

İki Yüz Yigirmi Dördüncü Faşl Merhûm u Mağfürun leh Sultân Süleymân '*aleybi'r-rahmetü ve'l-gufrân* İbn Sultân Selim Hân *tâbe şerâhümâ ve ce'ale'l-cennete meşvâhümâ* Hâzretleriniñ Ziyâretgâh-ı Merçad-i Pür-envârı ve Mevî Târihlerin Beyân İder²

Mevlûd-ı şerîfleri sene 900 târihinde pederleri gibi Tarabefzûn'da mütevellid olmuşlardır. [101a İ] Selim Hân'ın bunlardan ğayrı evladı olmamışdır kim re's-i mi'ede vücûda gelmişdir. Ya'nî kâmil toquz yüz evvelinde vücûda gelmişdir. Hâdis: ³«إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ بِرَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَن يَجِدُ لَهَا دِينَهَا» hadîs-i şerîfiniñ mazmûnına mazhar düşmişlerdir. Anıñ için kırk sekiz sene pâdişâh-ı şâhib-hurûc olup eķâlîm-i seb'ada memâlik-i maħrûseler feth idüp hişsemend olmuşdır. Ve on sekiz pâdişâhı kendüye muṭî' [u] münķad idüp hârac-güzâr itmişdir.

İbtidâ ğazâsı Tuna Belğıradı ve ikinci ğazâsı Cezîre-i Malṭa, ya'nî Rodos ve⁴ ğazâsından soñra âhir ğazâsı Sigetvar olup sene 974 Şaferü'l-muzafferiniñ yigirmi ikinci gününiñ gicesi toquzuncı sa'atde *إِرْجَعِي إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً* (arĵעי إلى ربك راضية) fehvâsı mücibince vedâ'-ı salṭanat idüp na'ş-ı şerîfin Şoķullı Vezîr pinhân idüp cesedin müzahrefât-ı kâlbden pâk idüp derûn-ı Süleymân'ı Sigetvar'da Türbe Kâl'ası nâm bir mürtefî yirde altun legen içinde defn idüp anda türbedâr ve kâl'a ve tekye inşâ itdiler. Ba'dehu na'ş-ı Süleymân Hân'ı müşg-i 'amber-i hâm ve milḥ-i ücâc ile tuzlayup bir a'lâ şalamura mümyâ-yı Süleymân idüp pinhân itdiler. Kimesneniñ fevtinden âĝâhı olmayup âhir şâhib-i vezîr-i pür-tedbirin re'yiyle⁶ Sigetvar Kâl'ası feth olup⁷ "Sigetvar'ı Süleymân Hân'ın ölüsi almışdır." diyü meşhûrdur.

Ba'dehu Selim-i Şânî Sigetvar altına gelüp cümle 'asâkir bî'at idüp Süleymân Hân'ın ...⁸ günde mevî haberî şâyi' olup na'ş-ı Süleymân Hân'ı şarup şarmalayup İslâmbol'da câmi'i mihrâbiniñ öninde bihişt-i 'illiyyîn-mişâl bâĝ [u] bostân [u] gülîstân içinde olan kubbeyi 'âlisinde medfûndur. Ser-i sa'âdetindeki Süleymânî destârı üzere yedi sekiz otaĝa mücevher ve ĝâziyâne çurna telleri ile tezyîn olmuş bir kâbr-i münevverdir. Müddet-i salṭanat 48 sene ve müddet-i 'ömr ...⁹ sene. Mevtine târihidir:

.....¹⁰

Cümle hayrât [u] ḥasenâtları ve feth [u] fütühâtları ve vüzerâ ve vükelâ ve 'ulemâları ve meşâ'ihleri cümle bâlâda meşhûrdur. Ammâ kâbr-i şerîfi kurbındaki kubbelerde ziyâret-i şeh-zâdegân-ı Süleymân Hân, *rahmetü'llâhi 'aleyhim ecma'in*.¹¹

[Selimî / Tâlibî Sultan II. Selim]:

İki Yüz Yigirmi Beşinci Faşl Ziyâretgâh-ı Sultân Selim-i Şânî İbn Süleymân Hân '*aleybi rahmetü'l-Bârî* Hâzretleriniñ Aşâr-ı 'Amârını ve Salṭanatı ve Müddet-i 'Ömrin Beyân İder¹²

Sene ...¹³ târihinde mevlûdı¹⁴ olup Ma'nisa hâkimiyken pederi Süleymân Hân Sigetvar'da merhûm olup ılgâr ile Sigetvar altına ...¹⁵ günde 'asker-i İslâm'a yitişüp sene ...¹⁶ târihinde cülûsına târihidir:

Şeh Selim oldu emirü'l-mü'minîn

¹ 101a B | 99b İ

² 102a B | 100b-101a İ

³ Hâdis-i Şerîf, "Şüphesiz ki Allah, her yüz sene başında bu ümmetin dinini yenileyen birini gönderir." (Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 1/243.)

⁴ B nüshasında burada iki kelimelik boşluk vardır.

⁵ "Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!", Fecr Sûresi, 89/28.

⁶ pür//re'yiyle: şânî İ

⁷ olup: idüp İ

⁸ Nüshalarda burada bir kelimelik boşluk vardır.

⁹ Nüshalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

¹⁰ B nüshasında burada bir buçuk, İ nüshasında yarım satırlık boşluk vardır.

¹¹ "Allah'ın rahmeti onların hepsinin üzerine olsun."

¹² 103a B | 101b-102a İ

¹³ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹⁴ B nüshasında burada iki, İ nüshasında bir kelimelik boşluk vardır.

¹⁵ B nüshasında burada bir kelimelik boşluk vardır.

¹⁶ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

Sene ...¹

Andan İslâmbol'a gelürken Edirne tahtına uğrayup anda bir câmi' binâsına mübâseret idüp İslâmbol'da müstakîl pâdişâh olup etrâf-ı [102a İ] memâlik-i mahtûselere serdar-ı mu'azzamlar şalup berren ve bahren Cezîre-i Kıbrıs'ı kuşadup feth idüp ve niçe kılâ'lar feth itdüğü bâlâda cümle evşâfları ile mestürdür. Ve müddet-i devletleri serî'ü'z-zevâl olmağ-ıla cemî'i vüzerâ ve vükelâ ve meşâ'ihân ve şâ'irân cümle pederleri zamânında olanlardır. Tekrâr tahrire ihtiyâc yokdur. 'Aş [u] nûşa ma'il Cem-cenâb [u] Cem-meşreb bir halim, selim, pâdişâh-ı kerim idi. Hikmet-i Hudâ, pederi Süleymân ve dedesi Selim ve kendi Selim idi. Süleymân Hân bu iki Selim mâbeyninde vâkı' olup Süleymân-ı zamân olmuşdı.²

'Âkıbetü'l-emr bu Selim Hân³ daği tîrîk-ı bâkıye 'azîmet itmege bezl-i himmet idüp tuğ [u] 'alemin Edirne cânibine gönderüp Edirne'de itmâmı müyesser olan câmi'iniñ ibtidâ cum'asına revâne olduğda Çorlu nâm maħalle varup kendülere bir veca' 'arız olup cemî'i etîbbâ mu'alece idemeyüp sene ...⁴ târihinde 18⁵ Şa'bân'ınıñ cum'a günü merhûm olup Edirne'de binâ itdüğü câmi'in evvel cum'asın edâ itmege giderken meger âhir cum'ası Çorlu'da edâ olunup na's-ı şerifin İslâmbol'da Ayaşofya-i Kebîr haremünde türbe-i münevverinde defn itdiler. Müddet-i devleti 9 sene ve 'ömreş ...⁶ sene. Fevtine târih:

Hâtif-i kudsî didi târihini

Türbe-i Sulţân Selim-i pâk-dîn

Sene ...⁷

Ve türbe-i pür-envârınıñ 'atebe-i 'ulyâsı üzere tarz-ı Qaraşîşârî ile kâşî-i Çin üzere bu âyet mestürdür: ﴿إِلَّا مَنْ﴾⁸ أتى الله بقلب سليم) Merkûmdur kim güyâ bu âyet anlarıñ şânına nâzil olmuşdır. Ve bir târihde "İbtidâ İslâmbol'da merhûm olan pâdişâh bu Selim-i Şânî'dir." demiş. Ammâ gâlaş naql eylemiş. Zîrâ merhûm pederimiz Selim-i Şânî ile Edirne'ye bile gitmege me'mûr olup cenâzesinde hâzîr olduklarıñ naql iderlerdi. Ve Süleymân Hânlı Kuzu 'Alî Ağa ve Gülâbî Ağalar daği Çorlu nâm maħalde çorlu olup merhûm olduğın naql iderlerdi. Ve bir nağlleri daği budur kim zikr olunur:

Der-beyân-ı tahkîk-ı bed-du'â-yı selâtin

Sene ...⁹ târihinde Sulţân Bâyezîd Hân-ı Velî üzere oğlı Selim Hân-ı Evvel hurûc idüp Çorlu nâm fezâda Selim, Bâyezîd Hân ile hârb [ü] kıtâl idüp h'âh-nâ-h'âh galebe-i kul ile pederinden hilâfeti aldığda Bâyezîd Hân bed-du'â idüp "Selimler 'ömriñiz az olsun ve gâzâñuz çok olsun. Ve hilâfeti benden Çorlu'da aldıñız yine Çorlu'da viresiz." didikleri müşbetdir kim ser-i kârda olan şîka âdemlerden naql olunur. Hikmet-i Hudâ nuş-ı durer-bârları vücûd bulup iki Selim daği Çorlu'da merhûm olup ikisiniñ daği hilâfetleri sekiz ile toğuz senesi mâbeyninde merhûm oldu. Vallâhu a'lem, "Daği gayrı selâtin-i Selim'e daği te'sîr ider." dirlerdi.¹⁰ «لا يعلم الغيب إلا الله»

[Murâdî Sultan III. Murad]:

İki Yüz Yigirmi Altıncı Faş Ziyâret-i Sulţân Murâd-ı Sâliş İbn Selim Hân el-mağfüreyñ *tâbe şerâhümânıñ* Türbe-i Pür-envârî ve Şeh-zâdegânî ve Salţanat Cülüs[ı]¹¹ ve Müddet-i 'Ömri ve Fevti Târihlerin [102b İ]

'Ayân u Beyân İder¹²

Evvelâ mevlüdi ...¹³ olup târih-i mevlüdi "gül-i şâbit" lafzıdır.

Ve diğeri târih

Küllî beşâret hayru'n-neseb

¹ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

² Süleymân-ı/olmuşdı: B derkenar

³ Selim Hân: - İ

⁴ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁵ 18: - İ

⁶ Nüşhalarda kaç sene olduğı yazılmamıştır.

⁷ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁸ "Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka.", Şuara Sûresi, 26/89.

⁹ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹⁰ "Gaybı ancak Allah bilir."

¹¹ Cülüs: - İ

¹² 103b B | 102a-b İ

¹³ Nüşhalarda burada bir kelime boşluk vardır.

târih olmuştur. Sene 953¹ Cemâziye'l-ülâ'sının beşinci günündedir. Ve cülûs-ı sa'âdet-me'nûsları sene 982² Ramazân-ı şerifinin sekizinci günü yevmü'l-erba'ada vâkı'dır.

Pederleri Selim Hân, birâderi Şeh-zâde Bâyezîd Hân ile Konya Şahrâsı'nda ceng iderken bu Murâd Hân on iki seneye bâliğ olup Konya Kâl'ası'nın burc [u] bârûsı üzere babasıyla 'ammisinin ceng-i cângâhın temâşâ idermiş. Fetâ yigit olmağ-ıla Selim Hân, qarındaşı Bâyezîd'i münhedim idüp mâl-i ğanâ'im ile bu Murâd Hân'ı dedesi Süleymân Hân'a gönderüp niçe zamân ceddî Süleymân Hân'ın cemâlin müşâhede idüp ba'dehu bu Murâd Hân'a Süleymân Hân Ma'nisa sancağın ihsân itdi.

Ba'dehu sene ...³ de babası Selim Hân yirine halife-i rû-yı zemîn olup niçe yüz feth [ü] fütühâtları ve vüzerâ ve 'ulemâları ve fütühâtları bi'l-küllîye bâlâda mestürdür. Bi'z-zât⁴ kendüleri bir sefere gitmediler. Ammâ cânib-i erba'aya her sene serdâr-ı mu'azzamlar gönderüp feth [u] fütühâtlar olurdu.

Âhîr sene ...⁵ târihinde terk-i salţanat-ı fânî idüp dâr-ı bâkîde qarâr idüp qabr-i şerîfi Ayaşofya-i Kebîr haremindedir başka bir qubbe-i 'âlîde evlâd-ı zevî'l-ihtirâmı ile zer-ender-zere müstağrağ olup âsüdedirler.

Müddet-i salţanat ...⁶ sene ve müddet-i 'ömr ...⁷ sene. İşte ibtidâ İslâmbol'dan taşra çıkmayup merhûm olan bunlardır. Ahlâk-ı hamîde ve hayrât-ı cemîle⁸ ile meşhûr bir pâdişâh-ı re'y-i ahsen idi. Fevtine târih:

Şâh-ı cihân oldı biñ üçünde fevt

Sene ...⁹

Hâlâ ziyâretgâh-ı hâşş [u] âmdir.

[Bahtî Sultan I. Ahmed]:

Ziyâretgâh-ı Merhûm u Mağfûrun leh Sulţân Ahmed Hân İbn Mehemmed Hân'ın Mehbiţ-ı Nûr-ı Pür-envârı ve Terk-i Salţanatı ve Fevti Târihin Bildirir¹⁰

Mevlûdları Ma'nisa'da,¹¹ cülûsları İslâmbol'da sene ...¹² Receb'inin on sekizinci günü idi. Eyyâm-ı devleti, Celâlî ve cemâlî ceng [ü] cidâlî ve Üstürğon Kâl'ası'nın harb [ü] kıtâlî ile güzêr idüp bir ân râhat olmadılar. Niçe feth [u] fütühlar idüp niçe biñ hayrât [u] hasenâtlar itdüğü bâlâda tahtır olunup cümle vüzerâsı ve 'ulemâsıyla 'ale't-tafşil terkîm olunmuşdur.

Âhîr bunlar dahî kabza-i ecelden giribân-ı 'ömrin halâş idemeyüp sene ...¹³ târihinde eccl nâhunı giribânın çâk çâk, ahîr yirin hâk idüp kendüler binâ itdüğü câmi'i qurbında Atmeydâni'na nâzır türbe-i hulud-ı berininde defn itdiler.

Müddet-i salţanat ...¹⁴ sene ve müddet-i 'ömr ...¹⁵ sene olup qabr-i şerîfinin 'atebe-i 'âlîsî üzere mevtinin târihi böyle tahtır olunmuşdur. Türbe-i¹⁶ 'ulyâsının itmâmına târihidir:

Türbe-i Sulţân Ahmed evc-i 'illiyîn ola

Sene ...¹⁷

Bu türbe-i münevver cümle merâkıdılardan müzeyyen ve mücevher zî-kıymet tâc u mücevher sorğuc ve kemer ve zî-kıymet kanâdiller ile müzeyyendir.

[Necâtî]:¹⁸

¹ 953: 972 İ

² 982: - İ

³ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁴ Bi'z-zât: - İ

⁵ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁶ Nûshalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

⁷ Nûshalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

⁸ cemîle: hamîde İ

⁹ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹⁰ 103b B | 102b İ

¹¹ ve: + İ

¹² Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹³ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹⁴ Nûshalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

¹⁵ Nûshalarda kaç sene olduğu yazılmamıştır.

¹⁶ Türbe-i: - İ

¹⁷ Nûshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹⁸ Necâtî'nin yukarıda Sulţân Bâyezîd-i Velî İbn Ebü'l-feth Sulţân Mehemmed devri şairleri bölümünde bir biyografisi daha vardır.

[Sultân-ı Şu'arâ Necâti Beg]¹

Bu Şeyh Vefâ'dan aşağı Unkapanı râhî üzere eski Tekye-i Pehlevânân civârında sultân-ı şu'arâ Necâti Beg medfündür. Zamânında yegâne-i 'aşr feridü'd-dehr idi. Selis ve hoş-âyende *Dîvân*'ı ve niçe mücellled te'lifâtı var. Hattâ Edirnevî Sehî Beg, Necâti Beg'in duhter-i pâkîze-ahterin alup Necâti Beg intikâlinden şofra Sehî Beg, evrâk-ı perîşân-ı Necâti ile Sehî nâmiyla bir *Dîvân* itmişdir. Ammâ Necâti hizmet-i pâdişâhîde mîr-livâ olmasa dâ'imâ künc-i ferâğda olsa be-her yevm birer te'lifâtı olurdu. Lâkin sene 914'de şarşar-ı fenâdan Necâti necât [u] rehâ bulmayup kendü mısrâ'ı üzre;

Ölmeyince gelmedi mesken Vefâ Meydânına
didügi minvâl üzere âhîr cenâzesi Meydân-ı Vefâ'da kılınup mezkûr maħalde defn olundu. Türbe-i münevveri içre bir sebîl-ħânesi ve bir çâh-ı mâsî var. Sebîl-i Necâti'den nûş iden necât bulur. Seng-i mezârında Çarâhişârî haţtiyla dâmâdi Sehî Beg güftesiyle târihi budur:

Gitdi Necâti hây

Sene ...²

târih vâkı' olmuştur.

[Edîbî]:

el-Mevlâ Şeyh Edîbî Efendî³

Bursevî'dir. Mevtine târihi, güfte-i Fâ'izi:

Edîbîniñ maħâmın cennet-i 'adn eyleye Allâh

Sene 1025⁴

İlm-i şi'rde fâris-i belâgat idi.

[Feyzî]:

el-Mevlâ Feyzû'llâh ya'nî Kâf-zâde⁵

İsmleri Muştafâ iken Feyzî taħalluş itmeg-ile isimleri Feyzû'llâh olmuştur. Sihr-i mübîn eş'arı vardır. Sinn-i şerîfleri 71 seneye bâliğ iken merħûm olup Zencîrlikuyu kırbında kıayınbabaları Ma'lûl-zâde türbesi civârında medfündür.

[Kestelli Mehmed Efendî]:

el-Mevlâ Meħemmed Kestelî⁶

İmâm-zâde'dir. Ve Edirnekapısı ħâricinde Kestel Sekisi nâm bir çemenzâr şoffa-i 'âlî üzere medfündür. 'Âlim ü fâzıl ve şâ'ir ü mâhir idi.

[Sun'î]:

el-Mevlâ Şun'u'llâh-ı Ħamîdî⁷

Yalvaç nâm kıaşabada Şeyh 'Abdü'l-Kerîm'in oğlıdır. Şun'î taħalluş itmeg-ile şöhret bulmuştur. Kesegendede civârında medfündür. 'İlm-i inşâda mâhir eş'âr-ı dil-âvîzi reşk-endâz-ı silkü'l-cevâhirdir.

[Ħayrî]:

el-Mevlâ Aħmedî⁸

Bursevî'dir. Ħayrî taħalluş ider âbdâr pâkîze eş'arı vardır. Sinân Paşa Medresesi'ne mutaşarrıf iken ecel sinânına uğrayup fevtine târih, güfte-i Fâ'izi:

İde Ma'bûd Ħayrîye rahmet

Sene 1025

Ħâfîz Aħmed Paşa nedimlerinden idi.

[Niksârî]:

el-Mevlâ Maħmûd Niksârî-zâde⁹

¹ 106b B | 105a İ

² Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

³ 107a B | 105b İ

⁴ 1025: - İ

⁵ 107b B | 106a İ

⁶ 108a B | 106b İ

⁷ 108a B | 106b İ

⁸ 108a B | 106b İ

⁹ 108a B | 106b İ

Çelebidir. Edirnekapısı hâricinde vâlideleri cenbinde defn olundu. Hâdîdü'l-lisân, ceriyyü'l-cenân bir baħr-ı ma'ânî ve bir çelebi-i nûrânî idi. Ve Nîksârî taħalluşı ile ħayli laţîf eş'arı vardır.

[Memikzâde Mehmed Efendi]:

el-Mevlâ Memik-zâde Meĥammed Efendi¹

Amasiyye-i ġâşiyedendir. Kayınatası Nişâncı Paşa Câmî'i ħaziresinde medfündür. Fuзалâ-yı 'aşr ve 'ilm-i şî'rde şâ'ir ü mâhir idi.

[Beyânî]:

Ziyâretgâh-ı eş-Şeyĥ Beyânî²

Ŧuna sâhilinde Ruscuĥ nâm kaşabadandır. 'İlm-i şî'rde ve 'ilm-i taşavvufda nazîri yokdur. İslâmbol'da³ zâviyesi sâhasında mestürdür.

[Halîmî]:

el-Mevlâ el-fâzıl ve'l-Üstâd el-kâmil 'Abdü'l-Ĥalîm Efendi ya'nî Ahî-zâde Çelebi⁴

Bunlar Ebü's-su'üd-ı şânîdir. Diller ile medĥ olunmaz.

Târiĥ-i ğüfte-i Hâşimî

Cinân ola Ahî-zâde Efendiniñ cayı

Sene 1013

Târiĥ-i diĝer

ارتحل العلوم بعد الحليم⁵

Sene 1013

Pâkîze eş'arı vardır. Ĥalîmî taħalluş ider.

[Cünûnî İsmail Efendi]:

el-Mevlâ Cünûnî İsmâ'il Efendi⁶

Fâzıl u kâmil ü 'âlim ve şâ'ir ü mâ'ir⁷ kimesne idi. Cemî'i keyf ile âlûde olduĝundan kendüye cünûn ĝalebe idüp üç sene dârü's-şifâ zencîri manşibında maĥyüd olup⁸ şarâb-ı 'aşâ ile 'aĝlı başına gelür şeklli olduĝda bu şî'ri dimişlerdir:

Başka bir ĝüne cefâ eyler ise her Mûsâ

Geçemem çember-i ĝisü-yı muţarrâsından

Pesendide ebyâtdır. Zî-'aĝlı olan idrâk idüp dimeĝe kâdir degildir. Ba'dehu ifâkat bulup cemî'i menâhi ve me'aşiden tâ'ib ü tâhir olup marâz-ı tã'undan merĥûm olup Kesegendede civârında âsüdedir.

[Şerîfî]:

el-Mevlâ İbrâhîm Ĥüsâm-zâde⁹

Germiyânî Ĥüsâm-zâde'dir kim bu ĥaĝîriñ aĝribâlarındandır. Çârşenbebâzârı'nda Meĥammed Aĝa Câmî'i ħurbında Şerîfe Ĥâtûn Mescidi sâhasında medfündür. Mevlânâ-yı merĥûm efrâd-ı 'ulemâdan ma'dûd zât-ı şerîfi kâmil vücûd idi. Şerîfî maĥlaşı ile şî'ri ve kâbil-i ħabûl pâkîze eş'arı var idi. *Ĥuddise sırrub.*

[Fehmî Çelebi]:

el-Mevlâ Meĥammed Fehmî Çelebi¹⁰

¹ 108a B | 107a İ

² 108b B | 107a İ

³ İslâmbol'da: İstanbul'da İ

⁴ 108b B | 107a İ

⁵ "İlim Halim'den sonra öldü."

⁶ 109a B | 107b İ

⁷ mâ'ir: mâhir İ

⁸ olup: - İ

⁹ İbrâhîm//zâde: Ĥüsâm-zâde İbrâhîm İ

¹⁰ 109a B | 107b İ

Kınalı¹-zâde Fehmî Çelebi'dir kim vilâdetine târih "Meĥemmed fahr" sene 972 vâkı' olmuştır. İntikâl itdükte ĥâşş [u] 'âm namâzın Sultân Meĥemmed Câmî'i'nde yevm-i 'arefede kıilup na'ş-ı Meĥemmed Fahrî ĥayınatası Nişancı Paşa Câmî'i ĥazîresinde defn olundu. Fevtine târiĥdir:

Biñ süz-ı derd ile didi târiĥ Ĥâletî
Gitdi 'adem diyârına Fehmî gibi vücüd

Sene 1004

[Kadrî Çelebi]:

el-Mevlâ 'Abdü'l-Ĥâdir eş-şehîr Ĥadrî Çelebi²

Su'üdi Efendi'niñ mes'üdü'l-vürüdidir. Ĥaraman ĥurbında ĥayınatası Beg-zâde Efendi civârındaki Mi'mâr Sinân Mescidi sâĥasında medfündür. Mevtine târiĥ-i Ttabîbî:

İtdi Ĥadrî Çelebi 'azm-i beĥâ
Târiĥ-i diĥer

Gitdi ĥayfâ bilinmedi ĥadri

Sene ...³

'Arabî ve Fârisî eş'âr, izĥâr-ı iĥtidâr eylemiş bir fârisü'l-ĥayâl idi.

[Remzîzâde Mehmed Efendi]:

el-Mevlâ Meĥemmed Remzî-zâde⁴

Meşâ'ih-i 'izâmdan Mü'eyyed-zâde Ĥâcî Efendi duĥter-i pākîze-aĥterinden vücûda gelmiştir. *Ĥâmûs-ı Aĥterî* ĥıfz idüp 'ilm-i lügatde baĥr-ı 'amîĥ idi. Ĥoĥacı Mescidi ĥareminde medfündür. [108a İ] Fuşâĥâ-yı büleĥâ şâ'ir idi.

[Nev'î]:

el-Mevlâ Yahyâ bin Pîr 'Alî bin Naşûĥ eş-şehîr Nev'î Efendi⁵

Medrese-i dâĥile dâĥil olduĥda Seyfi Çelebi bu târiĥi dimişdir.

Târiĥ

Didi aĥbâb cem' olup târiĥ
Geldi Nev'î Efendi dâĥile hâ

Sene 991

Bu daĥi ehline târiĥdir:

Er gibi çoĥ sevdigim Nev'î Efendi er gibi

Sene 993

Târiĥ-i diĥer

Nev'î Efendi aldıñ ehliyyetiñle Şaĥnı

Sene ...⁶

Sultân Murâd-ı Şâliş'in Şeh-zâde Muştafa Ĥân'ına ĥ'âce olduĥda târiĥdir:

'Aşkıyâ târiĥini idüp ĥiĥâb
Ĥ'âce-i şeh-zâde oldu didiler

Sene ...⁷

Cemî'î 'ulümde tekmîl-i fûnün idüp yetmişden mütecâviz mücelled kitâbı vardır.

Târiĥ-i *Şerĥ-i Fuşûş* min te'lîf-i Nev'î Efendi

¹ Meĥemmed//Kınalı: Fehmî Meĥemmed Çelebi Fenâyi İ

² 109a B | 107b İ

³ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁴ 109a B | 107b-108a İ

⁵ 109a B | 108a İ

⁶ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁷ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

Tamâm olduĝda ol Őerhin Fedâyi-i Őenâ-güster¹
Didi târihini *Şerh-i FiiŐuŐ-ı Nev'i* kâmil

Sene ...²

Âhir dâr-ı âhirete intikâl idüp Şeyh Vefa Hâzretleri Câmî'i hâziresinde kuttb-ı cihân eş-Şeyh Şa'bân Efendi cenbinde medfündür.

Târih-i güfte-i KeŐfi ManaŐtırı
Yiriñ cennât ola Nev'i Efendi
Diğer târih-i Vaĝdeti Baĝdâdi
'Adem gülzârını cây itdi Nev'i

Sene 1007³

Târih-i iŐlâh-ı faĝır
Cinân gülzârını cây itdi Nev'i

[Bâkî]:

el-Mevlâ sultânü'Ő-Şu'arâ ve'l-büleĝâ Bâkî Efendi⁴

Süleymân Hân Şu'arâlarındandır. Mu'ammer olup Meĝmed-i Şâliş'e irdiler. Hâk-i Sitanbul'dan Kârĝa-zâdeliĝ-ile meŐhürdür. Ba'zı [109b B] zurefâ "Ĝurâb-zâde Bâkî" dirmiŐ. Mu'teber *Divân*'ı ve kâŐâ'idi ve muĝammedsâti ve müseddesâti lâ-nâzirdir. Edirneĝapusu hâricinde Emîr Buĝârî Tekyesi ĝurbında bir Şoffa üzere medfündür. Seng-i mezârında celi ĝaĝı ile taĝrîr olınan târihi budur, güfte-i Hâdi-i Baĝdâdi:

Sultân-ı mülk-i ma'nî
Bâkî Efendi ya'nî
İdüp vedâ'-ı fânî
Dünyâya biñ sekizde

Mevtine lafz u ma'nen
Târih didi Hâdi
Bâkî Efendi gitdi
'Uĝbâya biñ sekizde

Sene 1008⁵

Diğer târih-i zibâ
Bir seĝer esdi meĝer båd-ı fena
Mevtten Bâĝiye irdi râ'iĝa

Câhî-i dâ'i didi târihini
Oĝı rûh-ı Bâkî için Fâtiĝa

Sene 1008

[Şeyh Sünbül Efendi]:

eş-Şeyh Hâzret-i Sünbül Efendi⁶

ĜocamuŐtafâpaŐa ĝareminde medfündür.

Târiĝ

Cennete 'azm eyledi pîr-i 'azîz

Sene 936

Diğer târih-i Sünbül Efendi
Eyledi bostân-ı zühdün sünbülü me'vâya 'azm

¹ Tamâm//güster: ve Şeh-zâde Câmî'i ĝurbında Rüstem Paşa türbesi ve Eski Hüsrev Paşa türbesi ve Topĝapu'nun iç yüzünde Ahmed Paşa türbesi bu üç 'aded tamâm olduĝda ol Őerhin fedâ'i Őenâ-güster türbe-i pür-envârlar Mi'mâr Sinân'ın kârıdır. Ve daĝı Yenibâĝçe ĝurbında Şâh Hübân türbesi ve Edirneĝapusu hâricinde Ahmed Paşa türbesi daĝı İ

² Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır. | Târih-i//...: B derkenar

³ 1007: - İ

⁴ 109a-b B | 108a İ

⁵ 1008: - İ

⁶ 109b B | 108a İ

Sene 936¹

[Sarhoş Bâli Efendi]:

eş-Şeyh Ser-hoş Bâli Efendi²

Tirevî'dir. Çurşumlu Türbe'de medfün olup türbesiniñ deriçesi üzere bu mışra' mestürdür:

Târih-i Sâ'i

Fenâ câmı ile Bâli Efendi mest idi göçdi

Sene 1040

[Kınalızâde Ali Çelebi]:

el-Mevlâ Kınalı-zâde 'Alî Efendi³

Nişancı Paşa Câmî'i hâziresinde medfündür.

Târih

Kâdî-i 'asker-i İslâm-ı güzîn

Ol 'Alî nâm re'isü'l-fuzalâ

Naql idicek didiler târihin

İrtihâl eyledi kuşbü'l-'ulemâ

Sene 979

[Kâmî]:

el-Mevlâ Kâmî Efendi:⁴

Edirnevî'dir. Şaḥn-ı Şemâniye olduḡına târihdir:

Mübârek bād Kâmî şaḥn-ı 'izzet

Sene 966

Âḫir-i kâr âhirete intiḡâl idüp Edirnekapısı hâricinde bir şoffa üzere medfün olup seng-i mezârında merḡûm olan târihdir:

Dilâ yüz ḡodı ḡâke Kâmî nâ-gâh

Sene ...⁵

[Sadri]:

el-Mevlâ Hüseyin eş-Şehîr Sadri Çelebi⁶

Şehr-i İştib'dendir. Mevtine târih:

Gitdi Sadri cihân-ı fâniden

Sene 993.

Ne maḡalde medfün idig⁷ ma'lûmum degildir.

[Cinâni]:

el-Mevlâ Muştafâ⁸

Uzun Ḥasan Efendi'niñ maḡdûm-ı ercümendidir. Cinâni Efendi taḡalluş ider. Mevtine târih:

Ḳıldı rıḡlet Cinâni Efendi âh

Sene 999

Tekmil-i mevâdd itmiş müverriḡ-i 'âlem Türkî ve Fârisî tevâriḡleri maḡbûl-i enâmdır.

[Nişâni]:

el-Mevlâ Tâc Beg-zâde Nişâni⁹

Mevtine târih:

Didi târiḡ fevtine Vâli

¹ Diğer//936: B derkenar² 109b B | 108b İ³ 109b B | 108b İ⁴ 109b B | 108b İ⁵ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.⁶ 110a B | 108b İ⁷ medfün idigi: medfündür kim İ⁸ 110b B | 109a İ⁹ 110b B | 109b İ

Âh fevt oldu Tâc Beg-zâde

Sene 996

Maḥmûdpaşa'da beddâvî şerbetçisi dükkânının muḳâbilinde ʕarîḳ-ı ‘amma nâzır bir demir pençere içinde pederi cenbinde medfûndur. Meşhûr-ı âfâḳ haṭṭâṭ-ı dîvânî olan Tâc-zâde bunlardır. Ammâ bu Tâc Beg merḥûm olduḡu gün şâ‘ir el-Mevlâ Süzenî Efendi merḥûm olup [109b İ] Tâc ile Süzenî-zâde muşallâda cenâzeleri ḳılınup Süzenî Edirneḳapusu ḥâricinde medfûndur. Mevtine târiḥ güfte-i Ḥayâtî:

Sefer ḳıldı bugün fânî cihândan Süzenî-zâde

Sene ...¹

[Ni‘metullâh Ahmed]:

eş-Şeyḫ Ni‘metu’llâh²

Lügât şâhibidir. Belide-i Şofya-i [111b B | 110b İ] sâfiyedendir. Ve ʕarîḳ-ı Naḳşbendî’dir. Edirneḳapusu ḥâricinde Emîr Buḫârî Tekyesi saḫasında medfûn, diyâr-ı ‘Acem’ dendir. *Lügât-ı Ḥalîmî*’yi, Selim-i Evvel ile Mışır fetḫine gittükde bir sene Şâm’da meşâ idüp anda te’lif itmîşdir. ‘Âlimâne pâkize eş‘arı vardır.

[Zâkirî]:

el-Ḥaṭîb Zâkirî³

Ḳocavî’dir. İslâmbol’a gelüp Şeyḫ Nûre’-d-dîn-zâde Efendi ḫidmetlerine vâsıl olup ḫânḳâḫ-ı ‘azizde niçe yıllar zâkir u şâkir olmaḡ-ıla Zâkirî taḫalluṣ idüp işihâr bulmuşdı. Ve ḳavl-i edvâr üzere ‘ilm-i müsîḳîde güyâ ‘Abdu’llâh-ı Fâryâbî kendüleri idi. Ḥaḳîr [111a İ] Evliyâ;

Gülşen-i vaḫdetde dâ‘im açılıp cân bülbülü

zikrin anlardan istiḫrâc itmîşdim.

Ba‘dehu devlet-i Sulṭân Muştafâ Ḥân’da Ḳazancılar Câmî’i’ne ḫaṭîb olup birgün vaḳt-i zuhr ezânın, iḳtizâ ḫasebiyle minâreye o ‘örf izâfetiyle çıkup ezân-ı mâḫûr okurken hemân bir caylak murḡı âşiyânından pervâz urup Zâkirî Efendi’niñ başından ol ‘imâmesin⁴ ḳapup minâreniñ tâ zirve-i a’lâsında ‘alem üzere koyup ‘alem üzere bir ‘alem olup ḫalk-ı ‘alem temâşâ iderlerdi. Kâmil bir hefte durup pâdişâḫ ma’lûmı olup Zâkirî Efendi ḫuzûr-ı Muştafâ Ḥân’a varup ser-güzeşt-i destârın naḳl idüp ol gice mevlûd-ı şerîf ve niçe ilâhiyyât ve zikr-i tesbîḫ tilâvet [112a B] idüp Muştafâ Ḥân bunlara bir kîse altun iḫsân itdükde “Şunuñla borçları edâ idüp techîz [ü] tekfi[n]iñize daḫî maşrûf eyleñiz.” buyurlar. Ḥikmet-i Ḥudâ, güyâ keşf itdi. Andan Zâkirî Efendi ḫânesine geldükde bir riḫ-ı ‘aḳîm zâhir olup minâreniñ zirvesinde destârı zemîne düşer. Ol gice tâc-ı devleti zeminde yaṭup irtesi gün kendüler füc’eten merḥûm olup be-dürüstü tâc-ı devleti başından gidüp cemî’i ‘âşîḳân cenâzesine ḫâzır olup Ḳazancılar Câmî’i şâhibi Monlâ Ḥayre’-d-dîn ḫazretleriñ cenbinde medfûndur. Mażanne-i kerâme ḫâl-şâhibi bir sebûk-rûḫ kimesne idi. Ḥâlâ bilâd-ı Rûm’da ehl-i revḫidler mâbeyninde zâkirân ve şâkirânlarıñ âḡâze itdikleri şavt ve zecel ve zikr ve taşnîfât ve ilâhiyyât cümle Zâkirî Efendi’den münteşir olmuşdır. *Raḫmetu’llâhi ‘aleyh*.⁵ Mevtine târiḥ, güfte-i

[Bostânzâde Mehmed Efendi]:

el-Mevlâ Bostân-zâde Küçük Meḫemmed Efendi⁷

Ḳayınataları Nişâncı Meḫemmed Paşa Câmî’i ḫazîresinde âsüdedir. Monlâ-yı müşârün ileyh ecdâdlarından ‘âlim ü fâzil ve ḫüsnü’l-aḫlâḳ, ṭayyibü’l-aḡrâḳ, elsine-i şelâsede şî‘r [ü] inşâyâ ḳâdir faşîḫü’l-lisân ve bedî‘ü’l-beyân idi.

[Ganîzâde Nâdirî]:⁸

el-Mevlâ Meḫemmed bin ‘Abdü’l-Ġanî⁹

¹ Nüşhalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

² 111b B | 110b İ

³ 111a B | 112a İ

⁴ Nüşhalarda “imâme” biçiminde yazılan bu kelime aslı imlası olan “imâme” olarak metne alındı.

⁵ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁶ B nüshasında burada bir satırlık boşluk vardır.

⁷ 112a B | 111a İ

⁸ Ganîzâde Nâdirî’nin yukarıda Sulṭân Murâd Ḥân-ı Râbî İbn Sulṭân Aḫmed Ḥân devri şairleri bölümünde bir biyografisi daha vardır.

⁹ 112a B | 111a-b İ

Cenâzesiniñ namâzı¹ Sulţân Meĥemmed'de deryâ-mişâl cemâ'atle kılınup 'Âbid Çelebi Mescidi ĥazîresinde medfündür. Ve mîl-i [111b İ] mezârı nişângâh-ı tîr-i du'â-yı ehl-i deründur. Müddet-i 'ömri târiĥi taĥlîl ħarîķi üzere "'ârifler bî-günâh" vâķi'dır, 56 sene. Ve târiĥ-i intikâlleri:

el-Cennetü meşvâhu

Sene 1036.

[Azmîzâde Hâletî]:²

el-Mevlâ el-Fâzîl el-Kâmil Muştâfâ Efendi İbn 'Azmi-zâde³

"Hâletî Çelebi" dirler. 'Aşırında sulţân-ı şu'arâ idi. Niçe mücellled te'lifâtları vardır. Ve *Dîvân-ı Hâletî* ĥâyet mu'teberdir. Ve rubâ'iyâtta bî-bedeldir. Ĥattâ bu Hâletî hâlet-i nez'de bu kıt'ayı bi'l-bedâhe dimişlerdir:

Κιτ'α

Maĥzûn oluruz kaçan kim dil-şâd olsaķ

Vîrân oluruz kaçan kim âbâd olsaķ

Şol murĥ-ı Hümâ-perver-i 'aşķız biz kim

Dâma düşeriz kafeşdan âzâd olsaķ

Âĥir Dârü'l-ĥadış-i Süleymâniyye iken ĥadışi âĥir olup 'azm-i beķâ-yı ĥuld-i berîn idüp ĥâneleri ĥurbında binâ itdikleri mektebi Mühürdâr Aĥmed Çelebi mâl-i firâvân ĥarc idüp evķâf-ı 'azîm ile dâr-ı ĥurrâ itdüĥi dârü't-tâlimiñ saĥasında medfündür. Mevtine târiĥ:

Kesbî târiĥin didi ol fâzîl-ı naẓm-âveriñ

'Adne kıldı 'azmi geçdi 'Azmi-zâde Hâletî

Sene 1040.

Monlâ-yı nâmdâr ferîd-i şâdef-i rûzgâr, ĥâme-i taĥrîri Mânî-i çihre-güşâ-yı ma'ânî idi. Bî-ĥisâb te'lifâtından mâ'adâ rubâ'iyâtına göre zamânemiz şu 'arâları naẓire diyememişlerdir. El-ĥaķ reşk-i revân ve binâ-yı murabba-ı ħarĥ-ı zîbende-nizâmı ve müzekkir-i ma'nâ-yı "حورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ"⁴ vâķi' olmuştur. Ṭarz [u] ħarĥ-ı 'Acemâne bir vâdi ħarĥ eylemişdir kim ĥarîb lehce-i maĥşûşa elfâzdır.

[Lâmekânî Hüseyin Efendi]:

eş-Şeyĥ Hüseyn Lâ-mekânî⁵

Budin Ķal'ası muķâbilinde Ṭuna aşırî Ķal'a-i Peşte içindendir. Ṭarîķ-ı Bayramiyye'den tekmîl-i fînûn idüp âĥir terk [ü] tecrîd olup İslâmbol'da Şâh Sulţân Câmî'i ĥaremindede 'uzlet-nişîn olup şabâĥ-ı⁶ 'ömri vâşıl-ı revâĥ olup zâviyesi ĥurbında medfündür. Ĥamd-i Ĥudâ bu 'azîziñ şeref-i şoĥbetleri ile müşerref olmuştur. Azîz-i merķûm Lâ-mekânî laķabıyla meşĥûr [113b B] dervîş-i ehl-i fenâ, ĥâne-berdüş âl-i 'abâ bir merd-i kâmil ve 'ârif-i bi'llâh, 'âlim ü 'âmil pâk-dâmen kimesne idi.

[İlmî]:

eş-Şeyĥ Meĥemmed eş-Şehir bi-Ķâdi-zâde⁷

Sulţân Murâd Ĥân-ı Râbî'iñ şeyĥi idi. Belde-i şâfiye-i Sofya'dan bedîdârdır. Draĥomanî Şeyĥ 'Ömer Efendi yirine şeyĥ olup Ayaşofya'da Sofyalı Ķâdi-zâde revnaķ bulup 'ulemâ-yı zâhirden idi. Gâĥice ehl-i tevĥîd şüfiyyûna ħaşcuĥaz atardı. Anlar da aña nisbet taĥta kaçardı. Sulţân Murâd ile Bağdâd seferine giderken Ķonya'da Ĥazret-i Mevlânâ ziyâretine varmadığından mâ'adâ varanları men' idüp âĥir Murâd Ĥân ziyâret idüp âyin-i semâ' itdirirken "Bire meded, şeyĥi çağırîñ gelüp bu nây [u] ĥudümi dinleyüp semâ' [u] şafâyı görsün." diyü ĥaber vardıkda gelmeyüp âĥir-i kâr "Yâ gelsin, yoĥsa ayaĥın kırarım;⁸ yâĥüd kendüyi bu âsitânedede âş-bâz iderim." diyü ibrâm [ü] ilĥâĥ ile gelürken âsitâne ĥapusına geldükde pâdişâhdan ĥuşm ile bir âdem daĥi segirdüp giderken şeyĥe ber-sîne nice urursa şeyĥ tepesi

¹ namâzı: namâzın B

² Azmîzâde Hâletî'nin yukarıda Sulţân Murâd Ĥân-ı Râbî' İbn Sulţân Aĥmed Ĥân devri şairleri bölümünde bir biyografisi daha vardır.

³ 112b B | 111b İ

⁴ "Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.", Rahman Süresi, 55/72.

⁵ 113a-b B | 112b İ

⁶ şabâĥ-ı: tayâ'-ı İ

⁷ 116a B | 115a İ

⁸ yoĥsa//kırarım: B derkenar

üzere zîr [ü] zeber olup ...¹ ayağı kırılıp Mevlânâ'yı ziyaret müyesser olmayup İslâmbol'a ric'at idüp sene ...² hilâlinde merhûm olup³ medfûndur.

Ammâ mi'e başında zühür iden meşâ'ih-i 'izâmın güzidesi idi kim bunda olan feşâhat ü belâgat ve zekâvet [ü] necâbet ve fikr [ü] firâset ve talâkat-ı lisân ol 'aşrda bir kimesneye müyesser olmamış idi. Kaçan kim Bâyezid Hân'dan Ayaşofya meşihatine nakl olundıklarında yevm-i pencşenbeden Ayaşofya'da i'tikâf niyyetiyle yaţur âdem bî-hisâb idi. 'Âlim ü fâzil olduğundan mâ'adâ üstâdâne pâkize eş'arı vardır. 'İlmî taħalluş ider. 'Aşıkâne güftarı vardır.

[Niksârîzâde Mustafa Efendi]:

el-Mevlâ Niksârî-zâde Muştafâ Efendi⁴

'Aşıkpaşa haremde medfûndur. Yüz elli altı 'aded mücellid kütüb-i mu'tebere nefis te'lifâtı vardır.

[Hürrem el-Cemâlî]:

el-Mevlâ Hürrem Çelebi el-Cemâlî⁵

Aķsarâyıdır. Kemâlpaşa-zâde ķurbında medfûndur. Müverrih-i 'âlem ve zû-fünün 'âlim bir kimesne idi.

[Hocazâde Ahmed Efendi]:

el-Mevlâ'ü'l-fâzil Ahmed Efendi İbn el-Mevlâ Sa'de'd-dîn ya'nî H'âce-zâde Efendi⁶

Üstâd-ı Aristo-yı ma'ânî, mu'allim-i maķâm-ı Murâd Hânî olan sa'd-ı zamânın ferzend-i ercümendidir. Târîh-i fevti:

وامسكوا قول محمد وعليه الفتوا⁷

Sene 1010

Eyyüb Câmî'i'nde cenâzesi namâzın Üsküdârî Maħmûd Efendi kılıp yine Eyyüb civârında medfen-i mu'ayyenlerine güzâr ve vâlid-i ķuds-âşiyânları cenbine defn kılındı. Ziyâretgâh-ı ehl-i nazardır. Cemî'i 'ulûmda deryâ-yı ma'ârif olduğundan ğayı pâkize eş'ar-ı belîgi vard[ır].

[Azmi]:

el-Mevlâ Pîr Meħmed 'Azmi Efendi⁸

Defterdâr Pîr Ahmed Çelebi'niñ defter-i âmâlî 'Azmi Efendi Kıbrıs'ı taħrîf iderken bu beyt târiħ olmuşdır:

Nizâm-ı sübhâ-i 'ömri irüp encâma ħatm oldı

Anıñ için maķta'-ı itmâmına târiħ nazm oldı

Diger târiħ

Rûh-ı pâkine dem-be-dem raħmet

Sene 1040⁹

Mevtine târiħdir:¹⁰

'Azmi dâr-ı 'alâya 'azm itdi

Sene ...¹¹

Eyyüb'da medfûndur.

[Ferîdûn Beg]:

Ķubbe-i el-Mevlâ Ferîdûn Beg et-Tevķî'i¹²

İsmi Ahmed'dir ve Çivi-zâde perverdesidir. Eyyüb türbesi civârında müstaķil türbesi vardır. Meħmed Hân-ı Şâliş¹³ nişâncısı olmağ-ıla Meħmed Hân cülûsına târiħ-i muşanna' dimişdir. Târîh budur:

¹ B nüshasında burada bir kelimelelik boşluk vardır.

² Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

³ Nüshalarda burada iki kelimelelik boşluk vardır.

⁴ 116a B | 115a İ

⁵ 116a B | 115a İ

⁶ 121b B | 119b İ

⁷ "Fetva onda iken Hz. Muhammed'in sözlerine uydular."

⁸ 121b B | 120a İ | 'Azmi Efendi: Efendi 'Azmi İ

⁹ Diger//1040: B derkenar

¹⁰ târiħdir: târiħ İ

¹¹ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

¹² 122a B | 120b İ

¹³ Şâliş: - İ

'Aṭâ-baḥş 982¹ oldu iḥsânına târiḥ
Cülûs-ı sâline şemşîr-i İslâm

Sene 982

[Baba Mahmud Efendi]:

Ziyâret-i eṣ-Şeyḥ Baba Maḥmûd Efendi²

Şehr-i Filibevis'tir. Şu'arâ-yı fâzıl ve 'âlim bir kimesne idi. Niçe te'lifâtlarından mâ'adâ *Tefsîr-i Ebû's-su'ûd* ı taḥrîr idüp 'ilm-i inşâda ve 'ilm-i 'arûzda ve ğayrı fûnunda Monlâ Câmî-i şânî idi. Belki daḥî mâ-fevḫı idi. Eyyûb civârında kabır-i mu'ayyenesi ziyâretgâh-ı 'ulemâdır.

[Kandî Mustafa Efendi]:

Merḳad-i Ḳandî Muştafâ bin Celâl Tevḳî³

Eyyûb'da birâderi Şâlih Efendi ile binâ itdüĝi câmi'in sâhasında mestûrdur. Fevî târiḫidir:
İlâhî rahmet eyle Muştafâya

Sene ...⁴

'İlm-i tevâriḫde bî-ḥisâb te'lifâtı vardır.

[Es'ad Efendi]:

Merḳad-i el-Mevlâ Es'ad Efendi İbn Sa'de'd-dîn-i Şânî⁵

Ḥazret-i Eyyûb'da vâkı' vâlid-i mâcid ve birâder-i vâlâ-[y]ı kihteriniñ cenbinde medfûndur. Yetmiş altı ḥaşıṣa üzere memdûḫ-ı 'âlem te'lifâtı vardır. Güyâ Ebû's-su'ûd-ı şânî idi.

[Gubârî]:

Ve Ḳabr-i Mevlânâ Seyyid Ḳâsım Ğubârî⁶

Belde-i Âmid'den bedidâr idi. Eyyûb civârında medfûndur. Monlâ-yı merḳûm ḥarîş-efşâ-yı zû-fünûn idi. Ve vecîh-i edîb, ḥulvü'l-lisân ve lebîb-i müntesib olduĝu kibâr meclisinde herkesi ḥayr ile yâd ve iḥsâna teveccühlerin tebşîr ile niçe maḥzûnî şâd kılmaya mu'tâd itmişlerdi. *Raḥmetu'llâhi 'aleyh*.

[Seyyid Mehmed b. Seyyid Mehmed]:

Ziyâretgâh-ı el-Fâzıl es-Seyyid Meḥemmed İbn es-Seyyid Meḥemmed⁷

Vilâyet-i Ḥamîd dâḫilinde Egirdir nâm ḳaşabada âsûd[e] olan ḳuṭb-ı [122b B] 'izz ü temkîn eṣ-şeyḥ Ḥazret-i Burhâne'd-dîn'in naḫl-i necibidir. Ve Mıṣr'da Naḳîbü'l-eşraf Burhâne'd-dîn ḥazretleri efendimiz mezkûr sulṫânîñ evlâd-ı zevî'l-iḥtirâmlarındandır. Merḳûm Şerîf Meḥemmed Efendi, Ebî Eyyûb'da i'dâd itdikleri türbe-i 'ıṫr-ı pâkde mütevârî-i ḥâk-i pâkdir. Şi'r [ü] inşâda yegâne-i efrâd, ma'ârifde [121a İ] müfred-i zamâne idi. Pederimiz ile ĝâyet ḥüsn-i ülfetleri var idi.

[Kara Çelebizâde Mehmed Efendi]:

el-Mevlânâ el-Fâzıl ve Şâdr el-Kâmil Meḥemmed bin Ḥüsâm eṣ-Şehîr Kara Çelebi-zâde Efendi⁸

Sene 1042 Zî'l-ḥicce'sinde merḫûm⁹ olup cenâzesi Ebû'l-feth'de kılinup¹⁰ Eyyûb civârında mütevârî-i ḥâk-i pâk-i 'amber-âsâ kılinmışdır. Yetmiş yirde ḥayrât [u] ḥasenâtı vardır. Bu ḥâḳîr çok iḥsânın ĝörmüşiz. *Raḥmetu'llâhi 'aleyh*.

[Gınâyî]:

el-Mevlâ Ğınâyî Efendi¹¹

Şu'arâ-yı Murâd-ı Şâliḫ, Ebû Sa'îd ḥânesi muḳâbilinde¹² şâh-râha nâzır medfûndur. Mücellid *Divân*'ı ve *Baḫr-nâme*'si vardır.

¹ 982: sene 982 İ

² 122a B | 120b İ

³ 122a B | 120b İ

⁴ Nüshalarda tarih kısmı boş bırakılmıştır.

⁵ 122a B | 120b İ

⁶ 122a B | 120b İ

⁷ 122a-b B | 120b-121a İ

⁸ 122b B | 121a İ

⁹ merḫûm: - İ

¹⁰ kılinup: - İ

¹¹ 122b B | 121a İ

¹² muḳâbilinde: muḳâbelesinde İ

[Habîbî]:

Ziyâret-i Sulţân-ı Şu'arâ Habîbî¹

Ferzend-i ercümend-i 'Acem'dir. Hâkķā ki pākize eş'arı vardır. Selim Şāh-ı Evvel'in nüdemâlarındandır. Bu Südluce'de Ca'fer-âbād Tekyesi'nde medfündür. "Ca'ferî-mezheb olmağ-ıla Ca'fer-âbād Tekyesi'nde defn olunmağ-ı vaşiyet itdi." diyü iftirâ itdiler.

[İsmail Dede]:

eş-Şeyh Mevlevî İsmâ'il Dede²

Ankaravî'dir. Kullekapusı³ Mevlevî-hânesi şeyhi idi. Sene 1041 târihinde İsmâ'il-vâr rāh-ı Hâkķ'a kurbān oldu. Ve tekye sâhasında medfündür. Ba'dehu yirine Adalyalı Âdem Dede şāhib-i seccāde oldu. Ammā merhūm 'aziz İsmâ'il Efendi yedi sene a'mā olup yine tefsîr-i mağz-ı Kur'an *Meşnevî vü Ma'nevî*⁴ iderdi. Bi-emri'llāh gözi açıklardan olup *Meşnevî-i Şerîfî* şerh itdi kim hālâ Fārisî-h'ânlar mabeyninde hummūş-ı Nahşivānî'dir. Ve on bir cild sa'ir kütüb-i mu'tebere te'lifâtı vardır. Bahır-ı ma'ânî, müteşerri' ü müteverri' ve dervîş, edîb ve mütevâzî' kimesne idi. Kullekapusı Mevlevihânesi'nde medfündür. Yirine Âdem Efendi hâlîfe oldu.⁵

[Sürürî]:

Ve Kabr-i Sürürî Çelebi⁶

Gelibolu'da H'âce Şa'bān nām bir tâcîriñ oğludur. Her bir 'ulūmda tekmi'l-i fūnūn itmiş bir zū-fūnūn idi.⁷ Yüz elli pāre mücellid te'lifâtı vardır kim her biri cihān-ārādır. Bi'z-zarūrî Sürürî güm-nām-ı 'uzlet olup vāşıl-ı cinān oldu. Kābri Kāsımpaşa'da binā itdüğü mescidiñ sâhasında medfündür.

Târih

Gitdi cihāndan Sürürî

Târih

میرود [ب-بهشت]⁸

Sene 965

[Hüdâyi Mahmud Efendi]:

Ve ziyâret-i kuţbü'l-aqţāb-ı âfāk eş-şeyh 'ale'l-ıtlāk Hazret-i Maḥmūd Efendi⁹

Ziyâretgāh-ı hāşş [u] 'āmdır kim tekyesinde medfündür. Mevtine târihdir, güfte-i Nev'î-zāde:

برياض وجنان مورود
هاتف قال لشيخ محمود¹⁰

زینت جنّت عدن وقصور
سأل الخاطر عن صاحبها

Sene 1038¹¹

Diger târih güfte-i Veysi

Ammā hikmet-i Hudā sultān-ı şu'arâ Veysi Efendi, Maḥmūd Efendi'niñ mu'tekidi olmağ-ıla bu târih daḥi anlarıñ 'aziz merhūm olduğı sene evvelinde merhūm olduklarına târihdir:

Veysi ki olmiş idi luğazda bi-bedel

Ta'yin-i sāl-i fevtine târihdir gazel

Sene 1037

[Ömer Gülşenî]:

Muşāhib-i şehriyārî sultān-ı hānendegān Toḫatlı Dervîş 'Ömer Gülşenî¹²

¹ 123b B | 122a İ | Habîbî: Çelebi İ

² 127b B | 126a İ

³ Kullekapusı: Kal'akapusı İ

⁴ Müellif, Mevlānā Celāleddin-i Rūmî'nin *Mesnevî-i Ma'nevî* sini "*Mesnevî vü Ma'nevî*" olarak yazmıştır.

⁵ Kullekapusı//oldı: B derkenar

⁶ 127b B | 126b İ

⁷ idi: itdüğü İ

⁸ "Cennete gitti."

⁹ 144a B | 143b İ

¹⁰ "Adn cenneti ve saraylar mevcut bahçeler ve bağlarla süslendi. Akıl onun sahibini sorunca gaipten seslenen seslenici 'O, övülmüş şeyhe (Şeyh Mahmud'a) aittir.' dedi."

¹¹ 1038: - İ

¹² 205b-206a B | 214b İ

Yedi pâdişâh ile hem-celis olup yüz kırık yaşında intikâl itmişdir. Süleymân Hân 'aşrında Sigetvar¹ gazâsında bu haķiriñ pederiyle hem-hayme idiler. [206a B] Mısr'da İbrâhîm Gülşeni hazretleriniñ şeref-i şöhetleriyle behre-yâb olup Rûm'da Selîm-i Şânî'de ıarık-ı Gülşeni'ye şâhib-i seccâde olup Murâd Hân-ı Râbi'de bu haķır Harem-i Hâş'da iken 'ilm-i müsiķide kavlı [ü] edvâr üzere üstâd-ı kâmilimiz ve peder-i ma'nevîmiz ve *Kitâb-ı Ma'nevî*'de daħi üstâdımız idi. Kaçan bunlar mûm şofrası kadar yedi yirde câm celâcilli şadefkârî dâ'ireyi ele alup ibtidâ "Yâ hazret-i gülüm Gülşeni pîrimiñ pîri 'Ömer Rüşeni dost" diyüp dâ'ireye velvele virüp yek-zemzemedede tarz-ı Hıorasân üzere şavt-ı bülend ile dübeyt taķsîm bi-emri'llâh bunlara virilmişdi. Cümle maķâmlarda mahâreti firâvân² idi. Ammâ Sultân Murâd Hân'ın tab'-ı şerifleri maķâm-ı segâha mâ'il olmağ-ıla segâhda ol kadar kâr ve naķş ve şavt ve zıkr ve zecel ve taşnîfât ve kavller ve şarkıyyât [ve] varsağıyyât besteleri oķurdı kim âdem hayât-ı câvidân bulur. Maķâm-ı mâyede bu besteyi devr-i revân uşûlünde anlarıñdır.

Murabba'

Yâriñ dehânı sırr-ı nihândan haber virir
Güftâra gelse sihr-i beyândan haber virir

Hışm ile baksa virmez amân Rüstem-i zamân
Kırpigi kaşı tîr-i kemândan haber virir

Bu üstâdımıza Murâd Hân-ı Ğâzî "peder" dirlerdi. *Raħmetu'llâhi 'aleyhimâ*.³

¹ Sigetvar: Seyidvar B

² firâvân: üzere İ

³ "Allah'ın rahmeti o ikisinin üzerine olsun." | '*aleyhimâ*: '*aleyh* İ

KAYNAKÇA

Canım, Rıdvan (2000). *Latîfî Tezkiretü's-şuarâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Coşkun, Menderes. "Seyahatnâme". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyahatnâme#3-turk-edebiyati> [Erişim Tarihi: 27.02.2024].

Evliya Çelebi. *Seyahatnâme*. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi. Bağdat Köşkü, no. 304.

Evliya Çelebi. *Seyahatnâme*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. No. TY 5939.

Fayda, Mustafa. "Tarih". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarih#1> [Erişim Tarihi: 27.02.2024].

İsen, Mustafa (1988). "Edebiyat Tarihimizin Kaynaklarından Evliya Çelebi Seyahatnâmesi". *Türklük Araştırmaları Dergisi*. 4: 229-233.

Kaya, Bayram Ali. "Necâtî Bey, İsa". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/necati-bey-isa> [Erişim Tarihi: 04.03.2024].

Öztürk, Zehra. "Hamdullah Hamdi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hamdullah-hamdi> [Erişim Tarihi: 29.02.2024].

Schmidt, Jan. "Kühü'l-ahbâr". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kunhul-ahbar> [Erişim Tarihi: 27.02.2024].

Kanar, Mehmet (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

Ünver, İsmail (2008). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Turkish Studies*. 3 (6): 1-46.